

HRVATSKI GRAĐEVINSKI SEKTOR NA KRILIMA EU FONDOVA

POREZNA REFORMA

**PROMJENE STIŽU,
TKO ĆE IH OSJETITI?**

VELIKA ANALIZA

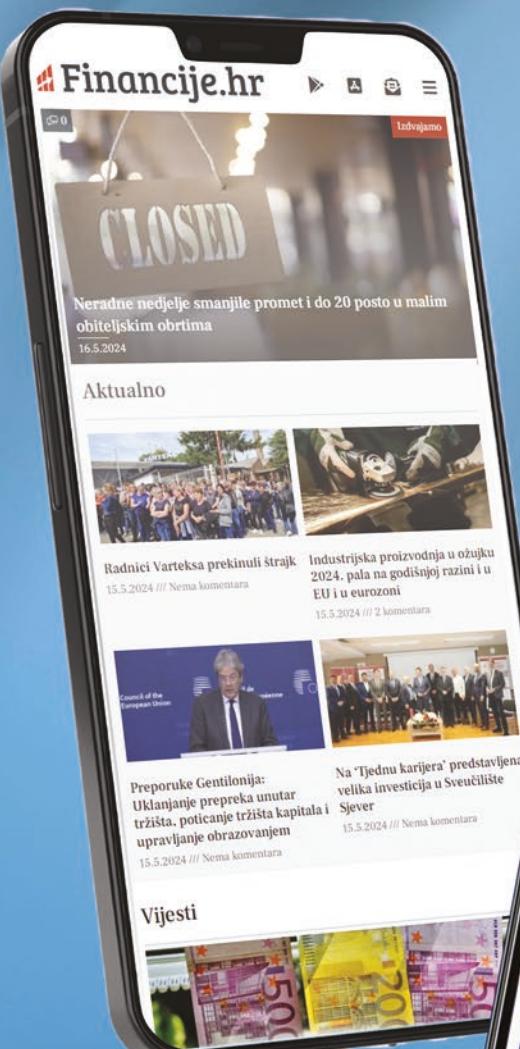
**UMJETNA
INTELIGENCIJA NA
UPRAVLJAČKOJ
POZICIJI**

KOLUMNNA

**INVESTIRANJE U
TURBULENTNIM
VREMENIMA**

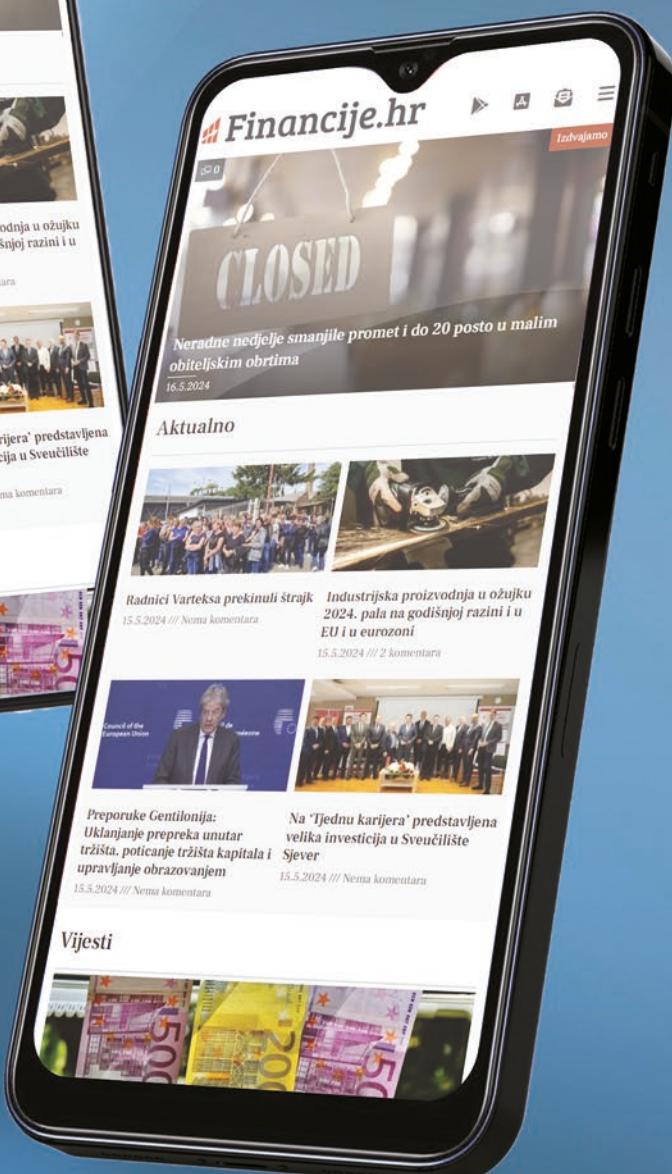

Financije.hr

Najvažnije vijesti iz svijeta ekonomije i financija su Vam nadohvat ruke.

Nova aplikacija **Financije.hr** nudi najugodnije iskustvo čitanja vijesti i analiza vrsnih stručnjaka, a možete odabrati i vijesti koje upravo Vas zanimaju.

Preuzmite skeniranjem QR koda novu aplikaciju
Financije.hr
na svoje Android ili iOS uređaje i pratite najnovije
i najtočnije informacije iz poslovnog svijeta.

ZLATNO DOBA HRVATSKE GRAĐEVINE

Raif Okić

izvršni urednik

Kada je ministar Branko Bačić u lipnju izjavio da hrvatski građevinski sektor prolazi kroz svoje zlatno doba, mnogi su ga gotovo podozrivo gledali. Brojke su, međutim, neumoljive. U temi broja je naša Lejla Barić postavila pitanje koliko je građevinski sektor važan za hrvatsko gospodarstvo. Odgovor je jednostavan i nedvosmislen; iznimno puno. Hrvatska je na glasu kao turistička zemlja koja je previše naslonjena na jednu granu gospodarstva, a koja pak previše ovisi o turističkim trendovima. U prethodnom broju našeg mjeseca mogli ste čitati što sve država i jedinice lokalne samouprave čine kako bi se onemogućio turistički najam nekretnina, kako bi čim više stanova završilo u dugoročnom najmu što bi trebalo spustiti cijene i najma i prodaje nekretnina za stanovanje. Dok porez na nekretnine ne zaživi u svom punom obliku i dok ne prođe neko vrijeme da sagledamo sve učinke tog poreza, ostaje nam samo čekati.

A do tad će građevinski sektor nositi hrvatski gospodarski rast. Daniel Kral, stariji analitičar Oxford Economicsa, još prije nekoliko mjeseci je govorio da je proizvodnja u građevinarstvu u Hrvatskoj porasla za gotovo trećinu u odnosu na kraj 2019. godine. Jedan od razloga je i iznimno uspešno korištenje sredstava dostupnih kroz Fond za oporavak EU. Brojke tako pokazuju da ove godine hrvatski sektor građevine raste po dvadesetak posto u odnosu na prethodnu, dok na razini Europske unije i eurozone stagnira.

Posebno je važno za naglasiti obnovu Petrinje i Zagreba nakon razornih potresa koja je još uvijek u tijeku. Petrinja je jedno veliko gradilište, a čak i nepogođena mjesta poput Topuskog, doživljavaju gospodarski rast jer tamo nastaju naselja za ljude koji su izgubili kuće i dobit će zamjenske nekretnine za život.

Na razini Europske unije se očekuju turbulentna vremena jer je Francuska u potencijalnim problemima zbog velikog deficit-a, Sjedinjene Američke Države uskoro biraju novog predsjednika ili predsjednicu, a naša kolumnistica Ana Vuković pojašnjava kako mali ulagači mogu preživjeti ovakva vremena.

Velika analiza Harvard Business Review govori da populist poput Donald-a Trumpa ne donose ništa pozitivno ekonomiji države gdje preuzmu vlast. Kratkoročni utjecaji deregulacije mogu rezultirati pozitivnim šokom, ali dugoročno se svi proračuni moraju izbalansirati. Populisti to ne mogu ili ne žele. Vjerojatno trenutačno najpoznatiji populist je argentinski predsjednik Javier Milei koji je obećavao nezamisliv gospodarski rast. Postotak siromaštva u prvih šest mjeseci ove godine iznosi je 52,9 posto, u odnosu na 41,7 posto u drugoj polovici 2023., objavila je nedavno državna statistička agencija Indec. Nama, promatračima s druge strane svijeta, ostaje za pratiti što će se događati s Argentinom i vidjeti kakvi su dugoročni učinci vlasti populista. Na Argentincima ostaje da kako – tako prebrode Mileija.

Suzana Vezilić nam piše o novoj poljoprivrednoj revoluciji koja bi mogla spasiti svijet od propasti uvjetovane klimatskim promjenama. Hrvatski poljoprivrednici suočavaju se sa sušama, vinogradari moraju ranije brati grožđe, stručnjaci predviđaju da će se morati sijati nove sorte ili potpuno nove vrste kako bi se prehranili. A tehnologija pokušava sve to pratiti.

Ne smijemo zaboraviti niti umjetnu inteligenciju koja stoji iza strelovitog rasta cijena dionica nekoliko tvrtki poput TSMC-a ili Nvidije. Istraživači se polako okreću praktičnijim primjenama AI od generiranja loših reinterpretacija visokobudžetnih filmova. Nedavno su na Cambridgeu proučavali mogu li veliki modeli zamijeniti izvršne direktore kompanija i došli su do zanimljivih odgovora. Umjetna inteligencija bolje posluje od običnih smrtnika u situacijama niske volatilnosti tržišta. Međutim, čim se dogode neke nepredvidive stvari, kao što je bila pandemija COVID 19 ili uragan Milton, ljudska kreativnost i sposobnost stvaranja novih rješenja dolazi do izražaja. AI možda nekad uskoro zamijeni Google u sferi pitanja iz Guinessove knjiga rekorda, ali ChatGPT još uvijek ne može preuzeti ulogu ljudskog korektivnog faktora.

Sadržaj

8 VIJESTI

16 POREZNI KALENDAR

20 TEMA BROJA

Građevinski sektor kao žila kucavica gospodarstva

28 INTERVJU

Zvonimir Sedlić: Nutris je više od tvrtke; to je pokret koji želi promijeniti način na koji proizvodimo i konzumiramo hranu

30 INTERVJU

Békeffy: Kreditno zaduženje u budućnosti trebalo bi biti povoljnije nego danas

32 INTERVJU

Direktor Knauf Insulation Hrvatska: Završili smo najuspješniju godinu u povijesti naše kompanije

34 INTERVJU

Krešimir Sever o porezu na dohodak: Treba podignuti visinu osobnog odbitka

38 BURZA

Kako ostati cool u turbulentnim vremenima?

40 ZELENA TRANZICIJA

Sunčani ponedjeljak koji daje nadu da će jednog dana uvozu doći kraj

42 INTERVJU

Nikolina Frklić (Beep up): Iznimno je važno pričati i o pogreškama; uspješne poslovne priče nerijetko leže na neuspjesima

44 ANALIZE

Zbog ekstremnih vrućina urod mandarina u 2024. godini manji je za pedeset posto

46 ANALIZE

Solaris je jedan od najvećih turističkih lanaca u državi. Zašto se onda povlači sa Zagrebačke burze?

48 ANALIZE

Može li umjetna inteligencija upravljati velikim tvrtkama?

30 INTERVJU

32 INTERVJU

52 ANALIZE

Što nam je donijela četvrta poljoprivredna revolucija?

56 ANALIZE

Zračni promet isplaćuje najveće prosječne plaće, ali i dalje ovisi o turistima

60 SVIJET

Velika analiza o utjecaju svih vrsta populista na ekonomiju

FOTOGRAFIJA S NASLOVNICE:
ADOBE STOCK

64 SVIJET

Sam Bankman-Fried je prokockao milijarde, ali stečajni upravitelj koji je riješio i Enron sad vraća njegove dugove

67 ZANIMLJIVOSTI

IMPRESUM

Izdavač: INFO Financije d.o.o.

Web: www.financije.hr

Izvršni direktor: Danijel Farkaš

Adresa: Kušlanova 27, 10 000 Zagreb

E-mail: redakcija@financije.hr

Telefon: 095/3998-171

OIB: 52022283876

MBS: 081507666

Broj računa: HR7724020061101183867

ERSTE & STEIERMÄRKISCHE BANK d.d.

UREDNIŠTVO

Glavni urednik

Marko Andrejić

Izvršni urednik

Raif Okić

Zamjenik izvršnog urednika

Goran Jungvirth

Šefica deska

Lejla Barić

Novinari

Vedran Harča, Vladana Kovačević,

Milica Rilak, Suzana Vezilić

 Financije.hr

Lektor

Miroslav Vukmanić

Dizajn i grafička priprema

studio triD

Tisk

Printerica Grupa d.o.o.

Položnica 2A, 10 431 Sv. Nedelja

Boat Office
prodaja plovila

iznajmljivanje luksuznih
mobilnih kuća

Brune Bušića 42 10020 Zagreb
098272110
info@sunnyhomesoline.com info@boat-office.com
www.boat-office.com

D-LND

GRADNJA OD TEMELJA
DO KROVA

Johovo 3/d 47220 Vojnić
0997830398
osman.didovic70@gmail.com

ECO Cortec...
EcoCortec®
FIRST CROATIAN
BIOPLASTICS PLANT

EKO-EFIKASNA
PROIZVODNJA BIORAZGRADIVIH
MATERIJALA ZA PAKIRANJE
I ZAŠTITU OD
KOROZIJE

Bele Bartoka 29
Beli Manastir
+385 31 705 011
info@ecocortec.hr www.ecocortec.hr

EL-PR-ING

SERVISIRANJE I ODRŽAVANJE
ALATNIH I GRAFIČKIH STROJEVA, TE
STROJAVA PROCESNE INDUSTRIJE

1. Petruševac 4 odvojak. br.2
Zagreb, 10000
Fax: 01/2408-012
Mob: 099/817 0038
info@elpring.hr
www.elpring.hr

EURO PAINT

ZAVRŠNI GRAĐEVINSKI RADOVI

Trdice 60 10000 Zagreb
0922928484
europaint10@gmail.com

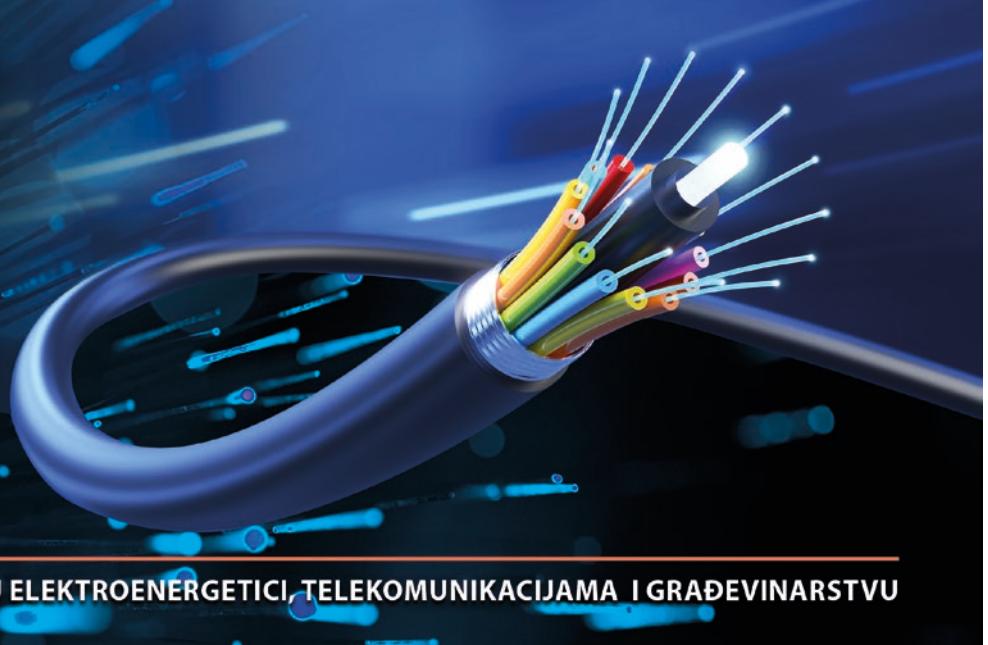
FILNEX

Radnička cesta 80
10000 Zagreb

00 385 95 394 11 33

info@filnex.hr
www.filnex.hr

IZVOĐENJE RADOVA U ELEKTROENERGETICI, TELEKOMUNIKACIJAMA I GRAĐEVINARSTVU

POTROŠAČKE CIJENE U SAD-U TIJEKOM RUJNA MALO IZNAD OČEKIVANJA

Foto: Pixabay

Potrošačke cijene u Sjedinjenim Američkim Državama porasle su nešto više od očekivanog u rujnu, ali godišnji porast inflacije bio je najmanji u više od tri i pol godine, što bi moglo zadržati federalne rezerve na putu ponovnog smanjenja kamatnih stopa sljedeći mjesec.

Indeks potrošačkih cijena porastao je 0,2 posto prošlog mjeseca, nakon porasta od 0,2 posto u kolovozu, objavio je Zavod za statistiku rada pri Ministarstvu rada. U godini dana, prenosi Reuters, do rujna je indeks potrošačkih cijena porastao 2,4 posto. To je bio najmanji međugodišnji porast od veljače 2021., i uslijedio je nakon porasta od 2,5 posto u kolovozu.

Ekonomisti koje je anketirao Reuters predviđali su rast CPI od 0,1 posto, i rast od 2,3 posto na godišnjoj razini. Godišnji porast inflacije usporio je s vrhunca od 9,1 posto u lipnju 2022. godine.

Sa značajnim umjerenim mjerama inflacije koje prati američka središnja banka za svoj cilj od dva posto, to je Fedu omogućilo prebacivanje usmjerjenja na tržiste rada i postizanje neuobičajeno

velikog smanjenja stope od pedeset baznih bodova u rujnu.

Prvo smanjenje kamatne stope od 2020. godine spustilo je referentnu stopu središnje banke na raspon od 4,75 do pet posto, podsjeća Reuters. Fed je podigao stope za 525 baznih bodova 2022. i 2023. godine.

Međutim, otpornost tržista rada i solidna potrošnja natjerali su ulagače da odustanu od nade u još jedno smanjenje stope za pola postotnog boda sljedećeg mjeseca.

Gospodarstvo je u rujnu otvorilo najviše radnih mjesta u šest mjeseci, a stopa nezaposlenosti pala je na 4,1 posto s 4,2 posto u kolovozu. Revizije podataka o nacionalnim računima prošli mjesec, od 2019. do drugog tromjesečja ove godine, također su pokazale da je gospodarstvo u mnogo boljem stanju nego što se prethodno procjenjivalo.

Postoje i neka područja nestabilnosti, posebno rente, koje usporavaju tempo hlađenja temeljne inflacije.

Isključujući nestabilne komponente hrane i energije, inflacija mjerena potrošačkim cijenama porasla je 0,3 posto u rujnu, nakon rasta od 0,3 posto u kolovozu. U dvanaest mjeseci do rujna, temeljna inflacija porasla je za 3,3 posto, nakon rasta od 3,2 posto u kolovozu.

PORASLE CIJENE PŠENICE ZBOG NEPOVOLJNIH VREMENSKIH UVJETA

Cijene pšenice porasle su na svjetskim tržistima, budući da su nepovoljni vremenski uvjeti naškodili proizvodnji u većem svjetskim izvoznicama, smanjivši zalihe, upozorili su analitičari.

Na fizičkom tržisu metrička tona pšenice iz crnomorske regije za kupce u jugoistočnoj Aziji stoji oko 280 dolar-a, odnosno 256,12 eura, uključujući u cijenu i vozarinu, i skuplja je za 5,6 posto nego prije otprilike mjesec dana. Na terminskom tržisu u Chicagou, gradu u SAD-u, cijene pšenice porasle su prošli tjedan na najvišu razinu u četiri mjeseca. U srpnju su bile na najnižoj razini od 2020. godine.

Suša je utjecala na proizvodnju u Rusiji, najvećoj žitnici na svijetu. Usjeve je poharao kasni mraz, a u travnju je nastupila suša, upozorila je ovaj tjedan ruska ministrica poljoprivrede Oksana Lut, i dodala da u nekim područjima nije

bilo kiše još od travnja.

Mraz i suša naškodili su i urodu u Argentini te u Australiji. Argentinska burza žitarica Rosario snizila je procjenu domaćeg uroda pšenice za pet posto, na 19,5 milijuna tona. Australija je vjerojatno proizvela oko 32 do 33 milijuna metričkih tona pšenice, više nego lani, ali za dva do tri milijuna tona manje nego što se očekivalo, kažu analitičari.

"Prilično je suho, a uroda je naškodio i mraz. Sve ne izgleda dobro", zaključio je analitičar Commonwealth banke Dennis Voznesenski.

Manjak vlage šteti istodobno sjetvi u Rusiji, Ukrajini i SAD-u, prenosi Hina, što bi se moglo očitovati u smanjenoj proizvodnji u sljedećoj godini.

"Ponuda na tržisu pšenice sve je bliža potražnji, a stanje će se pogoršati", rekao je Ole Houe, voditelj savjetodavnih usluga u IKON Commoditiesu.

Američko ministarstvo poljoprivrede trenutačno procjenjuje da će se svjetske zalihe pšenice u sezoni 2024./2025. sputati na 257,2 milijuna metričkih tona, najnižu razinu u devet godina, unatoč prognozama o rekordnoj proizvodnji od 796,88 milijuna tona. To bi ujedno značilo da bi bile niže otprilike za tri posto nego na kraju sezone 2023./2024. Analitičari očekuju da će ministarstvo u petak sniziti prognozu zaliha na 256,14 milijuna tona, napominje Reuters.

Agencija Ujedinjenih naroda za hranu i poljoprivredu (FAO) procjenjuje da će zalihe pšenice na kraju aktualne sezone, u srpnju sljedeće godine, biti gotovo nepromijenjene u odnosu na njezin početak, i iznositi 316,2 milijuna tona. I proizvodnja pšenice bi se po FAO-u trebala zadržati na razini sezone 2023./2024. i iznositi 792,7 milijuna tona.

Početkom rujna o tome je bilo riječi i u Hrvatskoj. Ekstremni vremenski uvjeti koji su obilježili proljeće, pri čemu se posebno ističu poplavljena područja zbog prekomjernih padalina i pritiska štetnih tvari u tlu, mogli bi dovesti do smanjenja proizvodnje pšenice za trinaest posto, te ječma za dvadeset posto, izvjestilo je tada Ministarstvo poljoprivrede.

Prve službene procjene, ističe se u rujanskom priopćenju, ipak potvrđuju manji pad proizvodnje pšenice nego što se najavljavalo tijekom proljeća i ranog ljeta, a mogući razlozi su oporavak na pojedinim dijelovima i gotovo deset po-

sto više zasijanih hektara.

Slično je i s jećmom, kojeg je također zasijano više, no zbog značajno manjih prinosa, prve procjene Državnog zavoda za statistiku govore o mogućem padu za više od dvadeset posto.

TVRTKA DALEKOVOD PROSLAVILA 75 GODINA POSLOVANJA

Vodeća domaća tvrtka u izgradnji elektroenergetske infrastrukture, Grupa Dalekovod, obilježila je 75 godina uspješnog poslovanja, i to u godini u kojoj bilježi rast prihoda, brojne nove ugovore te nove poslovne uspjehe u Norveškoj i Njemačkoj.

Dalekovod je osnovan 1949. godine kao državno poduzeće, podsjeca Hina, s ključnim zadatkom obnove elektroenergetskih postrojenja u ratom pogodenoj zemlji. Danas posluje u više od osamdeset zemalja.

Kroz 75 godina postojanja tvrtka je prevladala brojne izazove — od obnove ratom uništenih mreža, do izvođenja nekih od najzahtjevnijih projekata u energetici.

Dalekovod Grupu koja posluje u sastavu Končar Grupe, čine kompanije Dalekovod d.d., Dalekovod Projekt, Dalekovod MK, Dalekovod OSO, Dalekovod EMU i EL-RA u Hrvatskoj, te Dalekovod Mostar, Dalekovod Ljubljana, Dalekovod Norge AS i Dalekovod Ukrajina, uz brojne podružnice i predstavništva.

Poslovni prihodi Dalekovoda u prvih šest mjeseci 2024. godine porasli su za 23 posto u odnosu na isto razdoblje lani, i iznosili su 87,4 milijuna eura, dok je knjiga ugovora na posljednji dan lipnja dostigla iznos od 327 milijuna eura, što je povećanje od 46 milijuna eura u odnosu na kraj 2023. godine.

FOTO: ANDREJ PLENKOVIĆ/FACEBOOK

Nedavno je ta tvrtka ugovorila i projekte u Norveškoj i Njemačkoj ukupne vrijednosti veće od devedeset milijuna eura.

AMERIČKA TVRTKA JABIL OTVORILA NAJSUVREMENIJI POGON U OSIJEKU

Tvrta Jabil Inc., vodeći svjetski pružatelj dizajnerskih, proizvodnih i logističkih rješenja, i službeno je u Osijeku otvorila svoj naјsvremeniji pogon.

Novi će pogon, stoji u priopćenju, opskrbljivati ključne industrije, uključujući automobilsku, prijevoznu industriju i sektor zdravstva, te uvoditi napredne tehnološke mogućnosti i otvarati visokokvalitetna radna mjesta u regiji.

“Naš osječki pogon simbolizira sljedeće poglavje na polju novih prilika, ino-

viranja i suradnje na složenim i važnim rastućim tržištima. Oduševljeni smo spajanjem globalne stručnosti tvrtke Jabil s potencijalom koji Osijek posjeduje. Taj pogon predstavlja nove mogućnosti za nas, naše klijente i ovo područje”, istaknuo je Fred McCoy, Jabilov izvršni potpredsjednik zadužen za globalno poslovanje.

Izgradnja pogona, koji se prostire na površini od 47.938 četvornih metara, započela je u lipnju prošle godine, a u njoj je sudjelovalo više od tisuću radnika iz 140 različitih tvrtki. Pogon se, između ostalog, može pohvaliti proizvodnjom postrojenjem površine 22.296 četvornih metara, a opremljen je najnovijom opremom za tehnologiju površinske ugradnje i automatiziranu montazu, te solarnom elektranom ukupne snage 4,8 MW. Pogon utjelovljuje Jabilovu predanost održivoj, visokotehnološkoj proizvodnji.

“Od puštanja u rad novog pogona korist će dugoročno imati ne samo Osijek, nego i cijela Hrvatska, s obzirom na to da je riječ o jednom od najznačajnijih stranih ulaganja u industrijski sektor”, naglasio je premijer Andrej Plenković u govoru na svečanosti otvaranja.

“Osijek je dobio tehnološki napredan centar za proizvodnju sofisticiranih električkih komponenti, koji će otvoriti mnoga radna mjesta i koji se, zahvaljujući svojem kapacitetu, može natjecati

FOTO: DALEKOVOD/HR

ti na svjetskoj razini. Zadovoljni smo jer je taj projekt dodatna potvrda hrvatske privlačnosti za ulaganja velikih svjetskih tvrtki”, dodaо je premijer.

Osječki gradonačelnik Ivan Radić istodobno je rekao kako je otvaranje novog pogona još jedan dokaz da je Osijek važno središte inoviranja i tehnološkog razvoja.

“Radujemo se dalnjem razvoju i rastu ne samo Jabilova pogona, već i naše Poduzetničke zone Nemetin, koju uz neprestanu podršku Vlade i premijera Andreja Plenkovića nastavljamo širiti, i tako stvaramo uvjete za dolazak novih poduzetnika i nove ulagačke projekte”, istaknuо je Radić.

Tvrtka Jabil, koju su časopisi Fortune i Time prepoznali kao najpoželjnijeg poslodavca, namjerava povećavati broj zaposlenih sa širenjem poslovanja.

EK: KINESKE CARINE NA ŽESTOKA PIĆA KRŠE PRAVILA WTO-A

Europska komisija je bijesno reagirala na odluku Kine o uvođenju privremenih antidampinških mjera na uvozni brendi iz Europske unije, piše Euronews.

U priopćenju koje je izdano nakon što je Kina objavila svoje nakane, Europska komisija je izjavila: “EU najozbiljnije shvaća svaku nepoštenu uporabu instrumenata trgovinske zaštite protiv bilo kojeg sektora našeg gospodarstva.

Zlouporaba instrumenata trgovinske zaštite iz neprimjerenih razloga, predstavlja jasno kršenje pravila WTO-a. U skladu s time, Komisija će odlučno osporiti na razini WTO-a najavljeni uvođenje privremenih antidampinških mjera od strane Kine na uvoz brendija iz EU.

Paralelno, Komisija će sada pažljivo identificirati i procijeniti sve mogućnosti kako bi pružila odgovarajuću potporu proizvođačima iz Europske unije koji se suočavaju s negativnim utjecajem te neopravdane odluke kineske vlade.”

Ranije, prilikom objave svoje odluke, kinesko Ministarstvo trgovine izjavilo je da je, nakon preliminarnih istraživačkih radova, utvrdila kako je domaći sektor brendija u zemlji “ugrožen značajnom štetom te da postoji uzročno-posljedična veza između dampinga i prijetnje značajne štete”.

Iako su mjere privremene, i dalje se očekuje da će biti udarac za brendove

FOTO: PIXABAY

kao što su Rémy Martin i Hennessy.

Očekuje se da će Francuska biti najviše pogodjena tom odlukom, budući da je Kina prošle godine uvezla čak 99 posto potrebnog brendija iz te zemlje. Posljednji potez Kine protiv uvoza europskog brendija uslijedio je nakon nedavne odluke EU-a da nastavi s planiranim carinama na kineska električna vozila koja se uvoze u Uniju, a koje bi mogle doseći čak 45 posto. Takav potez dodatno je povećao napetosti između EU i Kine, koje su u porastu unatoč brojnim pokušajima i Bruxellesa i Pekinga da postignu obostранo prihvatljivo rješenje.

PROIZVOĐAČKE CIJENE INDUSTRIJE U GODINU DANA PALE ZA 4,7 POSTO

Proizvođačke cijene industrijskih proizvoda za industriju u rujnu su u usporedbi s kolovozom bile niže su za 0,3, a u odnosu isti mjesec lani za 4,7 posto, otkrivaju objavljeni podaci Državnog zavoda za statistiku (DZS).

Ako usporedimo proizvođačke cijene industrijskih proizvoda ukupno, isključujući energiju, tada su na mjesečnoj razini zadržale stabilnost, dok su na godišnjoj više za 0,5 posto.

Gledano po tržištima, u rujnu su u usporedbi s kolovozom proizvođačke

cijene na domaćem tržištu ukupno niže za 0,2 posto. Kad ih poređimo s rujnom prošle godine, riječ je o padu od 6,4 posto.

Isključujući energiju, cijene su mješevito niže za 0,2, a u usporedbi s rujnom 2023. više su za jedan posto.

Na stranom tržištu, pokazali su podaci DZS-a, ukupno su niže su za 0,4 posto na mjesecnoj, i 1,8 posto na godišnjoj razini.

Ako usporedimo proizvođačke cijene industrijskih proizvoda na stranom tržištu, isključujući energiju, tada su bile više za 0,1 posto, kako u usporedbi s klovozom, tako i rujnom lani.

Po kategorijama proizvođačke su cijene industrijskih proizvoda porasle u kapitalnim proizvodima za 0,3 i u intermedijalnim proizvodima za 0,2 posto, a pale su u netrajnim proizvodima za široku potrošnju za 0,6 i energiji za 0,2 posto.

U trajnim proizvodima za široku potrošnju zadržale su stabilnost.

POVJERENSTVO ZA FISKALNU POLITIKU: VLADA REPUBLIKE HRVATSKE SE TREBA VRATITI PROVOĐENJU ANTICIKLIČKE FISKALNE POLITIKE

Povjerenstvo za fiskalnu politiku je, razmatrajući prijedlog rebalansa proračuna, upozorilo na važnost razboritog proračunskog planiranja te pozvalo Vladu Republike Hrvatske na povratak vođenju anticikličke fiskalne politike u nadolazećoj godini.

“Uzimajući u obzir trenutačno makroekonomsko i fiskalno stanje, Povjerenstvo prihvata predložene proračunske planove, ali upozorava na važnost razboritog fiskalnog (proračunskog) planiranja te poziva Vladu na povratak vođenju anticikličke fiskalne politike u nadolazećoj godini. Kao i mnogo puta do sada, pozivamo Vladu i na provođenje nužnih i potrebitih strukturnih reformi”, poručili su iz tog povjerenstva.

Vlada je, piše Hina, početkom listopada poslala Saboru prijedlog rebalansa ovogodišnjeg proračuna, kojim se ukupni prihodi povećavaju za 1,8 milijardi eura u odnosu na izvorni proračun, na 30,3 milijarde eura, a rashodi za 976 milijuna eura, na 33,6 milijardi eura.

Predloženim izmjenama i dopunama manjak državnog proračuna smanjuje se s 4,1 na 3,3 milijarde eura, što označava i smanjenje njegovog udjela u bruto domaćem proizvodu (BDP) s 4,9 na 3,9 posto. Istodobno, manjak konsolidirane opće države se također smanjuje s prvobitno predviđenih 4,5 na 3,5 posto BDP-a.

Povjerenstvo je ocijenilo da su predložene izmjene i dopune državnog proračuna potrebne zbog korekcije pojedinih kategorija prihoda i rashoda, te ujedno predstavljaju i svojevršnu regularizaciju postojećeg stanja.

S jedne strane, makroekonomska ostvarenja u 2024. godini poboljšana su u odnosu na makroekonomske projekcije iz studenoga 2023., na kojima se temelji proračun za ovu godinu, dok je, s druge strane, fiskalno stanje pogoršano, ističu iz Povjerenstva.

Fiskalna politika, navode, u dosadašnjem dijelu godine bila je procikličke naravi, i u velikoj mjeri ju je obilježio porast prihoda, uslijed realnog i nominalnog rasta BDP-a te dijelom djelovanja inflacije, ali i naglašeni porast rashoda, prije svega za zaposlene, te naknadâ građanima i kućanstvima.

“Iako se očekuje ostvarenje salda opće države i javnog duga unutar granica Pakta o stabilnosti i rastu, u 2024. je smanjen fiskalni prostor potreban za prilagodbu na moguće negativne ekonomske šokove u budućem razdoblju”, upozorava Povjerenstvo.

Napominje da prekomjerni rast rashoda ukazuje na snažno povećanje primarnog strukturnog manjka u iznosu od 1,9

posto BDP-a, i snažno povećanje strukturnog manjka, s –1,8 posto u 2023. na –3,6 posto BDP-a u 2024. godini.

VRIJEDNOST EURA NAJNIŽA OD KOLOVOZA, I DALJE SE OČEKUJE SMANJENJE KAMATA ESB-A

Vrijednost europske valute euro pala je na najnižu razinu od 13. kolovoza, u odnosu na američki dolar, nakon objave zapisnika sa sastanka američkih Federalnih rezervi, koji je otkrio da su dužnosnici FED-a bili podijeljeni oko toga je li smanjenje stope od 0,5 posto potrebno, signalizirajući sporiji tempo budućih smanjenja stopa, što je zauzvrat ojačalo američki dolar.

Od kraja rujna, euro je prema dolaru oslabio za 2,3 posto, s 1,12 na nešto iznad 1,09. Očekuje se da će se slabost eura nastaviti uoči sastanka Europske središnje banke (ESB) o monetarnoj politici sljedećeg tjedna, na kojem bi banka trebala izvesti svoje treće ovogodišnje smanjenje stope.

U rujnu su Federalne rezerve pokrenule svoj ciklus popuštanja znatnim smanjenjem stope, što je dovelo do pada tečaja američkog dolara i guranja eura na gotovo tromjesečni maksimum, podsjeća Euronews. Međutim, u listopadu se taj trend preokrenuo, jer su sudionici na tržištu počeli očekivati blaže smanjenje stope od strane Feda i oštiri stav ESB-a.

Ta promjena u očekivanjima budućih kurseva Feda i ESB-a vjerojatno će držati euro pod pritiskom.

Prema Eurostatovoj brzoj procjeni, indeks potrošačkih cijena eurozone pao je na 1,8 posto na godišnjoj razini u rujnu, ispod cilja ESB od dva posto. Njemačka, najveće gospodarstvo eurozone, i dalje se bori s padom proizvodnje, na što ukazuje nagli pad ZEW-a u gospodarskom raspoloženju, koji je u rujnu pao na 3,6 – najniže od listopada 2023. godine.

Iako je ESB u rujnu proveo oštro smanjenje kamatne stope i izjavio da se “ne obvezuje unaprijed na određenu putanju kamatne stope”, nedavni slabi podaci doveli su do pomaka tržišnih očekivanja prema vjerojatnijem smanjenju stope za četvrtinu boda sljedeći tjedan.

Sukob koji je u tijeku na Bliskom istoku također bi mogao snažno opteretiti euro zbog mogućnosti rasta cijena ener-

ka. Jedno od područja su nebankarske finansijske institucije. Narasle su na otprilike polovicu finansijske imovine koja se kreće u svijetu, a ipak nisu regulirane na način na koji je bankarski sektor. Zato gledajte, pazite da odande ne dođe iznenađenje”, rekla je direktorica MMF-a.

Istaknula je i da je tehnološka transformacija, koja podiže produktivnost, također veliki finansijski rizik.

“Ako ćemo trgovati u svijetu u kojem se umjetna inteligencija kreće brže nego što se mi ikada možemo kretati, što to znači za finansijsku stabilnost i kako se pobrinuti da opet ne budemo iznenađeni? Također mislim da je Europa bila jako dobra u sagledavanju rizika finansijske stabilnosti povezanih s klimom i da daje vrlo dobar primjer za druge dijelove svijeta, primjer koji treba slediti”, rekla je Georgieva u intervjuu za Euronews.

Smatra i da Europa može biti na korak koji je napravljen da se oslobodi ovisnosti o ruskoj nafti i plinu, kao i na pozornost koju pridaje velikim izazovima današnjice i budućnosti: klimi, demografiji, tehnologiji i onom kritičnom – pravednosti u društvu.

“Ali isto tako, Europa treba paziti da ne bude samozadovoljna. Svijet se kreće vrlo brzo. Ako pogledate Sjedinjene Američke Države, tamo je produktivnost veća nego u Europi. Ukupni učinak gospodarstva je bolji. Ako pogledate Aziju, ona je puno veći pokretač rasta od Europe. I zato je pozornost usmjerena na europsku konkurentnost toliko važna. Trenutno je Europa s pravom usmjerena na trenutni zadatok: smanjenje inflacije. Velik je uspjeh do sada. Ali nemojte izgubiti iz vida podatke, ako trebate prikladno kalibrirati. Poduzmite korake u budućnosti. I, vrlo važno za Europu, treba ponovno pokrenuti rast”, napominje direktorica MMF-a.

PRIHODI TSMC-A NADMAŠILI OČEKIVANJA ZBOG POTRAŽNJE ZA UMJETNOM INTELIGENCIJOM

Najveći svjetski proizvođač čipova, Taiwan Semiconductor Manufacturing Company (TSMC), izvjestio je o tromjesečnoj zaradi koja je blago nadmašila tržišna očekivanja i prognoze same tvrtke, zbog nastavka popularnosti i razvijeno-

giye, navodi Euronews. U međuvremenu, na američki dolar će se vjerojatno gledati kao na sigurno utočište, s obzirom na zemljopisnu udaljenost SAD-a od zone sukoba, s njegovom otpornom ekonomijom.

Osim toga, napetosti s Kinom oko carina na kineska električna vozila i potencijalnih mjera odmazde predstavljaju daljnje izazove za gospodarstvo. Kao ishod toga, euro će u skoroj budućnosti vjerojatno ostati pod pritiskom.

GEORGIEVA (MMF): EUROP'I TREBA BOLJA KONKURETNOST I SNAŽNIJI GOSPODARSTVENI RAST

Direktorica Međunarodnog monetarnog fonda (MMF), Kristalina Georgieva, preporučila je da se Europa drži zajedno, suočena s fragmentacijom unutar jedinstvenog tržišta Europske unije, kako bi se izbjegla finansijska kriza.

Dok se svijet bori s krizama koje se pojavljuju jedna za drugom, poput Covid-a i rata u Ukrajini, Georgieva u intervjuu za Euronews kaže da se Europa mora početi pripremati i za druge šokove kako ne bi zaostala u svojem razvoju.

“Držite se zajedno i učinite da vaša najbolja konkurenčna prednost, jedinstveno tržište, funkcioniра učinkovitije. Znamo da Europa ima planove za veću konkurenčnost i usmjerava se na stvari koje mi u MMF-u prepoznajemo kao vrlo važne za Europu. Uklonite birokrati-

ciju, povećajte administrativnu učinkovitost. Neka istraživanje i razvoj budu brže prevedeni u tvrtke koje se natječu ovđe i globalno”, rekla je Georgieva.

Od globalne finansijske krize, kako je navela, vidjeli smo izvanredno ulaganje u snagu bankarskog sektora. I unatoč činjenici da je svijet pogodio Covid, ruska invazija na Ukrajinu i više ratova koji okružuju Europu, bankarski sektor je jak.

“Mi iz fonda zapravo radimo stres testove bankarskog sektora, i onda se usmjeravamo na nova područja rizi-

FOTO: MMF

razvoj tržišta kapitala, ponajprije većim sudjelovanjem malih investitora, to jest građana, prenosi Hina.

Primorac je istaknuo da njegovo ministarstvo priprema strateški okvir za razvoj tržišta kapitala, gdje će se napraviti nekoliko iskoraka i na strani ponude i potražnje.

Otkrio je i da postoje razgovori, prije svega sa Slovencima, oko regionalne integracije tržišta.

“Pokušat ćemo se zajednički profilirati kao tržište u smislu zajedničkog indeksa, koji bi nas pozicionirao na mapu globalnih ulagača kao jedinstveno tržište”, rekao je potpredsjednik Vlade i ministar financija Primorac.

Pojasnio je da su hrvatsko i slovensko tržište kapitala klasificirani kao “frontier market”, a želja je dostići klasifikaciju “emerging market”, to jest tržišta u nastajanju.

Po njegovim riječima, za to je potrebno ispuniti nekoliko objektivnih kriterija, koji uključuju i tržišnu kapitalizaciju i “free float”, te općenito likvidnost na tržištu, a Hrvatska, kao i Slovenija, ako budu nastupale same za sebe, neće jako dugo dostići razine potrebne za reklasifikaciju.

Stoga, naveo je Primorac, postoji zamisao o regionalnoj integraciji, gdje “možemo nastupiti kao integrirano tržište”, kao što su to primjerice napravile baltičke, i još nekoliko zemalja, pri čemu imaju jedinstveni indeks i prepoznati su kao tržište sa značajnjim volumenima.

sti umjetne inteligencije (AI).

Prihodi tvrtke su u razdoblju od srpnja do rujna 2024. dosegnuli više od 21,52 milijarde eura, u usporedbi s očekivanim 21,26 milijardi eura, piše Momentum Securities.

Tijekom predstavljanja posljednjih tromjesečnih rezultata, uprava tvrtke najavila je dobit u iznosu od 20,03 do 20,75 milijardi eura.

Taj rezultat odražava veliku potražnju za AI čipovima i novim N3E procesorima od strane kupaca kao što su Apple, Qualcomm i MediaTek, unatoč kašnjenjima u isporukama Blackwell čipova namijenjenih tvrtki NVIDIA. Bruto marža također bi mogla premašiti srednju točku od 54,5 posto.

Tvrtka će sljedećeg tjedna objaviti tromjesečne rezultate, a zanimanje svih bit će na tome hoće li objaviti veći tromjesečni rast prihoda od očekivanih sedam posto. Najveći izazov bit će isporuke Appleu, zbog slabije potražnje za novim iPhoneom, no očekuje se da će velike narudžbe NVIDIA-e i Intel-a neutralizirati nedostatak.

PRIMORAC: POTREBNA JE REGIONALNA INTEGRACIJA TRŽIŠTA, PRIJE SVEGA SA SLOVENIJOM

Postoji zamisao o regionalnoj integraciji tržišta kapitala obliku formiranja zajedničkog burzovnog indeksa, o čemu razgovaramo s kolegama iz Slovenije

i iz nekoliko drugih država članica EU-a, izjavio je u srijedu ministar financija Marko Primorac na Hrvatsko-slovenskom forumu “Tržišta kapitala 2024.: Budućnost štednje i ulaganja”.

Konferenciji, koju su sazvali Jutarnji list i slovenske dnevne novine Delo, uvodno su se, osim Primorca, obratili i potpredsjednik Vlade Republike Slovenije i ministar financija Klemen Boštjančič, guverner Hrvatske narodne banke (HNB) Boris Vujčić, i predsjednik Upravnog vijeća Hanfe, Ante Žigman, a svi su se složili da, iako se određeni posmaci vide, postoji još puno prostora za

FOTO:HINA

TRGOVCI UPOZORILI DA IM OGRANIČENJE RADA NEDJELJOM UGROŽAVA OPSTANAK

Na 36. konferenciji za proizvođače i trgovce Magros, mali i srednji trgovci upozorili su da im ograničenje rada nedjeljom ugrožava opstanak, a žale se i na manjak radnika i izostanak poticaja.

“Stav vlade je jasan: teško je pomiriti sve interese i sve želje. Jasno da je zabrana rada nedjeljom problem pojedinim trgovinama, ali mislim da ćemo se svi složiti da se nekada nije radilo nedjeljom i ništa nam nije nedostajalo”, rekao je državni tajnik ministarstva gospodarstva Ivo Milatić.

Dodao je da je, prema mišljenju vladajuće politike, šesnaest radnih nedjelja sasvim dovoljno. Trgovci pak upozoravaju da će se ograničenje rada nedjeljom osjetiti na profitu, i da im to inače stvara velike poteškoće. Tako predsjednik Saveza udruge malih trgovaca u Hrvatskoj Ivan Ćibarić kaže da obiteljske trgovine u malim mjestima umiru zbog takvih uvjeta.

“Zabrana rada nedjeljom ne odgovara malim trgovcima i obrtnicima, s obzirom na to da kao mali obrtnik ili trgovac nismo i ne možemo biti u istom položaju kao veliki trgovci, jer jamčimo vlastitom imovinom. Nikakve potpore nikada nismo dobili ni od koga, i to je osnovni problem. Ako niste proizvođač, vi niste nitko i ništa na tržištu”, rekao je.

Ćibarić se slaže da je stanje u trgovini dobro, ali da mali trgovci gube tlo pod nogama, potisnuti od velikih lanaca.

Na konferenciji je istaknut i problem nedostatka radnika, prenosi Hina. Predsjednica Sindikata trgovine Zlatica Štulić kaže da su sezonom izvukli studenti, učenici, umirovljenici, sezonci i strani radnici.

“Nema dovoljno zaposlenih, pa su poslodavci čak novčano nagrađivali radnike koji su doveli nove”, ustvrdila je. Smatra da nedostatak radnika ukazuje da je jako bitno kakav je njihov položaj i kako se na poslu osjećaju.

Raspravljalo se i o digitalizaciji te novim mogućnostima korištenja umjetne inteligencije u trgovini. Direktor tvrtke Calisto, Ivan Maglić, kaže da uporaba umjetne inteligencije u trgovini može imati popriličan utjecaj. Kao primjer navodi business to business trgovinu, gdje

FOTO PIXABAY

se koriste određeni asistenti, a alati generativne umjetne inteligencije pomažu u optimizaciji cijena, personalizaciji usluge, marketinškim kampanjama i slično.

“Sve to se uvodi i u Hrvatskoj, ali u malim koracima, a mnogi koji rade na tome ne žele govoriti o pojedinostima, jer znaju da će biti ‘kopirani’”, rekao je. Trgovcima preporučuje da se usmjere na tehnologije koje mogu bez velike investicije donijeti velike promjene.

Na konferenciji su obrađene i teme poput svekanalne hibridne budućnosti maloprodaje, poboljšanja logistike i isporuke te promjene uloge fizičkih trgovina.

VEĆI GEOPOLITIČKI SUKOB MOGAO BI STAJATI GOSPODARSTVO 14,5 BILIJUNA DOLARA

Hipotetski geopolitički sukob mogao bi stajati svjetsko gospodarstvo nevjerojatnih 14,5 bilijuna dolara u petogodišnjem razdoblju, izračunao je Lloyd's of London, izdvojivši u scenariju i prijetnju poremećaja u opskrbnim lancima.

Posljedice za gospodarstvo proizilaze bi iz golemih šteta na infrastrukturi u području sukoba i moguće prijetnje plovnim putovima, objašnjava tržište osiguranja u priopćenju. “Morem putuje više od osamdeset posto svjetskog uvoza i izvoza, oko jedanaest milijardi tona robe, pa zatvaranje glavnih trgovачkih ruta zbog geopolitičkog sukoba spada među najveće prijetnje resursima potrebnim za otporno gospodarstvo”, navode.

Mogućnost takvog geopolitičkog sukoba predstavlja sistemski rizik, što znači da su mali izgledi da će se svjet naći u takvim neprilikama, prenosi Hina; ali ako se nađe, posljedice bi bile teške, ističu u Lloyd's.

Tržište osiguranja i reosiguranja smješteno u Londonu objavilo je i da su također istražili druge potencijalne sistemske rizike u partnerstvu s Centrom za studije rizika iz Cambridgea, uključujući kibernetičke napade i ekstremne vremenske neprilike.

ISTRAŽIVANJE U HRVATSKOJ POKAZALO: PLAĆA BI TREBALA BITI NAJMANJE 1.500 EURA

S obzirom na visoke troškove života – kao što su stana, režije, prijevoz i odjeća – plaća ispod 1.500 eura nije dostatna za pokrivanje osnovnih životnih potreba, pokazala je anketa koju je provedla Alma Career Croatia, najpoznatija po svom brendu MojPosao.

Prema anketi, u kojoj je sudjelovalo više od 3.800 ispitanika, gotovo polovina ljudi, odnosno njih 47 posto, smatra da bi dostojanstvena plaća trebala iznositi između 1.500 i 1.999 eura. Mnogi od njih ističu kako “cijene u Hrvatskoj jesu europske, pa bi i plaće trebale biti takve”.

S obzirom na visoke troškove života, kao što su stana, režije, prijevoz i odjeća, ispitanici smatraju da plaća ispod 1.500 eura nije dostatna za pokrivanje osnovnih životnih potreba.

Ako se u to uračunaju i kulturne ak-

tivnosti te godišnji odmor, mnogi smatraju da plaća ne bi smjela biti niža od 1.700 eura. Međutim, ističu da ni taj iznos nije uvijek dovoljan, osobito ako je osoba samac.

Trećina sudionika ankete vjeruje da bi dostojanstvena plaća trebala biti još viša – između 2.000 i 2.499 eura. S obzirom na rast inflacije i cijene nekretnina, tvrde da bi sve manje od tog iznosa dovelo do nemogućnosti zadovoljavanja osnovnih potreba.

“Ako od svojeg rada ne možete uštjetiti za izlete s djecom ili godišnji odmor od deset do četrnaest dana na moru, onda ste rob, a ne radnik”, poručuju ispitnici.

Svaki deseti ispitnik izjavio je da bi jedino plaća viša od 2.500 eura mogla jamčiti dostojanstven život u Hrvatskoj. Isti broj ljudi, točnije deset posto, vjeruje da je dostojanstvena plaća između 1.000 i 1.499 eura dovoljna, ali naglašavaju da u tom slučaju oba partnera moraju zarađivati približno isti

iznos kako bi se osigurao kvalitetan obiteljski život.

VUJČIĆ: BANKE NAPLAĆUJU PREISOKE NAKNADE

Guverner Hrvatske narodne banke (HNB) Boris Vujčić izjavio je da od banaka očekuje predstavljanje metodologije promjene naknada, dok je ministar finansija Marko Primorac potvrdio da se o pitanju naknada banaka razgovara na nekoliko razina.

Vujčić je na marginama Hrvatsko-slovenskog foruma “Tržišta kapitala 2024.: Budućnost štednje i ulaganja”, koji su organizirali Jutarnji list i slovenske dnevne novine Delo, izjavio da bankarskih naknada ima jako puno i da bi barem volio vidjeti da se njihov broj smanjuje.

“Riječ je o stotinama vrsta naknada, uvjek neke rastu, a neke padaju, i to će se vjerojatno događati i u budućnosti”, rekao je Vujčić.

Pritom je, piše Hina, podsjetio da

je HNB prije nekoliko mjeseci poslao “okružnicu” bankama u kojoj su zatražene da predstave metodologiju mijenjanja iznosa naknada.

“Ako se neka naknada mijenja, da postoji razlog odnosno opravdanje zašto se to događa. Očekujemo da banke na to odgovore, izradom i predstavljanjem te metodologije”, kazao je Vujčić.

O bankarskim naknadama novinari su pitali i potpredsjednika Vlade i ministra finansija Republike Hrvatske, Marka Primorca, može li ministarstvo što poduzeti po tom pitanju.

Uz napomenu da je riječ o dobru građana, Primorac je iznio stav da su naknade koje banke naplaćuju u Hrvatskoj preiske.

“Nema potrebe da naplaćuju naknade u tom obliku, tim iznosima, na taj način, i općenito toj skupini korisnika, uključujući ‘de facto’ sve građane. Razgovaramo o tom pitanju i tražimo primjereno rješenje. Kad budemo sve rješili, obavijestit ćemo javnost”, izjavio je ministar finansija.

FOTO: HINA

POREZNE OBVEZE U STUDENOM

PRIJE POČETKA SVAKOG MJESECA POREZNA UPRAVA OBJAVLJUJE KALENDAR S POPISOM OBVEZA I ROKOVIMA ZA NJIHOVO PODMIRENJE. RIJEČ JE O OBVEZAMA KOJE DOSPIJEVaju u studenom:

8. studeni

Trošarinski obveznik mora iskazati obračunatu trošarinu u dnevnom obračunu trošarine, koji dva puta mjesечно dostavlja nadležnom carinskom uredu, prema svojem sjedištu odnosno prebivalištu, i to za razdoblje od 1. do 15. dana u mjesecu do 20. dana u istom mjesecu; a za razdoblje od 16. do zadnjeg dana u mjesecu do 8. dana sljedećeg mjeseca. Obračunatu trošarinu mora

platiti u roku od trideset dana od dana nastanka obveze obračunavanja trošarine. Dnevne obračune trošarine ne dostavljaju trošarinski obveznici za razdoblje u kojem nije nastala obveza obračunavanja trošarine, ili trošarina iznosi nula kuna.

20. studeni

Predaja obrasca PP-MI-PO za porez na potrošnju.
Porez za potrošnju plaća se na potrošnju alkoholnih pića (vinjak, rakiju i žestoka pića), prirodnih vina, specijalnih vina, piva i bezalkoholnih pića u ugostiteljskim objektima, a u koju nije uključen porez na dodanu vrijednost.
Obaveznici su sve pravne i fizičke osobe koje pružaju ugostiteljske usluge. Rok za plaćanje je do 30. studenog.

30. studeni

Predujam poreza na dohodak i dobit, predujam spomeničke rente za listopad, doprinos Hrvatskoj obrtničkoj komori za četvrti kvartal. Društva i fizičke osobe dužni su do kraja mjeseca uplatiti i predujam za turističku članarinu za tekući mjesec.

GAFRA

ZAVRŠNI GRAĐEVINSKI RADOVI

Jagnedje 42.
10000 Zagreb
0911843090
gafra1.doo@gmail.com

SUHA GRADNJA

SOBOSLIKARSKI I
LIČILAČKI RADOVI

GANEŠA

GRAĐEVINSKI RADOVI
OD TEMELJA DO KROVA

0038598 319 549
ganesa108@gmail.com

Put kroz Meterize 32 22000 Šibenik

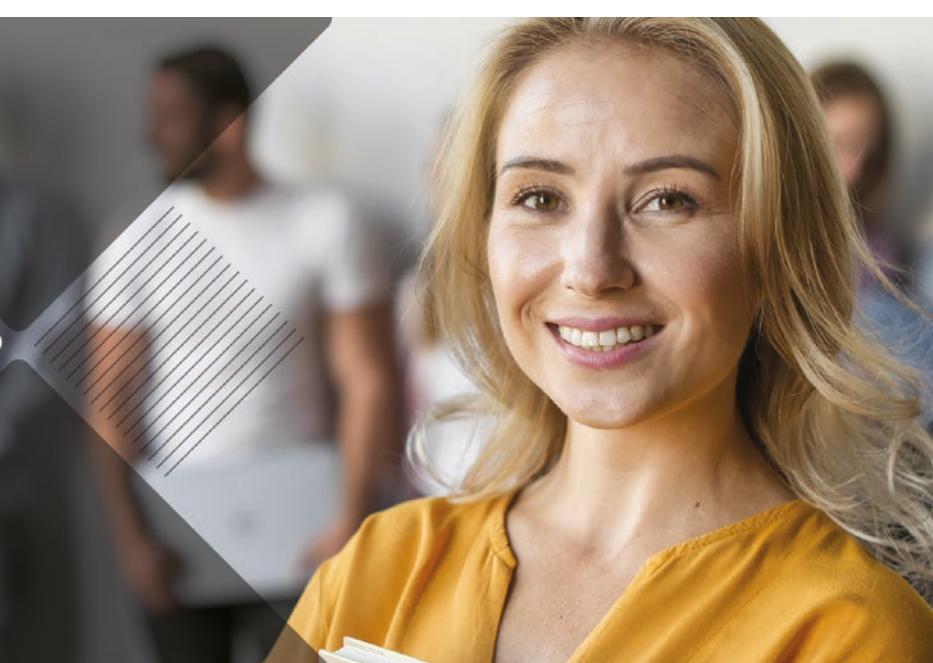

AGENCIJA ZA
PRIVREMENO
ZAPOŠLJAVANJE

G.B.C.

GLOBAL BUSINESS COMPOUNDS

Križna cesta 18, 10000 Zagreb
0915234335
info@gbc.hr
www.gbc.hr

TAKE A BITE

GULOSO BURGERS&MORE

OBALA STJEPANA RADIĆA 27

20000 DUBROVNIK

FOOD BAR GULOSO

BOŠKOVIČEVA 6.

20000 DUBROVNIK

092 433 52 22

Food Bar GULOSO

INFOSTAR

Murine, Galići 45 M
52470 Umag
091/5083-795
infostar.umag@gmail.com

GRIJANJE VODOVOD KLIMA

INFRA DAP

Cvetković 89, Jastrebarsko

098 238 437

info@infra-dap.hr

www.infra-dap.hr

Izrada dokumentacije

Tehnička pomoć
i savjetovanje

3D print

SANACIJA NAKON POTRESA I DALJE TRAJE

GRAĐEVINSKI SEKTOR KAO ŽILA KUCAVICA GOSPODARSTVA

U HRVATSKOJ AKTIVNO JOŠ 1.800 GRADILIŠTA NAKON POTRESA

Ima li Hrvatska dovoljno stambenih nekretnina? Ako pitate najmoprimce, nikako. Što se očituje sve višim cijenama najma, ali i rastom prodajnih cijena kvadrata kuća i stanova. Eurostat je početkom mjeseca objavio da su u drugom tro-mjesecu 2024. cijene stambenih objekata u vlasništvu vlasnika u Europskoj uniji porasle za 3,6 posto u usporedbi s istim razdobljem prošle godine.

U travnju smo analizirali cijene na tržištu nekretnina u Hrvatskoj. „Koliko su cijene stanova išle gore u posljednjih godinu dana, nema šanse da se toliko smanje. Najbolje što se može dogoditi jest da se tržište zaledi, što se donekle već i događa. Prodaja se smanjila zbog manjka kreditne sposobnosti građana i još uvijek visokih kamatnih stopa. U budućnosti bi to trebalo rezultirati padom cijena, ali puno

manjim od hiperrasta koji se dogodio”, ispričao nam je tada Franjo Domitrović, vlasnik agencije Brick nekretnine.

U listopadu, ususret konferenciji Masters of Building Fair, razgovarali smo s dr.sc. Vukom Vukovićem, fond menadžerom tvrtke Oraclum Capital koji je naglasio koliko su nekretnine popularno sredstvo ulaganja.

„U Hrvatskoj je ulaganje u nekretnine tradicionalno najpopularnija investicija, i to iz više razloga, od povijesnog konteksta do nedostatka kvalitetnih alternativa, ovdje prvenstveno mislim na razvijenost domaćeg finansijskog tržista. Međutim, dobri povrati se i dalje mogu ostvariti upravo kroz ovaj oblik ulaganja i zbog toga je potražnja i dalje iznimno visoka. S obzirom na to da smo mala zemlja, i teritorij nam je ograničen, potražnja će i dalje

rasti i ne vidim neki značajan utjecaj na korekcije cijena. Upravo zbog toga ovakvo povezivanje ima smisla. Jer možemo još bolje zadovoljiti ogromnu potražnju, što domaću što stranu, i ponuditi kvalitetnije konačne proizvode za tržište. U tome je i ovakav događaj iznimno koristan jer može dovesti do sinergije kroz umrežavanje različitih karika u lancu, a posebice koristan može biti za investitore koji traže partnera s kojima će surađivati. Najbolje za svakog investitora, pogotovo u sektoru nekretnina, je kad ima čitav lanac odmah na raspolaganju, takozvani One stop shop. Po meni je upravo to najveća vrijednost“, kaže Vuković.

Građevinski sektor nisu samo stambene zgrade ili poslovni prostori. Grad Zagreb, recimo, muči se s pronalaskom tvrtke koja bi uklanjala grafite po pročeljima zgrada. Nakon četiri neuspješna natječaja javne nabave, uz stalno dizanje cijena radova, Grad se okrenuo zapošljavanju soboslikara kako bi oni barem djelomično uklonili grafite. Prema riječima gradonačelnika Tomislava Tomaševića, natječaji nisu prolazili jer su tvrtke redovno postavljale cijene usluga koje su premašivale procijenjene. „Očito nema zainteresiranih. Pretpostavljamo da se imaju drugih poslova“, rekao je Tomašević.

Zasjedanje Savjeta za obnovu.

FOTO: A. BULJUBAŠA/HINA

FOTO: AMANDA KEL SOU FLICKR

vić. Tijekom listopada se obrađuju prijave na peti natječaj koji je građevinskim tvrtkama nudio 800.000 eura za dvije godine uklanjanja i zaštite građevina od grafita.

A sve to Hrvatskoj poprilično financira Europska unija iz raznih programa. Na 18. Danim Hrvatske komore inženjera građevinarstva ministar Branko Baćić je napomenuo da će u idućim godinama oko 25 milijardi eura doći u Hrvatsku iz EU fondova. „14 milijarda dolazi iz višegodišnjeg finansijskog okvira europskog proračuna, a 11 milijarda eura iz Nacionalnog plana oporavka i otpornosti“, objasnio je tada ministar.

Transeuropska prometna mreža (TEN-T) također Hrvatskoj donosi ogromne investicije za koje sama nije spremna. Mreža TEN-T ključni je instrument prometne politike EU-a koji uvelike doprinosi našim ciljevima u području održive mobilnosti te gospodarskoj, socijalnoj i teritorijalnoj koheziji. Današnje donošenje revidirane uredbe definitivno je važan korak prema održivoj i otpornoj mreži u Europi, kojom bi se trebale riješiti bojazni naših građana i poduzeća u pogledu mobilnosti u godinama koje dolaze, izjavio je pred ljeti Georges Gilkinet, potpredsjednik belgijske vlade i ministar mobilnosti.

Iz Ministarstva graditeljstva su pojasnili kako se Hrvatska nalazi na dva koridora Osnovne prometne mreže, na Mediteran-

skom koridoru i na Rajna-Dunav koridoru. Mediteranski koridor povezuje jug Iberijskog poluotoka, preko španjolske i francuske mediteranske obale prolazi kroz Alpe na sjeveru Italije, zatim ulazi u Sloveniju i dalje prema mađarsko-ukrajinskoj granici. Riječ je o cestovnom i željezničkom koridoru, a njegov sastavni dio je i pravac Rijeka-Zagreb-Budimpešta (željeznički i cestovni pravac koji se kod nas uvriježio pod nazivom Vb koridor). Na Mediteranski koridor nastavlja se cestovni i željeznički pravac Zagreb-Slovenija, za koji se kod nas uvriježio naziv X koridor. Preko toga koridora Hrvatska će biti spojena i na Baltičko-jadranski koridor, koji ide od Baltičkog mora kroz Poljsku, preko Beča i Bratislave do sjeverne Italije. Koridor Rajna-Dunav je riječni pravac koji povezuje Strasbourg, Frankfurt, Beč, Bratislavu, Budimpeštu, odakle se jedan dio račva prema Rumunjskoj, a drugi ide Dunavom između Hrvatske i Srbije i dalje na Crno more, a kod nas se uvriježio pod nazivom VII koridor.

Koliko je građevinarstvo važna grana gospodarstva, možda i najbolje govori činjenica da je krajem rujna u tom sektoru bilo zaposleno 148.992 osoba što je 11.908 više nego godinu ranije i time je ostvaren najveći porast u zaposlenima po djelatnosti. Ako se brojke usporede s onima prije dvije godine, to jest iz rujna 2022., sada je

u građevinarstvu 18.988 osiguranika više, objavio je Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje početkom listopada.

Tvrte, koje grade u Hrvatskoj, bilježe rast prihoda. U prvih 100 tvrtki, koje se bave gradnjom stambenih i nestambenih objekata u Hrvatskoj, ostvareni ukupni prihodi u 2023. godini iznosili su 2.602.503.332 eura dok je ostvarena dobit u istoj godini, prema podacima bonitetne kuće CompanyWall, iznosila 184.648.118,8 eura.

U 2019. godini, pokazuju podaci CompanyWalla, ove tvrtke ukupno su ostvarile prihode od 1.361.541.222 eura dok im je ostvarena ukupna dobit bila 32.206.004,97 eura. U ovim tvrtkama u 2023. godini, radio je ukupno 9.427 radnika.a

Među najvećim je i tvrtka Kamgrad d.o.o., koja prema podacima CompanyWalla, ima 724 zaposlenika. Kamgrad je vodeća hrvatska kompanija u sektoru graditeljstva, specijalizirana za visokogradnju, a tijekom 40 godina postojanja ostvarili su kontinuirani organski rast i pozitivno poslovanje.

Obnova nakon potresa, koja su tijekom 2020. godine zahvatili prvo Zagreb a onda i Banovinu, trebala bi završiti do 2030. godine, a izgradnja svih zamjenskih obiteljskih kuća i zgrada u iduće dvije do tri godine.

Njihov rad i dugoročna pouzdanost pre-

TEMA BROJA: SANACIJA NAKON POTRESA I DALJE TRAJE

FOTO: STEFFEN ZAHN/FICKR

poznata je ne samo na hrvatskom tržištu, već i na tržištima Njemačke, Švedske i Srbije. Dosad su realizirali više od 400 projekata od kojih su najznačajniji izgradnja zračnih luka Zagreb, Split i Dubrovnik, izgradnja hotela Park u Rovinju i u Poreču, izgradnja Valamar Isabella resorta te Matrix Office parka u Zagrebu te rekonstrukcija rotora u Zagrebu.

Prosječna bruto plaća u ovoj tvrtki po zaposlenom u 2023. godini iznosila je 2.340,38 eura. S obzirom na brojna pandemijska ograničenja, razvidno je da je ova tvrtka imala smanjenje broja zaposlenih tijekom pandemijskog razdoblja dok su ukupni prihodi 2022. godine bili manji za 38.358.719,06 tijekom 2022. godine, u poređenju s 2021. godinom. Broj zaposlenika u tom periodu tek je neznatno smanjen.

Po ostvarenim prihodima, druga tvrtka je i Strabag d.o.o., odnosno središnja operativna marka tvrtke STRABAG SE, koja djeluje u svim područjima građevinske industrije te kao veliko i značajno europsko građevinsko poduzeće posluje diljem svijeta. Kao jedan od vodećih ponuđača građevinskih usluga na prostorima srednje i srednjistočne Europe koncern zapošljava više od 77.000 djelatnika na više

od 500 lokacija te odrađuje poslove vrijedne gotovo 19,1 milijardi eura.

Područje djelatnosti tvrtke STRABAG prostire se od pojedinačnih usluga i rada pa do mjeri pa sve do ukupnih rješenja iz jedne ruke – od malih poslova do spektakularnih velikih projekata – od projektiranja, preko planiranja i izvedbe, do stavljanja u pogon.

Strabag je u 2023. godini zaposljavao 868 radnika, koji su prema podacima CompanyWalla, imali prosječnu bruto plaću od 2.370,62 eura.

U 2023. godini, tvrtka je ostvarila prihod od 216.999.359,22 eura. 2019. godine, prihod je iznosio 95.901.960,22 eura a u pandemijskom vremenu tvrtka je bilježila rast prihoda. No, broj zaposlenih je nešto niži u 2023. nego u prethodnim godinama.

Treća po ostvarenim prihodima u 2023. je tvrtka iz Križevaca, Radnik d.d. koja postoji već 70 godina a koja je u 2023. godini ostvarila prihode od 165.749.759,68 eura. Radnik d.d. profiliran je za poslove visokogradnje, hidrogradnje te niskogradnje. Imaju nekoliko velikih sektora u svom sastavu, kao što je i opskrba plinom te Hotel Kalnik u Križevcima. Tvrta u 2023. godini je zaposljavala, prema podacima Com-

panyWalla, 396 radnika i isplaćivala bruto plaću od 2.243,99 eura.

U 2019. godini, ova tvrtka je imala prihode od 69.617.796,37 eura dok u pandemijskim godinama on raste. Tijekom ovih pet godina, raste i broj zaposlenika.

Građevinski sektor još uvijek nije dosegnuo visine iz razdoblja prije velike finansijske krize. Tada je Hrvatska gradila autoceste, financirala dvorane za Svjetsko rukometno prvenstvo, gradila su se naselja po onom famoznom „Čačićevom modelu“. Hrvatska komora inženjera građiteljstva svojevremeno je pojasnila da je ekomska kriza nastupila nešto kasnije (krajem 2008.) kao posljedica smanjene potražnje za izvozom roba i usluga na tržište EU-a, te u zemlje okruženja. Kriza u građevinskom sektoru stigla je nešto kasnije, kao posljedica dovršenja radova na cestovnoj infrastrukturi, te također na onoj sportskoj (svjetsko rukometno prvenstvo). Ali nakon toga kriza se pojavila i djelovala trenutno i razorno: uz zaustavljanje javnih investicija, domaća potražnja za stambenim prostorom, temeljena poglavito na dugoročnim kreditima i zaduživanju, gotovo je u cjelini zaustavljena.

U ukupnosti, u sektoru građiteljstva izgubljeno je više od 50.000 radnih mjesta,

Premijer Andrej Plenković,
gradonačelnik Tomislav
Tomašević i ministar Branko
Bačić na otvaranju HPM.

FOTO: GRAD ZAGREB

a udjel sektora u realnom BDP-u gotovo se prepolovio, stoji u njihovoj analizi iz svibnja 2015. godine.

Gotovo je tragikomično pročitati da se država, barem naizgled, nije pomaknula od te točke jer možemo pročitati kako je: „Uz opću nesigurnost, te nesigurnost trajnog izvora prihoda (radno mjesto), dodatni je rizik stvoren i prošlogodišnjim nedovoljno stručno i pravno pripremljenim nagovještajem o uvođenju poreza na nekretnine“.

Novi pokušaj uvođenja poreza na nekretnine smo detaljno analizirali u pretvodnom broju mjeseca gdje smo razgovarali s predstvincima svih zainteresiranih strana. Slažu se samo u jednom. Ne znaju što će zakon donijeti.

Gotovo je definitivno da zakon neće smanjiti činjenicu da u Hrvatskoj zjape prazni deseci tisuća nekretnina u Lici ili Slavoniji, a da se čitava obala pretvara u apartmanska naselja.

Analiza Ekonomskog instituta Zagreb i Ministarstva prostornog uređenja pokazuje da je jedan od osnovnih problema nepriuštivost stambenih nekretnina: „U 20 jedinica lokalne samouprave s najmanjom priuštivošću za prosječni godišnji dohodak stanovnici su mogli kupiti iz-

među 2,6 i 3,5 m² stambenog prostora. Primjetno je da se priuštivost stanovanja u gradovima i općinama koje imaju najmanje priuštivo stanovanje u 2022. godini u odnosu na 2021. nešto povećala uslijed intenzivnog rasta neto plaća tijekom te godine. Za usporedbu, u 2021. godini se u 20 gradova i općina s najmanje priuštivim stanovanjem, za prosječni godišnji neto dohodak moglo kupiti između 2,4 i 3,9 m² stambenog prostora.“

S druge strane, među 20 najpriuštivijih JLS-ova nalaze se isključivo jedinice iz kontinentalnog dijela Hrvatske. Najpriuštiviji stanovi/apartmani su u Vukovaru, Strahonincu, Đurđevcu, Brdovcu, Vrbovskom, Čabru, Pakracu, Belom Manastiru, Bistri, Kninu, Đurđenovcu i Dardi. U 20 JLS-ova koje bilježe najpriuštivije stambene nekretnine, zaposleni stanovnici za svoj godišnji dohodak mogu kupiti između 12,1 i 49,2 m² stambenog prostora, stoji u analizi tržista nekretnina za 2023. godinu.

Postoji mogućnost da će se u 2024. godini nešto i dogoditi kako bi stambene nekretnine postale priuštive. Osim već navedenog poreza na nekretnine, već sada se planiraju stanovi za subvencionirani najam po uzoru na neke zapadne gradove.

Sredinom listopada smo tako mogli čitati da država planira graditi čak 400 stanova za mlade s cijenom najma od 13 centi.

Velik teret morat će iznijeti i jedinice lokalne samouprave. Još u travnju je Tomašević najavio gradnju 300 novih stanova u naselju Podbrežje. „Grad Zagreb trenutno u svom fondu ima oko 6.500 stanova koje daje u najam najmoprimećima za socijalno i priuštivo stanovanje. To je nedostatno za potrebe stanovnika grada Zagreba te stoga želimo graditi stanove kako bismo odgovorili na njihove potrebe i ponudili sugrađanima stanove po priuštivim cijenama, a socijalno ugroženim sugrađanima stanove uz zaštićenu najamninu“, rekao je gradonačelnik Grada Zagreba.

Ne smijemo zaboraviti i da je cijelo vrijeme u tijeku obnova tisuća građevina. Nedavno je otvoren obnovljeni Hrvatski prirodoslovni muzej u čiju rekonstrukciju je uloženo više od 30 milijuna eura. Dobar dio tog novca slit će se u lokalno gospodarstvo.

Najveći dio obnove u prvim godinama nakon potresa odnosio se na nekonstrukcijsku jednostavnu obnovu. U tim prvim godinama bio je neznatan broj konstrukcijskih obnova i nije bilo nijedne izgrađene zamjenske kuće. Do sada je na

FOTO: ABULJUBAŠĆ, HINA

Ministar Branko Baćić

obnovu utrošeno dvije milijarde i 900 milijuna eura, rečeno je na četvrtoj sjednici stručnog savjeta za obnovu, koji je održan sredinom rujna te je naglašeno da je za obnovu javnih zgrada i infrastrukture osigurano 3,3 milijarde eura iz Fonda solidarnosti Europske unije.

Na obnovu privatne imovine potrošeno je 506 milijuna eura, a u prvih šest mjeseci ove godine ubrzana je javna nabava a oštećene građevine obnovljene su po najvišim standardima sigurnosti. S krajem lipnja ove godine obnovljene su 11.462 privatne kuće i zgrade, koje ukupno obuhvaćaju 45.775 stambenih jedinica.

Tijekom prošle godine, obnovljeno je i rekonstruirano 157 državnih stanova a rješenjima se omogućila kupnja 35 kuća, rekao je na sjednici Branko Baćić, ministar prostornoga uređenja, graditeljstva i državne imovine.

„Kad govorimo o samoj provedbi obnove, obnovili smo 10.847 nekonstrukcijskih objekata, a u samom razdoblju za tih šest mjeseci smo proveli 763 nekonstrukcijske obnove i ukupno smo do sada na cijelom projektu nekonstrukcijske obnove utrošili 43,7 milijuna eura. Gradnjom obiteljskih kuća polako postizemo željenu dinamiku. Do siječnja prošle godine nije bila izgrađena nijedna zamjenska kuća. Danas imamo ukupno 255 zamjenskih obiteljskih kuća. U ovih šest mjeseci je završeno dodatnih 48 zamjenskih obiteljskih kuća“, izvjestio je ministar Baćić.

Poručio je da bi izgradnja svih zamjenskih obiteljskih kuća i zgrada, njih oko 900, trebala završiti do kraja 2026. godine, odnosno u prvoj polovini 2027., a cijeloku-

pna obnova do 2030. godine.

Za smještaj građana čiji se domovi obnavljaju, a bili su smješteni u mobilnim kontejnerima, preuređena su 157 državna stana, izgrađeno 130 mobilnih energetskih i 131 drvena kuća, koje će se kasnije koristiti za proširenje kapaciteta domova za starije. Za sufinanciranje najamnine u zamjenskim objektima utrošeno je 16,02 milijuna eura, navedeno je u izješću ovog odbora.

Vlada RH je osigurala i zajam Svjetske banke u iznosu 200 milijuna eura, a kao ključne projekte financirane tim sredstvima istaknuo je KBC Zagreb, pedijatrijsku hematologiju i onkologiju KBC-a Zagreb, srednju strukovnu školu Petrinja, zgradu medicine rada HZJZ-a, studentski dom u Petrinji te Fakultet elektrotehnike i računarstva. Trenutno je na područjima zahvaćenim petrinjskim i zagrebačkim potresom aktivno 1.800 gradilišta. Sve ovo ukazuje koliko je gradnja kompleksan proces, a pogotovo sanacija nakon potresa.

Što je potresno inženjerstvo?

Potresno inženjerstvo ili seizmičko inženjerstvo je interdisciplinarna grana inženjerstva koja projektira i analizira strukture, kao što su zgrade i mostovi, uzimajući u obzir mogućnost i prirodu potresa. Cilj je učiniti takve zgrade otpornijima na potrese. Inženjer potresa ima za cilj izgraditi strukture koje neće biti oštećene manjim podrhtavanjem i izbjegći ozbiljna oštećenja ili kolaps u velikom potresu. Potresno inženjerstvo je znanstveno područje koje se bavi zaštitom društva,

prirodnog okoliša i čovjekovog okoliša od potresa ograničavanjem seizmičkog rizika na socioekonomski prihvatljive razine.

Tradicionalno se usko definirao kao proučavanje ponašanja zgrada i geostruktura podložnih seizmičkim opterećenjima te se smatra podskupom građevinarstva, geotehničkog inženjerstva, strojarstva, kemijskog inženjerstva, primijenjene fizike i slično. Međutim, enormni troškovi uzrokovani potresima doveli su do proširenja opsega protuseizmičkog inženjerstva na discipline iz širih područja građevinarstva, strojarstva, nuklearnog inženjerstva, te iz društvenih znanosti, ekonomije i financija.

Bivša država, Jugoslavija, nakon potresa u Skopju 1963. godine te Banjoj Luci 1969. i Kotoru 1979. godine, intenzivno je počela uspostavljati protopotresne sustave na ovim područjima i formirala je brojne institucije koje su provodile kontrolu i inovacije u sustavnom inženjerstvu. No, novo vrijeme donijelo je i nove tehnologije, nove izazove u graditeljstvu, i – nažalost – nove razorne potrese.

To je i jedna od ključnih tema prvog Masters of Building Fair (MBF) koji je održan u Rovinju, a okupio je ključne sudionike iz javnog i privatnog sektora te pružio jedinstvenu priliku za povezivanje i razmjenu znanja unutar investicijsko-dobavljačkih lanaca.

Radi se o jedinstvenom mjestu susreta koje će omogućiti networking, razmjenu informacija o stanju na tržištu, ponuditi uvide u svjetske trendove i smjestiti Hrvatsku na europsku mapu renomiranih gospodarskih događanja. Na prvom Masters of Building Fairu predavanje je održao i David Biggs, počasni profesor sa Sveučilišta u Aucklandu koji je ujedno i član tehničkog odbora za potresnu obnovu u suradnji s Hrvatskim centrom za potresno inženjerstvo. Njegovo predavanje dotaklo se novih tehnologija u protopotresnom inženjerstvu, odnosno kako poboljšati otpornost građevina na potres te ravnoteže između sigurnosti, očuvanja kulturne baštine i ekonomskih troškova.

MBF je bio domaćin i svjetskoj ikoni dizajna Karimu Rashid, istinskom vizionaru s više od 4.000 dizajniranih proizvoda, preko 400 nagrada i brojnim klijentima u 47 zemalja.

U svojem predavanju govorio je o svojoj viziji dizajna budućnosti, ali i o filozofiji koja stoji iza njegova stvaranja. Za njega

dizajn nije samo proces kreiranja proizvoda ili prostora, već duboko prožeto iskustvo koje oblikuje način na koji ljudi doživljavaju svijet. Smatra i da dizajn nije samo estetska kategorija, već alat koji može poboljšati kvalitetu života i svakodnevna iskustva.

Suvremeni dizajn ključan je za unapređenje interakcije između čovjeka i objekta, gdje funkcionalnost, estetika i emocije moraju biti u skladu, rekao je Rashid. Dizajn budućnosti, prema njemu, neće biti vezan samo uz materijalne aspekte, već će biti digitaliziran, fluidan i organski, prilagođen individualnim potrebama svakog korisnika, te će se sve više personalizirati, ali će biti fokusiran i na smanjenje otpada, pametnu upotrebu resursa i stvaranje proizvoda koji traju.

Poseban gost ovo prestižnog događaja bio je i svjetski poznati ilustrator Carlo Stanga, arhitekt koji među svojim klijentima ima najpoznatije svjetske brendove.

Na MBF-u su uz Rashida i Biggsa, sudjelovali i brojni drugi ugledni stručnjaci i predstavnici gospodarstva, kao što su Maud Truchi (Maslina Resort), Fragkoulis Kanavaris (ARUP), Vuk Vuković (Oraculum capital), Kruso Santini (ECM Partners), Marko Pažanin (Sotheby's Internatio-

nal Realty Hrvatska), Jose Gil Douarte (Horwath), Hrvoje Dolenc (Zagrebačka banka), Ante Peranić (Ernst&Young), Patrik Franolić (Spiller Farmer), Ivica Sulje (Aminess), Ante Marić (Atellior), Marin Zovko (INA), Matea Jerić (Perfecta Travel), Josip Ergović (Nexe), Marko Dabrović (3LHD), Franco Peruza (PKF Hospitality), Damjan Geber (BRIGADA).

Svi oni su tijekom dva dana dijelili svoje uvide i najbolje prakse iz Hrvatske i svijeta na panelima o zelenijem pristupu za gradove budućnosti, luksuznim nekretninama u globalnom kontekstu, ulozi turizma u urbanoj sanaciji, energetskoj strategiji, zelenoj tranziciji, ulozi radne snage u gospodarskom razvoju, implementaciji umjetne inteligencije u građevinarstvu, i ostalim.

Pokrili su široki spektar tema, uključujući makroekonomski i geopolitičke trendove, tehnološke inovacije, financijske strategije projekata, teme iz područja prava, aktualne novitete poput ESG, AI i BIM-a i druge relevantne aspekte industrije.

“Masters of Building Fair okuplja sve zainteresirane strane na jednom mjestu. Povezuje investitore, developerе, arhitekte, agencije za nekretnine, građevinsku

operativu, proizvođače i trgovce, finansijske stručnjake, osiguravatelje, konzultante tehničkog, ekonomskog i pravnog usmjerjenja, kao i stručnjake iz područja tehnologije i informacijske tehnologije. Pozivamo vas da nam se pridružite i budete dio modernog graditeljstva u Hrvatskoj”, izjavila je Maja Borovina Frankić, organizatorica događanja Masters of Building Fair.

Jedan od predavača je i dr.sc. Vuk Vuković, fond menadžer tvrtke Oraculum Capital, koji je za Financije.hr, ususret MBF-u, rekao da je ovo prvi ovakav događaj u Hrvatskoj te da je jedna ovakva konferencija i stručni skup bio potreban.

„Ovakvi događaji za gospodarstvo su iznimno važni. Konferencije, pogotovo ovako specijalizirane su mjesto spajanja ne samo ponude i potražnje u smislu potrage za novim klijentima, već često i vrlo korisna partnerstva. Naravno efekti nisu uvijek momentalni, ali s vremenom, pogotovo ako su konferencije na godišnjoj razini, takve stvari se manifestiraju u nove poslovne prilike. Mislim da svatko tko je ikad bio na poslovnim konferencijama ovakvog tipa jako dobro zna njihovu vrijednost. Uostalom zato ljudi redovito i idu, i plaćaju kotizacije“, kaže Vuković.

Umrežavanje u ovom sektoru važno je za gospodarstvo, ističe Vuković, posebno jer je u Hrvatskoj ulaganje u nekretnine tradicionalno najpopularnija investicija.

Vukovićev predavanje bilo je usmjereni i na makroekonomski i geopolitički pregled trenutne situacije i onoga što bi nas u tom kontekstu moglo čekati u 2025. godini.

„Dati ću naglasak prvenstveno na pitanje recesije, i koliko je ona izgledna, potom na teme središnjih banaka i njihovih politika kamatnih stopa, te naravno na političke i geopolitičke rizike pred nama. Sudionicima konferencije to će dati malo širu sliku pogotovo za važnu industrijsku granu poput građevine i nekretnina koje su ionako osjetljive najviše na recesiju“, rekao je Vuković za Financije.hr.

Masters of Building Fair održan je uz pokroviteljstvo Ministarstva mora, prometa i infrastrukture RH, Ministarstva prostornoga uređenja, graditeljstva i državne imovine RH, Ministarstva turizma i sporta RH, Ministarstva regionalnog razvoja i fondova Europske Unije, Istarske županije i Grada Rovinja.

 LEJLA BARIĆ

GRADEVINSKI ALAT I PRIBOR
LIČILAČKI ALAT I PRIBOR
BOJE I LAKOVI
VRTNI ALAT I PRIBOR

ISTRA
color

Ungarija - Ungaria 39c
52470 Murine - Morno
091/5645-642
info@istra-color.hr
www.istra-color.hr

KNJIGOVODSTVO
ZRNC
KNJIGOVODSTVENE I
RAČUNOVODSTVENE
USLUGE

Poslovnička:
Balokovićeva 13
10129 Zagreb
099/590-2023
knjigovodstvo.zrnc@gmail.com

mesnice
Karlović

wijek svježje

Matije Gubca 15
31400 Đakovo
099/5158-279
mesnice.karlovic@gmail.com

MISIĆ
d.o.o.

gospodarenje otpadom

Stjepana Vojvode 24 40323 Podbrest
040620446 098558886
misić.doo2@gmail.com

Multiparking
Ako imate potrebe
za dodatnim parkirnim mjestima

PARKERI
PARKIRNI AUTOMATI
PARKIRNE PALETE
OKRETNA PLOČA
AUTOMATSKI PARKERI
DODATNA OPREMA

Prilaz Ivana Visine 3/3, 10020 Zagreb
098 207 575, info@multiparking.hr, www.multiparking.hr

ORDINACIJA DENTALNE MEDICINE
DAMIR KIRLIĆ, DR. MED. DENT.

Augusta Cesarca 1
49218 Pregrada
049/377-937
damir.kirlic@gmail.com

BOB KAO BUDUĆNOST PREHRANE

ZVONIMIR SEDLIĆ: NUTRIS JE VIŠE OD TVRTKE; TO JE POKRET KOJI ŽELI PROMIJENITI NAČIN NA KOJI PROIZVODIMO I KONZUMIRAMO HRANU

EUROPSKI TEMATSKI INVESTICIJSKI FOND SUMMA EQUITY STEKAO JE VEĆINSKI UDJEL U HRVATSKOJ TVRTKI NUTRIS

Najveći europski tematski investicijski fond usmjeren na stvaranje pozitivnog društvenog utjecaja, Summa Equity, prošlog je mjeseca stekao većinski udjel u hrvatskoj tvrtki Nutris.

U pitanju je tvrtka koja predvodi prelazak na zdravu, uravnoteženu i održivu biljnu prehranu inovativnim proizvodima. Sjedište Nutrisa nalazi se u Novom Senkovcu kod Slatine, dok je njezin inovacijski centar smješten u Zagrebu.

Istodobno, istraživanjem i razvojem bavi se njezina sestrinska tvrtka Bioptimate, čije je sjedište u blizini Kopenhagena.

Bob, ključni sastojak Nutrisova assortimenta, ima najmanji ugljični otisak među biljnim proteinima, i stvara preko devedeset posto manje emisija stakleničkih plinova u usporedbi s proizvodnjom proteina iz sirutke. Ujedno je i alternativa proteinima ili bjelančevinama iz soje i graška, te je izvrstan odgovor na sve veću potražnju industrije i potrošača za zdravom, uravnoteženom i održivom prehranom.

Samo ove godine tvrtka je uložila više od šest milijuna eura u partnerstvo s poljodjelcima za proizvodnju boba, što je ukupna proizvodnja navedene kulture u Hrvatskoj.

Akvizicija je realizirana iz fonda Summa Equity Fund III., koji raspolaže s 2,3 milijarde eura, a temelji se na dugogodišnjoj praksi unapređenja strategija portfeljnih tvrtki Summa Equityja, s ciljem poticanja održivog rasta i rješavanja ključnih globalnih problema.

“Ulaganje u proizvodnju biljne hrane je ključno, jer trenutni prehrambeni sustav značajno optereće planetarne resurse. Osiguranje održivih izvora proteina za rastuću globalnu populaciju od presudne je važnosti i ključan je dio naše strategije učinkovitosti resursa. Ponosni

smo što podržavamo jednog od pravih inovatora u tom području”, komentirao je tom prilikom Jacob Frandsen, partner u tvrtki Summa.

Summa je osnovana 2016. godine sa svrhom ulaganja u rješavanje globalnih izazova. Upravlja imovinom većom od pet milijardi eura i ima ostvarenih više od trideset ulaganja putem tri fonda. Njihova ulaganja ciljaju dugoročan održivi rast, jer se bave ključnim društvenim, ekološkim i upravljačkim izazovima.

Smješteni su na području sjeverne Europe te imaju urede u Stockholmu, Oslu i Münchenu.

Više o ovoj akviziciji, samoj tvrtki, višestrukim prednostima boba i inovativnim metodama koje koriste, za *Financije.hr* razgovarali smo sa CEO-om i osnivačem Nutrisa Zvonimiroom Sedlićem.

Krenuo bih od aktualnosti – prošlog tjedna objavljeno je da je Nutris ušao u portfelj fonda Summa Equity. Možete li u kratkim crtama ispričati nešto više o tome – kako su tekli pregovori, koliko su trajali i što će vam sve omogućiti partnerstvo s njima?

Ulagak u portfelj fonda Summa Equity ključan je korak za daljnji rast Nutrisa. Pregovori su trajali gotovo godinu dana, a to partnerstvo omogućit će nam dodatna ulaganja u istraživanje, unapređenje proizvodnih postupaka i širenje na globalnim tržištima poput Sjeverne Amerike. Summa Equity dijeli našu viziju održivosti i rješavanja klimatskih izazova, što nam daje dodatnu konkurenčku prednost. Njihova podrška osigurat će nam dugoročnu stabilnost i rast, dok se usmjeravamo na održivu poljoprivrodu, razvoj zdravih i ukusnih proizvoda te smanjenje

emisija u globalnim prehrabbenim lancima.

O kakvom je fondu točno riječ? U press materijalima stoji da su usmjereni na stvaranje pozitivnog društvenog utjecaja.

Summa Equity je najveći europski tematski investicijski fond usmjeren na održivost. Njihova ulaganja ciljaju dugoročne projekte s pozitivnim društvenim i okolišnim utjecajem. Summa se posebno usmjerila na tri ključna područja: učinkovitost resursa, demografske promjene i tehnološke transformacije. Oni globalne izazove vide kao prilike za stvaranje održivih rješenja.

Prije nešto više od dvije godine otvorili ste i prvu europsku hibridnu tvornicu za proizvodnju visokokvalitetnih sastojaka biljnog porijekla. Ako se ne varam, u njoj se koristi revolucionarna tehnologija razvijena na Sveučilištu u Kopenhagenu? Kakva je to tehnologija?

Koristimo naprednu tehnologiju razvijenu u suradnji sa Sveučilištem u Kopenhagenu i našom sestrinskom tvrtkom Bioptimate. Ta patentirana tehnologija omogućava blago procesiranje boba, čime se osigurava očuvanje prirodne strukture biljke, smanjuje korištenje kemikalija, vode i energije te minimizira otpad. Naši postupci rezultiraju visokokvalitetnim proteinskim izolatima, škrobom i vlaknima s minimalnim ekološkim otiskom.

Što sve proizvodite u toj tvornici?

U našoj tvornici proizvodimo visokokvalitetne proteinske izolate, škrob i vlakna od boba. Takvi proizvodi postavljaju nova mjerila u zdravoj i održivoj prehrani, te su ključni sastojci u indu-

striji biljnih alternativa i funkcionalne hrane. Primjerice, naši proteini boba koriste se u tjestenini, umacima, sportskoj prehrani i drugim proizvodima.

Koje prednosti ima bob u odnosu na druge slične biljke?

Bob je izvrstan biljni protein koji se koristi kao održiva alternativa soji i grašku. Pruža brojne prednosti: smanjuje emisije stakleničkih plinova za više od devedeset posto u usporedbi s proteinima životinjskog podrijetla, poboljšava plodnost tla i podržava regeneraciju. Koristi se u biljnoj prehrani, mlijekočnim alternativama, sportskim dodacima i mesnim alternativama.

Sad bih se vratio na vaše početke: Kako se rodila zamisao o tvrtki koja će proizvoditi zdravu, uravnoteženu i održivu biljnu prehranu?

Nutris je rođen iz moje osobne strasti prema inovacijama u prehrambenoj industriji. Kroz godine rada u tom sektoru, shvatio sam da postoji golem potencijal u biljnim proteinima i održivoj poljoprivredi, posebno u kontekstu klimatskih promjena i potrebe za zdravijom prehranom. Želio sam dokazati da možemo stvoriti nešto veliko i važno u Hrvatskoj, što će pozitivno utjecati na poljoprivredu, zajednicu i okoliš. Zamisao je bila jednostavna: koristiti bogatstvo naše zemlje, posijati bob – vrijednu ali zaboravljenu kulturu – te uz pomoć inovacija i novih tehnologija stvoriti proizvode koji su dobri za ljude i planet. Nutris je danas više od tvrtke; to je pokret koji želi promijeniti način na koji proizvodimo i konzumiramo hranu.

Osnovani ste 2019. godine; koliko danas imate zaposlenih i na koja sve tržišta izvozite svoje proizvode?

Trenutno imamo tim od 65 zaposlenih, od kojih su većina ljudi iz lokalne zajednice. Za nas to nije samo broj – svaki naš zaposlenik dio je šire Nutris obitelji. Svjesni smo da bez njih ne bismo postigli to što dosad jesmo, i zato smo ponosni što smo u posljednjih šest mjeseci povećali plaće naših zaposlenika između trideset i pedeset posto. Vjerujemo da se dugoročni uspjeh gradi na zadovoljstvu i poticanju ljudi koji su svakodnevno posvećeni našoj viziji i misiji.

Kad je riječ o tržištima, Nutris već sada posluje globalno. Naši proizvodi izvoze se na ključna tržišta u Europskoj uniji, Sjevernoj Americi i Aziji, gdje surađujemo s velikim prehrambenim tvrtkama, ali i proizvođačima dodataka prehrani te specijaliziranim tvrtkama iz segmenta sportske prehrane. Ponišni smo što Hrvatska kroz Nutris dobiva priliku da bude prepoznata kao izvor visokokvalitetnih, održivih prehrambenih sastojaka, a cilj nam je i dalje jačati prisutnost na globalnoj sceni. U planu za ovu godinu je proširenje suradnje s domaćim tvrtkama, jer vjerujemo da i lokalno tržište ima veliki potencijal za rast i inovacije.

Koje ste ključne investicije do sada ostvarili kako biste postigli ciljeve održivosti i razvoja?

Do sada smo uložili više od 48 milijuna eura u razvoj infrastrukture i tehnologija koje su ključne za postizanje naših ciljeva održivosti. Posebno smo usmjereni na smanjenje utjecaja na okoliš kroz optimizaciju proizvodnih postupaka i smanjenje emisija. Naša ulaganja uključuju moderne tehnologije koje omogućuju najveće iskorištanje resursa i smanjenje otpada, čime se stvaraju proizvodi s najmanjim ekološkim otiskom. Također,

stalno ullažemo u istraživanje i razvoj kako bismo poboljšali naše tehnologije i proširili kapacitete. Naš krajnji cilj je postati tvrtka koja ne samo da umanjuje negativan utjecaj, već aktivno doprinosi obnovi okoliša.

Surađujete i s velikim brojem poljoprivrednika; što sve uključuje i kako izgleda ta suradnja?

Suradnja s više od pet stotina poljoprivrednika iz istočne i sjeverozapadne Hrvatske ključna je za naš uspjeh. Osiguravamo siguran otkup boba i edukaciju o održivim poljoprivrednim praksama. Naš cilj je poticati regenerativnu poljoprivredu i podržavati održivi rast.

U Zagrebu se nalazi i vaš inovacijski centar. Možete li navesti neke od inovacija koje su nastale u tom centru?

Inovacijski centar u Zagrebu ključan je za našu misiju stvaranja održivih, nutritivno bogatih i ukusnih proizvoda, ili jednostavno rečeno: bolje hrane. U njemu smo razvili mnoge koncepte koristeći sastojke iz boba, poput inovativne tjestenine, "bobognese" umaka, proteinskih snackova i drugih proizvoda. Naš cilj je koristiti prednosti boba u stvaranju proizvoda koji ne samo da zadovoljavaju rastuću potražnju za biljnim proteinima, već i pružaju visoku nutritivnu vrijednost uz odličan okus. Takve inovacije osiguravaju da naš assortiman prati globalne trendove i potrebe tržišta, s naglaskom na zdravlje, okus i ekološku odgovornost.

Za kraj, koji su planovi za dalje?

Usmjereni smo na daljnje širenje prodaje velikim kupcima, jačanje globalne prisutnosti te stalno ulaganje u istraživanje i razvoj. Cilj nam je postati globalni lider u održivoj proizvodnji proteina s neto pozitivnim utjecajem na društvo i okoliš. Nastaviti ćemo razvijati inovativne proizvode i tehnologije koje smanjuju naš ekološki otisak, a istodobno povećavaju nutritivnu vrijednost hrane. Također, nastavljamo ulagati u pozicioniranje Hrvatske kao lidera u proizvodnji biljnih proteinima i održivoj poljoprivredi, stvarajući dodanu vrijednost za domaće gospodarstvo i promovirajući hrvatske proizvode na svjetskom tržištu.

 VEDRAN HARČA

PREDSEDNIK UPRAVE OTP BANKE ZA FINANCIJE.HR

BÉKEFFY: KREDITNO ZADUŽENJE U BUDUĆNOSTI TREBALO BI BITI POVOLJNIJE NEGO DANAS

ŠTO SVE DONOSI SMANjenje KAMATnih STOPA ESB-a GOSPODARSTVU?

Upravno vijeće Europske središnje banke (ESB) na sjednici u rujnu smanjilo je kamatnu stopu na novčani depozit za 25 baznih bodova. U skladu s tim, kamatna stopa na novčani depozit smanjila se na 3,50 posto. Kamatna stopa za glavne operacije refinanciranja smanjila se na 3,65 posto, a kamatna stopa za mogućnost posudbe na kraju dana na 3,90 posto, priopćeno je nakon sjednice iz ESB-a.

“Novi podaci o inflaciji uglavnom su u skladu s očekivanjima, i najnovije projekcije stručnjaka ESB-a potvrđuju pretodnu ocjenu inflacijskih izgleda. Stručnjaci predviđaju da će ukupna inflacija prosječno iznositi 2,5 posto u 2024., 2,2 posto u 2025. i 1,9 posto u 2026. godini, što je u skladu s lipanjskim projekcijama. Očekuje se da će inflacija ponovno porasti u nastavku godine, djelomično zato što prethodna velika smanjenja cijena energije više neće biti obuhvaćena izračunom godišnjih stopa. Inflacija bi se potom trebala smanjivati prema ciljnoj razini u drugoj polovici sljedeće godine. Projekcije temeljne inflacije za 2024. i 2025. revidirane su blago naviše, jer je inflacija cijena usluga viša od očekivane. No stručnjaci i dalje očekuju ubrzan pad temeljne inflacije, s 2,9 posto ove godine na 2,3 posto u 2025., i dva posto u 2026. godini”, navodi se u priopćenju nakon rujanske sjednice Upravnog vijeća ESB-a.

Domaća inflacija je i dalje visoka jer se nastavlja povećani rast plaća. Međutim, pritisci troškova rada sve su umjereniji i dobit djelomično neutralizira utjecaj većih plaća na inflaciju. Uvjeti financiranja i dalje su restriktivni, a gospodarska aktivnost i dalje je slaba zbog slabe osobne potrošnje i ulaganja.

Stručnjaci ESB-a predviđaju da će gospodarska aktivnost rasti po stopi od 0,8 posto u 2024. godini, 1,3 posto u 2025. godini, i 1,5 posto u 2026. godini.

Riječ je o blagoj reviziji naniže u odnosu na lipanske projekcije, koja uglavnom proizlazi iz slabijeg doprinosa domaće potražnje u sljedećih nekoliko tromjesečja.

“Upravno vijeće odlučno se zalaže za skori povratak inflacije na srednjoročni cilj od dva posto. Ključne kamatne stope ostat će dovoljno restriktivne onoliko dugo koliko bude potrebno za postizanje tog cilja”, naveli su tada iz ESB-a. Promjene su stupile na snagu 18. rujna 2024. godine.

Kako je prema posljednjim podacima Eurostata, europskog ureda za statistiku, razvidno da će inflacija premašiti ciljanih dva posto, očekuje se da na sjednici 17. listopada te na sjednici u prosincu, ESB nastavi s trendom smanjenja kamatnih stopa.

No, koliko se kamatne stope reflektiraju na gospodarstvo i banke u Europskoj uniji uopće, pojasnio je za *Financije.hr* predsjednik Uprave OTP banke, Balázs Békeffy – banke koja postoji još od 1949. godine i koja je 1995. privatizirana putem inicijalne javne ponude (IPO) na burzi u Budimpešti.

U svjetlu novih kamata ESB-a, koje su smanjene drugi put ove godine, koliko se one reflektiraju na banke i na gospodarstvo uopće?

Smanjenje referentnih kamatnih stopa možemo promatrati iz dvije poprilično drukčije perspektive. Recentna smanjenja, kao i očekivanja da ESB nastavi s takvim koracima i u sljedećem razdoblju, signaliziraju procjenu monetarnih vlasti da je opasnost od nekontroliranih inflatornih kretanja, iako nije u potpunosti prestala, ipak značajno umanjena, a što je svakako pozitivan znak za gospodarstvo općenito. S druge pak strane, umanjenje pokazuje i jasnu zabrinutost ESB-a za trenutačno stanje u dijelu najvažnijih ekonomija Europske

unije, koje su ili tehnički u recesiji, ili plešu na njezinom rubu, pa je monetarni stimulans nužan kako bi se negativni gospodarski trendovi preokrenuli. To se osobito odnosi na složenu situaciju u kojoj se nalazi Njemačka, najvažnija i najveća europska ekonomija. Zasad ne vidimo jasnih znakova prelijevanja krize na hrvatsko gospodarstvo, kao što je to bilo u 2008. godini, ali u slučaju neželjene eskalacije stanja u spomenutim ekonomijama, ili odgode njihovog oporavka, svakako se može očekivati određeni negativni utjecaj na naše klijente, pa samim time i na banke.

Što za jednu europsku banku, kakva je OTP, znači smanjenje kamatnih stopa ESB-a: povoljnije uvjete za građane, gospodarstvo?

Rezanje referentnih kamatnih stopa ESB-a svakako će postupno dovesti, i već dovodi, do smanjivanja i pasivnih i aktivnih kamata i na hrvatskom tržištu, tako da bi kreditno zaduženje u budućnosti, općenito govoreći, trebalo biti povoljnije nego danas. O opsegu tog smanjenja teško je govoriti, ono će ovisiti o sljedećim potezima ESB-a, gdje analitičari prije svega očekuju nastavak postupnog rezanja referentnog kamatnjaka u idućih godinu dana za dodatnih jedan posto. No u tom kontekstu važno je napomenuti da tržišta djeluju na osnovi očekivanja, te je samim time dio budućih smanjenja referentnih kamatnih stopa već vidljivo i prisutno i u današnjem kretanju cijena kredita.

Koliko dugo OTP banka posluje u Mađarskoj i u drugim zemljama?

Međunarodno širenje OTP banka počela je još 2001. godine, i od tada je Grupa akvizirala 25 banaka u trinaest zemalja. Trenutno je OTP grupa prisutna u jedanaest zemalja, gdje naših četrdeset tisuća zaposlenika pruža finansijske usluge za sedamnaest milijuna klijenata.

Balázs Békeffy
Predsjednik Uprave
OTP banke

Koliko je značajna OTP Hrvatska, i koje područje poslovanja je najzastupljenije u Hrvatskoj (gospodarstveni krediti, stambeni, nemajenski, i slično)? Za što se korisnici najviše zanimaju u Hrvatskoj kad je u pitanju OTP banka?

Od integracije bilježimo snažan i stabilan rast našeg kreditnog portfelja i tržišnog udjela po svim vrstama kredita, kako onih kojima pratimo potrebe klijenata u segmentu stanovništva, tako i onih gdje smo financirali potrebe i projekte klijenata u gospodarstvu. Konkretnije, naš tržišni udio po većini kreditnih proizvoda značajno je iznad deset posto i bliži se brojkama od respektabilnih petnaest posto. Pritom je struktura portfelja poprilično izbalansirana, s blago većim udjelom kredita stanovništву u ukupnim kreditima u odnosu na one gospodarstvu. Što se tiče zanimanja korisnika za pojedine vrste kredita, ono je promjenjivo i ovisi o konkretnom ekonomskom trenutku ili nekim posebnim okolnostima na tržištu, kao primjerice ranije kampanje APN-a, u okvirima čijeg trajanja se prirodno povećava potražnja za stambenim kreditima.

Koliko je važna akvizicija u Sloveniji, i što donosi u portfelj OTP-a?

OTP grupa ušla je u Sloveniju kupnjom SKB banke 2019. godine, a 2023. kupila je NKB. Dvije su banke nedavno spojene i nastavljaju poslovati kao slovenska OTP banka, jedna od prevladavajućih na lokalnom tržištu. Unutar čitave OTP Grupe, slovenska OTP banka treća je najveća članica naše grupe, i to nakon mađarske i bugarske banke. Doprinos OTP banke Slovenija nije ograničen samo na prihod. Naime, Slovenija, kao članica eurozone, i možemo reći tržišni lider u ovoj regiji, nudi OTP Grupi

daljnji rast te poslovanje na zrelom i sofisticiranom finansijskom tržištu. Uvjek gledamo dalje od samih finansijskih usluga i aktivni smo u dugoročnim, nefinansijskim ulaganjima te želimo svojim djelovanjem doprinositi dalnjem razvoju društva gdje god poslujemo.

Koji su daljnji planovi OTP banke – u Hrvatskoj i u Europskoj uniji?

OTP Grupa je četvrta najstabilnija banka u Europi, prema testu otpornosti na stres u EU, i banka s najboljim finansijskim rezultatima u Europi, prema rangiranju koje je ovog ljeta objavila agencija S&P.

Takvi rezultati odražavaju izvrsnu poziciju kapitala i likvidnosti, što nam kao Grupi omoguće da nastavimo igrati vodeću ulogu u konsolidaciji bankarskog tržišta u regiji. Poslovna politika OTP Grupe je da aktivno tražimo potencijalne mete za akvizicije, ponajprije, ali ne i isključivo, u zemljama u kojima smo već prisutni. Prošle smo godine, primjerice, bili prva zapadna banka koja je sudjelovala u otvaranju privatizacije u Uzbekistanu, kad smo akvizirali petu najveću banku u zemlji, Ipoteka Bank. OTP Grupa uvijek nastoji biti tržišni lider, ali tamo gdje to ima smisla. U Hrvatskoj, naravno, želimo nastaviti svoj započeti organski rast, pogotovo u dijelovima gdje nismo potekli iz domicilnih banaka. Želimo biti i ostati banka prvog izbora svim našim klijentima, pružajući visoko konkurentne i kvalitetne usluge i proizvode koji će im pomoći u ostvarenju svih njihovih finansijskih ciljeva.

OTP banka poznata je po svojem doprinosu lokalnoj zajednici i društveno odgovornim projektima. Koje biste posebno izdvjajili, odnosno koje su skupine najpotrebitije?

Hvala vam na ovoj rečenici, što nas po tome prepoznajete. Naime, nedavno sam baš na LinkedInu objavio jedan post, jer sam bio potaknut pitanjem koje mi je bilo upućeno na jednom druženju. Pitanje je bilo otrplike: Zašto se vi bankari ne uključujete u pomaganje u zajednici? S obzirom na to da sam upravo nekoliko dana nakon tog pitanja imao svoj termin volontiranja u sklopu volonterskog kluba naše banke s nekolicinom drugih kolega u Pučkoj kuhinji na zagrebačkom Svetom Duhu, objavio sam post o tome. Ne da pokažemo gdje sve radimo i kako doprinosimo, nego da kažemo kako materijalna donacija nije jedini način pomaganja. Samo tog dana pripremili smo i poslužili tri stotine toplih obroka.

Naš volonterski klub redovno je u SOS Dječjim selima Lekenik i Ladimirovcima, Dječjem domu Maestral, Centru za odgoj i obrazovanje Juraj Bonači i još mnogim ustanovama. Međutim, znamo i koliko sama donacija može doprinijeti ostvarenju nekih bitnih i društveno vrlo korisnih projekata u zajednicama gdje poslujemo. Evo, već trinaest godina organiziramo donacijske natječaje, kroz koje smo donirali oko 750.000 eura te pomogli ostvarenju više od pet stotina projekata važnih za razvoj zajednice i društva u cijelini u svim krajevima Hrvatske, a našim programom "OTP Zaokruži" smo u četiri godine s gotovo 800.000 eura pomogli opremanje i obnovu osam dječjih odjela bolnica u sedam hrvatskih gradova, te s programom nastavljamo dalje. Redovito provodimo i akcije dobrotoljnog darivanja krvi u našoj banci, u kojima smo samo u ovoj godini dosad prikupili 232 doze krvi, a o odazivu naših kolega i kolega ne treba niti pričati — samo im se zahvaliti. Posebno želim istaknuti kako užažemo u znanje mladih ljudi u Hrvatskoj, stipendirajući darovite sportaše, a tako i učenike koji zbog svojih prilika nemaju jednakne mogućnosti za studiranje. U proteklih četrnaest godina izdvojili smo više od 1,1 milijun eura kako bi djeci i mladima diljem Hrvatske osigurali bolje uvjete školovanja. Uskoro pokrećemo najnoviju inicijativu o stipendiranju djece bez odgovaraće roditeljske skrbi. Tko je najpotrebitiji? Ne znam, ali znam da svi možemo napraviti barem neko poboljšanje, te da mi u OTP banci uistinu na tome predano radimo.

LEJLA BARIĆ

FOTO: KNAUF INSULATION

BUDUĆNOST IZOLACIJE

DIREKTOR KNAUF INSULATION HRVATSKA: ZAVRŠILI SMO NAJUSPJEŠNIJU GODINU U POVIJESTI NAŠE KOMPANIJE

NAKON INVESTICIJE OD OKO 120 MILIJUNA EURA U NOVU ODRŽIVU PROIZVODNU LINIJU U NOVOM MAROFU, KOJA ĆE SMANJITI EMISIJE STAKLENIČKIH PLINOVА ZA 80%, UZ OTVARANJE OKO 80 NOVIH RADNIH MJESTA, STJEPAN MRŠIĆ NAM JE IZNIO PLANOVE ZA DALJNJI RAST I RAZVOJ POSLOVANJA TE TVRTKE, KOJA VEĆINU PROIZVODNJE IZVOZI NA INOZEMNA TRŽIŠTA.

Knauf Insulation Hrvatska odlično posluje. Gdje još vidite prostora za rast poslovanja?

Doista smo iznimno ponosni na naše rezultate u prošoj godini, koja je bila najuspješnija u 44-godišnjoj povijesti naše kompanije. S prihodom od 98 milijuna eura, od čega je 82 milijuna na međunarodnim tržištima, te dobiti više 14 milijuna eura, potvrdili smo stalni rast tvrtke, ali i dalje smatramo da su pred nama tek prave prilike za rast.

Prije svega, vidimo priliku da kroz stalna ulaganja u istraživanje i razvoj inovativnih proizvoda i tehnologija zadowljimo sve veće zahtjeve tržišta za energetski učinkovitim i ekološki prihvatljivim rješenjima, te time dodatno učvrstimo naš položaj vođe u industriji izolacijskih materijala.

Kao prvi primjer ulaganja u nove tehnologije istaknuo bih uvođenje veziva na bazi šećera, koje smo u najvećoj mjeri uveli tijekom 2018. godine, otkad smo postali prva i jedina tvornica kamene vune koja skoro uopće ne koristi fenol-formaldehid u svojoj proizvodnji. Daljnje ulaganje u održivi razvoj, inovativne tehnologije i uštude emisija u zrak vidljive su i u strategiji tvrtke, odnosno ciljanom prestanku korištenja ljevačkog koksa, što je razlog ulaganja od 120 milijuna eura u novu proizvodnu liniju u tvornici u Novom Marofu. Time ćemo postati prva tvornica Knauf Insulation Grupe koja umjesto ljevačkog koksa koristi električnu energiju iz obnovljivih izvora.

Također, novom proizvodnom linijom povećat ćemo kapacitet proizvodnje te na taj način odgovoriti na potrebe na-

ših kupaca. Uz sve navedene aktivnosti, uvjereni smo da ćemo i dalje ostvarivati izvanredne rezultate te dodatno učvrstiti naš položaj na svjetskom tržištu izolacijskih materijala.

Koliko je Hrvatska važna kao tržište? Građevinski sektor u Hrvatskoj je u stalnom porastu, a kako se to odražava na poslovanje Knauf Insulation Hrvatska?

Hrvatska je za nas iznimno važno tržište iz više razloga. Prije svega, kao domaća podružnica globalne tvrtke, ovdje smo uspostavili jake temelje za naše poslovanje, uključujući dugo-godišnje partnerstvo s lokalnim građevinskim tvrtkama i ustanovama. Uspjeh na hrvatskom tržištu odražava se i na naše ukupne poslovne rezul-

tate, doprinoseći stabilnosti i rastu tvrtke.

Rast građevinskog sektora u Hrvatskoj posljednjih godina značajno se odražava i na naše poslovanje. Povećana izgradnja stambenih, poslovnih i infrastrukturnih objekata stvara veću potražnju za kvalitetnim izolacijskim materijalima. Kao lider u industriji izolacija, Knauf Insulation Hrvatska je spreman odgovoriti na tu potražnju pružajući inovativna, energetski učinkovita i ekološki prihvatljiva rješenja.

Obnovljivi izvori energije su sve važniji, ne samo zbog očuvanja okoliša, već i zbog značajnih ušteda koje donose. Koliko su oni važni vašoj tvrtki?

Obnovljivi izvori energije imaju ključnu ulogu u strategiji Knauf Insulationa, kako s aspekta održivog razvoja, tako i zbog gospodarskih prednosti koje donose. Svakako smo svjesni svoje odgovornosti prema okolišu i budućim naraštajima. Stoga smo posvećeni stalnom uvrštanju obnovljivih izvora energije u naše poslovanje i proizvodne procese.

Koristeći obnovljive izvore energije u našim proizvodnim pogonima, značajno smanjujemo emisiju stakleničkih plinova. Isto tako, ulaganje u tehnologije koje koriste obnovljive izvore energije povećava energetsku učinkovitost naših proizvodnih procesa. To nam omogućava da smanjimo operativne troškove i osiguramo konkurentnost na tržištu, što dugoročno koristi i našim kupcima kroz povoljnije cijene proizvoda.

Također, obnovljivi izvori energije nadahnjuju nas da razvijamo inovativne proizvode koji pomažu našim klijentima da postignu veće uštede energije i povećaju udio obnovljivih izvora u svojim projektima. Naši izolacijski materijali dizajnirani su tako da maksimalno smanje energetske gubitke, čime doprinose učinkovitijem korištenju energije.

Konačno, integracija obnovljivih izvora energije u naše poslovanje odražava našu posvećenost održivosti i društvenoj odgovornosti. Prateći globalne i lokalne regulative, osiguravamo usklađenost našeg poslovanja s najvišim mjerilima. Također, prilagođavamo se tržišnim trendovima gdje kupci sve više preferiraju proizvode i rješenja koja doprinose energetskoj neovisnosti i smanjenju okolišnog utjecaja.

Stjepan
Mršić,
direktor
Knauf
Insulation
Hrvatska

FOTO: PR

Da zbrojim, obnovljivi izvori energije nisu samo važni, već su i neizostavni dio naše poslovne strategije. Kroz stalno ulaganje u takve izvore ne samo da doprinosimo očuvanju okoliša, već i osiguravamo održiv i profitabilan rast naše tvrtke.

Zašto ste se odlučili investirati u povezivanje Novog Marofa na 110 kV dalekovod? Kako će to utjecati na razvoj poslovanja?

Odlučili smo investirati u povezivanje Novog Marofa na 110 kV dalekovod, jer je taj infrastrukturni projekt ključan za održivo poslovanje i daljnji razvoj naše tvrtke, ali i za širu zajednicu. Povezivanje na 110 kV mrežu omogućit će elektrifikaciju cijelog područja grada Novog Marofa i susjednih općina, što ima višestruke pozitivne učinke.

Dovođenjem dovoljne količine električne energije na područje grada Novog Marofa omogućit će se transformacija lokalne industrije na održivo poslovanje, odnosno prelazak s fosilnih goriva na električnu energiju. Smatram da će se time dodatno omogućiti nova ulaganja te potaknuti razvoj novih poslovnih inicijativa.

Kao društveno odgovorna tvrtka uviđejk nastojimo podržavati projekte koji donose dugoročne koristi lokalnoj zajednici. Takva ulaganja dio su naše strategije da doprinosimo razvoju i napretku područja u kojem poslujemo.

Spomenuli ste nedavno liniju proizvoda za hortikulturu. O čemu je točno riječ?

Riječ je o projektu koji uključuje ulaganje od otprilike deset milijuna eura u liniju za proizvodnju proizvoda za horti-

kulturu. Taj projekt namjeravamo ostvariti do kraja 2025. godine, a predstavlja samo jedan dio našeg šireg plana razvoja na trenutnoj lokaciji.

Ta investicija ne samo da će nam omogućiti diversifikaciju našeg portfelja proizvoda, već će također otvoriti nova radna mjesta i dodatno ojačati naš položaj na tržištu. Vjerujemo da će naši proizvodi za hortikulturu pridonijeti razvoju održivih praksi u hortikulturi, ali potpomoći i daljnji razvoj cijelog tog segmenta djelatnosti.

Imate li problema s pronalaženjem radnika? Jeste li razmišljali o uvozu radne snage?

Iako trenutno nemamo problema s pronalaženjem radnika, svjesni smo izazova koji dolaze, s obzirom na našu potrebu za novim zaposlenicima jer, podsjećam, novom investicijom Knauf Insulation će zaposliti i osamdesetak novih radnika. Prije svega, ponosni smo na činjenicu da je lani 61 posto naših zaposlenih bilo iz Novog Marofa, a 28 posto iz Varaždinske županije, što pokazuje našu posvećenost lokalnoj zajednici i regionalnom razvoju.

U sklopu naših planova za širenje poslovanja, već smo krenuli s proaktivnim zapošljavanjem darovitih ljudi kako bismo osigurali da imamo adekvatnu radnu snagu koja može odgovoriti na sve naše izazove i potrebe. Ove godine namjeravamo zaposliti dobar dio potrebnih radnika, posebno za specifičnija zanimanja koja zahtijevaju određene vještine i stručnost. Kao i do sada, najvažnije nam je ujek dati priliku lokalnim radnicima i stručnjacima.

 RAIF OKIĆ

Krešimir Sever

FOTO: HINA

NOVA POREZNA REFORMA

KREŠIMIR SEVER O POREZU NA DOHODAK: TREBA PODIGNUTI VISINU OSOBNOG ODBITKA

SINDIKATI NISU ZADOVOLJNI ZBOG ODREĐENIH PROMJENA

Od 1. siječnja sljedeće godine u Hrvatskoj na snagu stupa nova porezna reforma, a glavno usmjerenje reforme bile su nekretnine. No uvedene su promjene i kod poreza na dohodak. Ministar financija Republike Hrvatske Marko Primorac naglasio je da izmjene idu u smjeru povećanja pravednosti poreznog sustava.

Nakon sjednice Gospodarsko-socijalnog vijeća (GSV) krajem rujna, Primorac je naveo da je porezna reforma bila potrebna zbog nekoliko problema, a to su snažan rast cijena nekretnina i najma zbog preniskog oporezivanja, nedostatak radne snage, nepravedni poticaji poslodavcima na teret poreznih obveznika i povećanje poreznog opterećenja uslijed inflatornih pritisaka.

Prema novim pravilima, smanjuje se gornja granica više i niže stope poreza na dohodak, ovisno o mjestu prebivali-

šta, te se povećava neoporezivi dio dohotka, odnosno osobni odbitak — s 560 eura na 600 eura.

Krešimir Sever, predsjednik Gospodarsko-socijalnog vijeća (GSV) rekao je za *Financije.hr* da sindikati nisu previše sretni s odlukom kojom je lokalnim zajednicama ostavljena mogućnost da kreiraju poreznu politiku u sustavu poreza na dohodak.

Naime, u segmentu poreza na dohodak, općine će od 1. siječnja 2025. godine nižu stopu moći utvrđivati na najviše 20 posto, manji gradovi na 21 posto, veći gradovi i središta županija na 22, a Grad Zagreb na 23 posto. Istodobno, kod viših stopa poreza na dohodak, gornja granica za općine bit će 30 posto, za gradove 31, a velike gradove i županijska središta 32, dok će za Grad Zagreb biti 33 posto. Pritom donji limiti za nižu stopu ostaju na 15, a za višu na 25 posto.

Trenutačno Grad Zagreb može nižu stopu poreza na dohodak utvrđivati u rasponu od 15 do 23,6 posto, a višu od 25 do 35,4 posto. Općine mogu nižu stopu odrediti u rasponu od 15 do 22 posto, a višu od 25 do 33 posto. Kod gradova do 30.000 stanovnika raspon određivanja poreza na dohodak je između 15 i 22,4 posto za nižu stopu, te 25 i 33,6 posto za višu, dok je kod gradova s više od 30.000 stanovnika raspon od 15 do 23 za nižu, i 25 do 34,5 posto za višu.

“Nismo zadovoljni, ali ne zato što bismo im uzimali dio ovlasti, nego zbog toga što imamo dovoljno negativnog iskustva s velikim brojem tih lokalnih zajedница. U nekim zajednicama se ne ponašaju u duhu općeg javnog dobra, nego se više traži individualna korist, i tamo bi se to lako moglo pretvoriti u neke političke odluke. Jedni će slijediti ono što je na nacionalnoj razini donese-

no, ili što se promiče kao nacionalna politika, a drugi će raditi suprotno iz nekog svojeg razloga”, objasnio nam je Sever.

On je dvadeset i pet godina bio na čelu Nezavisnih hrvatskih sindikata (NHS), a u 2024. godini je napustio taj položaj i na njegovo je mjesto došao Darije Hanzalek.

“Kad je riječ o sustavu poreza na dohodak, on je svakako u cijelini prihod lokalne zajednice. S jedne strane, ima logike u tome što je država odredila, jer ako je to prihod lokalne zajednice, onda lokalna zajednica može do neke razine odlučiti što će s tim. Međutim, ne treba davati previše slobode tim lokalnim zajednicama. Ponavljam, ne zato što bismo bili protiv njihove autonomije, nego zato što ta sloboda često ode u krivom smjeru”, ispričao je predsjednik GSV-a.

“Znamo da je lokalnoj zajednici jedan od glavnih prihoda upravo prihod vezan uz porez na dohodak, a ranije je to bio prirez. Sada je tu i ta mogućnost utvrđivanja veće ili manje stope. S te strane i nije loše da su se odredile granice. Lokalne zajednice su ranije, kad su imale i područje priresa, ovisno o svojim apetitima i onome što je im je zapravo trebalo, rješavale neke svoje probleme. Onda su uvodile prirez, ili ga nisu uvodile, ili su povećavale prireznu stopu, dok su neki ostali na nižoj, unutar onih granica koje su bile propisane zakonom”, dodata je.

“U ovom slučaju, gdje su dobili tu slobodu, to se samo na sličan način prenijelo i na sustav poreza na dohodak. No, u trenutku kad se dogodi da je nekako smanjen prihod od poreza na dohodak, iz bilo kojeg razloga, lokalne zajednice nedostajuća novčana sredstva namaknu negdje drugdje. Znači, praktički je isto, samo je možda jednostavnije za slagati. Onda lokalna zajednica, u trenutku kad joj nedostaje novca za neke njezine projekte ili za lokalne usluge, poseže za poskupljenjem određenih usluga, bilo da je riječ o komunalijama koje su na njezinoj razini, ili nekim drugim uslugama. Ponekad ukida i subvencije te potpore koje je davala stanovništvo, zbog toga što joj novac treba za nešto drugo. Kliko god da je dobra ta autonomija lokalne zajednice, ona ipak treba biti uokvirena unutar nekakvog općeg sustava i tu treba tražiti ravnotežu”, rekao je Sever za naš časopis.

Istiće da zbog toga demografi često kažu da je jedan od hrvatskih problema loša ili slaba razvijenost u prostoru, te da bi trebalo težiti ujednačenom razvijanju. Bez toga ljudi iz siromašnijih krajeva, gdje su manji prihodi lokalnog stanovništva, napuštaju te krajeve i odlaze u općine ili u gradove koji su izdašniji što se tiče poreza na dohodak i prihoda. To, naravno, nije dobro za društvo u cijelini, pa je korisno što je država ipak uspostavila određeni nadzor i odredila početne i završne stope, kaže.

Što se tiče visine osobnog poreznog odbitka, koji je povećan s 560 na 600 eura, sindikalna strana već dugo zagovara da se ona treba podignuti i da kod onih koji imaju najmanje plaće jedino to pomicanje osobnog poreznog odbitka nešto donosi.

“Sada se dogodilo da se pomiče ulaz u drugu poreznu stopu, a to za one s malim plaćama ne znači ništa. Čak jedan golemi dio građana uopće ne plaća porez na dohodak, jer su im primanja mala. To je zato što uz osobni odbitak, još ako imaju uzdržavanog člana obitelji, već ulaze u neoporezivi dio. Često oni s manjim primanjima nemaju uopće mogućnosti iskoristiti sve porezne olakšice koje su dostupne onima s većim primanjima”, smatra Sever.

“Primjerice, porezne olakšice vezane uz djecu. Država daje određeni iznos za prvo, drugo i treće dijete. Međutim, najčešće oni najsramašniji, s najmanjim primanjima, ako i imaju više djece, zapravo ne mogu iskoristiti tu olakšicu, jer nemaju dovoljna primanja. Paradoks je da oni kojima to nije potrebno, jer imaju visoka primanja, što imaju više djece – to dobiju veću olakšicu. Tu je riječ o lijepim iznosima, više od tisuću eura. Dakle, jasno je da je važno, kad se već ne može drukčije, podignuti barem iznos osobnog poreznog odbitka. No, mi smatramo da ga je potrebno dignuti i na više nego što je sada. Dobro je i ovako, ali bilo bi bolje da je to na još većoj razini”, dodata je predsjednik GSV-a.

Iz GSV-a kažu da će, s obzirom na uvedene promjene, doći do rasta plaća u Hrvatskoj, ali ne puno. Naglašavaju da će građanima koji imaju najmanja primanja jedino pomoći pomak u sustavu osobnog odbitka. Onima koji su imali visoka primanja, dobit će se na razini pomicanja granice za ulazak u drugu po-

reznu stopu pokazati u više stotina eura. Međutim, oni siromašniji mogu računati s 20, 25 ili možda nešto više eura, ali samo kod osobnog odbitka. Zato je potrebno pomaknuti granicu za ulazak u drugu poreznu stopu.

Ona je do sada iznosila 5.950 eura i jedan cent u bruto iznosu, a već s dva centa se prelazi u drugi razred. Dakle, to je visoka plaća, i mali broj ljudi u Hrvatskoj ima toliku primanja.

“Time se mogu pohvaliti samo članovi i predsjednici uprava, ili visokopozicionirani menadžeri u dobrim tvrtkama. Oni će od pomicanja porezne granice za drugu stopu imati koristi, ali običan puk sasvim sigurno neće. Moglo bi se reći da trenutačno u Hrvatskoj imamo takozvani *flat tax*, ili jednu poreznu stopu koja je poravnala sve, jer najveći dio plaća uopće ne ulazi u drugu stopu”, rekao nam je Sever.

Ministar Primorac je tijekom predstavljanja nove porezne reforme rekao i da će povratnici u Hrvatsku biti oslobođeni poreza na dohodak na razdoblje od pet godina, ako su u inozemstvu neprekidno proveli dvije godine. Cilj te promjene je da privuče ljude da se vrate u Hrvatsku kako bi se nadoknadio nedostatak radne snage koji je trenutačno jedan od najvećih izazova za poslodavce. Uz to, radi se i na privlačenju stranih radnika te njihovoj edukaciji.

Ta odluka podijelila je hrvatsku javnost, jer mnogi smatraju da ona nije u redu i da je riječ o diskriminaciji dijela ljudi koji su se žrtvovali i ostali u Hrvatskoj te sve vrijeme plaćali poreze. Kažu i da bi navedena stavka porezne reforme mogla potaknuti ljude da napuste Hrvatsku, jer će računati na to da će biti oslobođeni poreza kad se vrate.

No, postoji i druga strana koja podržava tu odluku. Sever ističe da cilj odluke nije samo privući one koji su otišli prije nekoliko godina i koji sada žive u nekoj od bližih zemalja kao što su Austria, Njemačka ili Francuska, nego žeće privući iseljeništvo iz treće ili četvrte generacije.

“Misli se na iseljeništvo koje je napustilo Hrvatsku prije tko zna koliko godina, čiji su djedovi ili roditelji otišli davno. Posebno ako su otišli u prekomorske zemlje, u Čile ili Argentinu, gdje ima dosta hrvatskih iseljenika. Tamo gdje kod mladih ljudi postoji romantičarski pogled na domo-

FOTO: PIXABAY

vinu koji su u njih utkali roditelji i koji bi se rado vratili; njima treba pomoći. Oni bi rado učili jezik i upisali se u hrvatske škole te na hrvatske fakultete. Treba im pomoći da se vrati i da im ovdje bude ugodno. To je investicija iz javnog novca, kao što je i investicija za strane radnike, samo u drugom smjeru”, rekao je Sever.

“Ovdje bi naši iseljenici bili oslobođeni plaćanja poreza na dohodak u razdoblju od pet godina, ali nisu oslobođeni plaćanja doprinosa. Niti za zdravstveno, što plaća poslodavac za njih, niti za mirovinsko, što uplaćuju oni. S druge strane, kad gledamo što trebamo uložiti za strane radnike ako ih želimo integrirati, jasno je da sve to stoji novca. Moramo im pomoći da se osjećaju ugodno u hrvatskom društву, da se osjećaju kao članovi zajednice, i moramo uložiti u njihovu edukaciju. Ne smijemo ih getoizirati i dovesti do toga da osjećaju otpor zajednice prema sebi, jer će onda oni raditi otpor prema zajednici. To smo vidjeli u mnogim zemljama, kao što su Francuska i Belgija, jer o tome nisu vodili računa. Dodatno će nas stajati i ako želimo krenuti u humano spajanje obitelji, jer u pravilu dođe jedan član obitelji”, objasnio je i dodao da se Hrvati trebaju ponašati kao humano društvo, a sve to ima svoju cijenu.

Zato smatra da odluka prema kojoj su povratnici oslobođeni poreza na dohodak nije pogrešna i nije bacanje novca. Iako nije siguran da će baš taj dio potaknuti mnoge iseljene Hrvate da se vrati, pa je potrebna nekakva kombinacija mjera, a ovo je samo jedna od njih. Bit će zadovoljan ako se zbog toga vrati i samo nekoliko ljudi.

Nadalje, novom reformom poslodavcima se ukida oslobođenje od obveze doprinosa za zdravstveno i mirovinsko osiguranje mladih zaposlenika. Ministar Primorac je napomenuo da to oslobođenje ne utječe na plaću zaposlenika, jer im nije zbog toga plaća bila veća, ali predstavlja određenu subvenciju poslodavcima, pa se zato ukida.

“Sa sindikalne strane pozdravljamo tu odluku. Smatramo da neće umanjiti mogućnost mladima za zapošljavanje, jer u Hrvatskoj poslodavcima treba radna snaga. Kod nas je mlađa radna snaga u pravilu visokoobrazovana, ili barem kvalitetno obrazovana, i za njih itekako ima posla. Ne treba javnim novcem plaćati poslodavcima da zapošljavaju naše mlade jer im ti ljudi trebaju, a novčana sredstva koja su se gubila zbog toga možemo preusmjeriti u neka druga područja gdje će biti puno korisnija”, naglasio je Krešimir Sever.

Trenutačno stanje na tržištu rada je takvo da se može razmjerno lako naći posao, ali je pitanje uspijevaju li mladi naći posao u zanimanjima za koja su se školovali. U tom dijelu ima prostora za napredak i treba razmisliti kako se to može promjeniti.

Izazov je što u Hrvatskoj nema dovoljno posla za visokoobrazovane. Ima posla za strukovno obrazovane, ali oni sa strukovnim obrazovanjem mogu biti bolje plaćeni u inozemstvu, pa obično odlaze iz Hrvatske u potrazi za boljim životom. Kako bi se stanje popravilo, moraju se uvesti razne promjene, a jedna od njih je i restrukturiranje tvrtki.

Prema istraživanju koje je proveo McKinsey & Company o budućnosti rada u Hrvatskoj, jasno je da će velik broj ljudi u sljedećih nekoliko godina izgubiti posao zato što će ih zamijeniti umjetna inteligencija. Naveli su da je nužno na vrijeme krenuti u prekvalifikaciju i dokvalifikaciju ljudi, dok još imaju posao. No, mali broj poslodavaca je to prepoznao, ističe Sever.

Otkrio nam je i što bi promjenio u novoj poreznoj reformi, a jedna od promjena bila bi dodatno dizanje osobnog odbitka. Kaže da se zalažu i za uvođenje još dvije stope. Jedna bi bila niža od prve, a jedna viša od druge stope. Smatra da će se povećanjem broja poreznih stopa povećati i društvena pravednost. Tako će oni koji više imaju, više i davati.

“Treba uvesti promjene i u sustav potpora, osim tog osobnog poreznog odbitka i olakšica za uzdržavane članove obitelji. Primanja roditelja ne bi trebala utjecati na to hoće li dobiti određene povlastice za djecu. Roditelji bi morali dobiti potpore neovisno o tome kolike su im plaće. Postoji još niz toga što bi se moglo poboljšati. Mi na sindikalnoj strani smo protiv toga da se povećavaju neoporeziva davanja. Sada je vrlo jasno da se ni nije išlo u tom smjeru, osim za ona davanja koja su pravilima utvrđena da im se iznos veže uz neoporezivi dio plaće. Tu treba biti vrlo oprezan. Mi smo već previše otišli u ta neoporeziva davanja. Naravno da ljudima odgovara da na ruke dobiju više, poslodavca to stoji i manje; ali pritom će sutra razmišljati što im je s uplatom za mirovinsko, kad budu imali malu mirovinu jer su imali male uplate”, zaključio je Sever.

VLADANA KOVACHEVIC

PAKER IZOLACIJE d.o.o.

SANACIJE OD PRODORA VODE U OBJEKTE
INJEKTIRANJE BETONSKIH ZIDOVA
HIDROIZOLACIJE NA BALKONIMA
IZRADU FASADNOG SUSTAVA
IZRADA HIDROIZOLACIJE OBJEKATA

Nikole Tesle 40 10410 Velika Gorica
0955049613
pakerizolacije@gmail.com

Videkovići 3. odvojak 4
10431 Sveti Nedelja
098/323-777
plinoservis.vlahovicek@gmail.com

PLINOSERVIS VLAHOVIČEK

PLINSKE INSTALACIJE
CENTRALNO GRIJANJE
PODNO GRIJANJE
VODOVODNE INSTALACIJE
ODVODNJA
PROJEKTNA DOKUMENTACIJA
OVLAŠTENI SERVIS PLINSKIH
UREĐAJA

PROJEKTIRANJE
I PROSTORNO
PLANIRANJE
d.o.o.

 Mihanovićeva 31
21000 Split

 098/264-321

 pps.split@gmail.com

KAKO OSTATI COOL U TURBULENTNIM VREMENIMA?

Ako pogledamo 2024 godinu, ona nam je pružila, a i dalje nam pruža, veliki broj događanja koja oblikuju kretanja tržišta kapitala, tj. promjenu cijena.

Promjena cijena jedna je od ključnih karakteristika tržišta i odnosi se na kontinuirano osciliranje vrijednosti dionica i drugih finansijskih instrumenata. Cijene na burzi su dinamične. I to je normalno.

Strahovi od recesije u SAD-u, recesija u Njemačkoj, porast kreditnog rejtinga Hrvatske, odluke centralnih banaka o kamatnim stopama, geopolitička nesigurnost zbog rata u Ukrajini i na Bliskom Istoku, američki predsjednički izbori, poticajne mјere u Kini te povijesni rast tržišta u zadnja dva mjeseca kalendarske godine, samo su neki od faktora koji oblikuju volatilnost par mjeseci oko sadašnjeg trenutka.

Svaki od tih događaja može uzrokovati rast ili pad tržišta, a promjena je na tržištu konstantna.

Sam pojam volatilnosti tržišta odnosi se na stupanj promjena cijena kroz vrijeme. Visoka volatilnost donosi brze i značajne oscilacije, dok niska volatilnost sugerira stabilnije i sporije kretanje. Kada tržište kapitala neprestano raste kroz dulje razdoblje, u jednom trenutku stručnjaci počinju predviđati korekciju. No, promjene su sastavni dio tržišta.

I dok jedni te situacije poimaju krajne rizičnima i ustručavaju se od investiranja, drugi u njima vide priliku za rast neto vrijednosti svoje imovine.

U početku mogu investicijskog puta, volatilnost tržišta me smetala jer nisam dovoljno razumjela što je uzrokuje. Kako je moja investicijska strategija dugoročna, naučila sam kontrolirati emocije i osloniti se na razum. Što je više vremena moj novac proveo na burzi, to sam ja skupljala više iskustva paralelno se educirajući.

S obzirom na svoju dugoročnu investicijsku

strategiju, godišnja volatilnost tržišta me više ne brine. Fokusiram se na dugoročni rast ekonomije i pratim prate li moje investicije taj razvoj. Jedna godina u tom kontekstu nije presudna, a pad tržišta sada vidim kao priliku za ulaganje u boljim uvjetima. To mi omogućuje da samostalno proučavam tržište i postavljam svoju strategiju.

Međutim, kod kratkoročnog ulaganja volatilnost igra veliku ulogu. Početnici moraju biti spremni na intenzivno učenje i povremene gubitke iz kojih će učiti. Trenutno se ne bavim kratkoročnim investiranjem, ali planiram to istražiti za nekoliko godina, uz podršku dobrog mentora. Kad bih kratkoročno ulagla kao poduzetnica, angažirala bih investicijskog savjetnika kako bih što bolje iskoristila prilike tržišta, i u rastu i u padu tržišta.

Tijekom rasta tržišta važno je zadržati disciplinu i pridržavati se dugoročne strategije ulaganja, umjesto impulzivnih odluka potaknutih optimizmom. Ako su ulaganja uspješna, dio dobiti može se preusmjeriti u sigurnija ulaganja radi smanjenja rizika. Raznolik portfelj i prilagodba strategije tijekom rasta ključni su za smanjenje rizika, a likvidnost omogućuje spremnost na korekcije.

Tijekom korekcije važno je ostati smiren i analizirati uzroke prije donošenja odluka. Portfelj prilagođen ciljevima i riziku pomaže izbjegći impulzivne poteze, a korekcije nude priliku za kupnju po nižim cijenama. Redovito preispitivanje rizika i prilagodba ulaganja ključno je za dugoročni uspjeh, jer su korekcije prilika, a ne razlog za paniku.

Važno je prihvatići da je volatilnost normalna i poželjna na tržištu, te je gledati kao priliku za rast kroz stjecanje znanja i iskustva, bilo samostalno, uz mentora ili investicijskog savjetnika, što na kraju vodi povećanju neto vrijednosti imovine.

Ana Vuković

**TOBACCO
CAN
SHOP**

Stjepana Radića 3 23000 Zadar 098/355-527 serdo72@gmail.com

[Facebook](#) Tobacco shop Can [Instagram](#) tobaccoshopcan

RAKARIĆ INSTALACIJE

VODOVODNE INSTALACIJE
INSTALACIJE GRIJANJA

Kajgana 26
43280 Kajgana
098516191
ivan.rakaric1@gmail.com

**RINAEL
GRADNJA**

**suga
gradnja**

Mala jazbina 16
10430 Mala jazbina
099/6754-468
josipbelan0@gmail.com

SUNČANI PONEDJELJAK KOJI DAJE NADU DA ĆE JEDNOG DANA UVODU DOĆI KRAJ

FOTO: PIXABAY

Bio je ponedjeljak, 12. kolovoza ove godine, dan koji će se upisati u povijest hrvatske energetike. Sunce je, u svom punom sjaju, zasjalo iznad nas i proizvelo nevjerojatnih 4.012 MWh električne energije, prekrivši impresivnih 6,5% naše dnevne potrošnje. Nemojte misliti da je to rečeno u sarkastičnom tonu jer nama koji iz mjeseca u mjesec brojimo svaki megavat proizведен iz obnovljive energije to je velika stvar, pogotovo ako znamo da je prije samo nekoliko mjeseci ta brojka bila jedva 1%. Ipak, u toj sunčanoj euforiji krije se i paradoks. Dok sunce neštočno dijeli svoju energiju, Hrvatska postaje sve više ovisna o uvozu električne energije. Čini se kao da dok se svjetlost ljetnog sunca širi po našim plažama, mi istovremeno okrećemo leđa svojoj vlastitoj snazi. Naš put prema održivoj energiji i neovisnosti još je dug, ali ovaj trenutak podsjeća da sunce uvijek može biti naš saveznik.

Podaci iz najnovijeg izvješća Obnovljivih izvora energije Hrvatske (OIEH) za razdoblje od lipnja do kolovoza 2024. godine otkrivaju kako je Hrvatska tijekom ljetnih mjeseci uvezla 1.316 GWh električne energije, što čini čak 1/4 ukupne potrošnje. Iako su sunčani rekordi vrijedni divljenja, oni nisu dovoljni da pokriju rastuću potražnju, osobito tijekom turističke sezone, kada energetske potrebe zemlje značajno rastu.

Turizam, neosporan motor hrvatskog gospodarstva, donosi milijarde prihoda, ali također stavlja ogroman pritisak na elektroenergetsku mrežu. Da bismo olakšali tu situaciju, modernizacija mreže postaje hitna potreba. I tu dolazi na scenu obnovljiva energija kao rješenje jer računica je jasna: ove godine, Hrvatska je potroši-

la gotovo 300 milijuna eura na uvoz električne energije, na sirovine za termoelektrane i „penale“ koje smo platili za emisije CO₂ iz termoelektrana na fosilna goriva. Usput rečeno, nedavno su posljednju termoelektranu na ugljen ugasili i pioniri iskorištavanja fosilne energije - Velika Britanija, koja se ubrzano prebacuje na obnovljivu energiju. Taj novac mogao je biti uložen u izgradnju mrežne infrastrukture koja bi omogućila integraciju većih kapaciteta zelene energije.

Da bismo u ljetnim mjesecima sveli uvoz električne energije na nulu, Hrvatskoj treba još dodatnih 2.721 MW solarnih kapaciteta. To ne bi bila tako velika brojka da nije uobičajenih birokratskih kočnica.

Ona najveća je dvogodišnje kašnjenje u donošenju odluke o naknadi za priključenje na mrežu, Trenutno je 45 projekata s ukupnom snagom od 2.648 MW zbog toga na čekanju, čime su investicije vrijedne 2,65 milijardi eura – iznos ekvivalentan polovici prihoda od turizma tijekom ljetne sezone – doslovno zaustavljene.

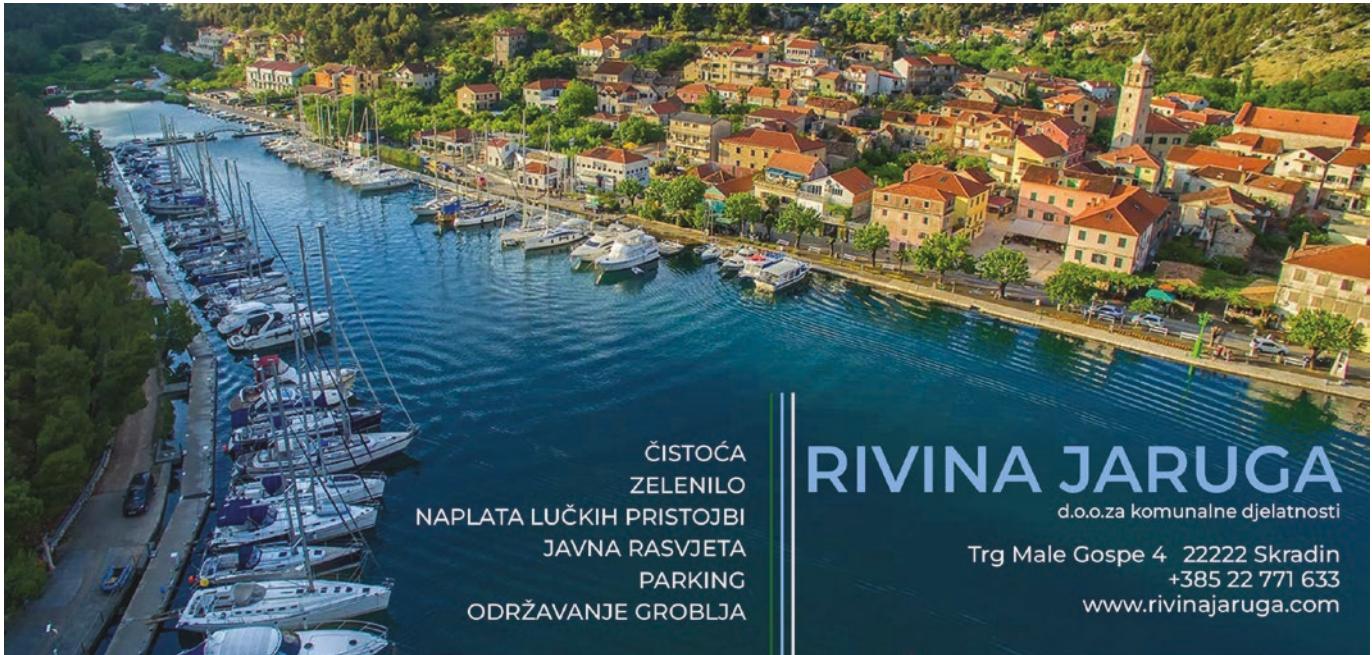
Hrvatska se sada nalazi na raskrižju. S jedne strane, rekordi u proizvodnji solarne energije pokazuju golem potencijal zemlje u obnovljivim izvorima. S druge strane, nedostatak infrastrukturnih ulaganja i administrativne barijere čine nas ovisnima o inozemnoj energiji.

Hoće li Hrvatska uspjeti iskoristiti svoje sunčane resurse i preokrenuti trend sve veće ovisnosti o uvozu? Odgovor na ovo pitanje oblikovat će budućnost hrvatske energetike, a time i njezinu gospodarsku stabilnost. Vjerujem ipak da će pred nama biti još mnogo sunčanih ponedjeljaka koji će nas podsjetiti da imamo sve što nam treba.

Marija Hanzec

ČISTOĆA
ZELENILO
NAPLATA LUČKIH PRISTOJBИ
JAVNA RASVJETA
PARKING
ODRŽAVANJE GROBLJA

RIVINA JARUGA

d.o.o. za komunalne djelatnosti

Trg Male Gospe 4 22222 Skradin

+385 22 771 633

www.rivinajaruga.com

A close-up photograph of a mechanic's hands wearing gloves. One hand holds a wrench, and the other gives a thumbs-up. The mechanic is working on a black tire with a deep-groove tread pattern. In the background, a white car is partially visible.

R.P. PNEUMATIK
d.o.o.
 centriranje trapa i
vulkanizerske usluge

Put Bokanjca 128 23000 Zadar
091 729 1987
rppneumatik@gmail.com

A photograph of an elevator interior. The doors are open, revealing a bright, modern interior with stainless steel walls and a floor. Above the door frame, there is a small digital display showing up and down arrows. On the left wall, there is a dark panel with the company logo and contact information.

 SERVIS DIZALA
LUKA PERIĆ

Mihanovićeva 18 10000 Zagreb
01 4573 203 091 1705 962
luka-peric@inet.hr www.dizala-peric.com

POTPUNO DRUKČIJA KONFERENCIJA

NIKOLINA FRKLJIĆ (BEEP UP): IZNIMNO JE VAŽNO PRIČATI I O POGREŠKAMA; USPJEŠNE POSLOVNE PRIČE NERIJETKO LEŽE NA NEUSPJEŠIMA

“BEEP UP — STO POSTO ISKRENO” IZ HOBIA JE PRERASLA U JEDNU OD NAJORIGINALNIJIH KONFERENCIJA NA OVIM PROSTORIMA

Umoru poslovnih konferencija teško je biti drukčiji i skrenuti pozornost na sebe originalnim pristupom i sadržajem. Upravo to pošlo je za rukom Emanuelu Stojanovu i Nikolini Frklić, koji stoje iza konferencije “Beep Up — sto posto iskreno”, na kojoj poduzetnici i uspješni poslovni ljudi bez dlake na jeziku govore o svojim pogreškama i krivim poslovnim odlukama. Svaka takva konferencija podiže letvicu i po broju sugovornika, i onih koji žele čuti njihove priče, a više o svemu tome za *Financije.hr* otkrila je Nikolina Frklić.

Krenuo bih od početka: Kako se rodila zamisao o malo drukčijoj konferenciji, onoj na kojoj poduzetnici pričaju o vlastitim pogreškama?

Emanuel je prije tri godine pokrenuo LinkedIn podcast u kojem je intervjuirao poznate poduzetnike s ciljem poticanja iskrenosti, i druge strane poduzetništva o kojoj se rijetko priča. Nekoliko mjeseci nakon toga odlučio je taj format s malih ekrana prebaciti uživo, što se pokazalo prilično uspješno, a ostalo je povijest.

Kada je održana prva konferencija “Beep Up — sto posto iskreno”, i koliko se razlikovala od ove posljednje?

Prva se razlikovala znatno, nastala je spontano i bila je takva. Svakako posebna i značajna, jer od nje je sve krenulo. No od drugog izdanja Beep Up konferencija dobiva nove obrise. Tome je prethodio trenutak kad smo Emanuel i ja, radeći na projektu brand ambasadora, spontano počeli razgovarati o konferenciji. Oboje strastveni u svojem poslu, zaljubljeni u content, storytelling, evenete..., počeli smo nizati ideju na ideju. Emanuel je, kao idejni začetnik projekta, tada — prije

nešto više od godinu dana — dobio partnericu pa je i sama realizacija tih silnih ideja postala malo jednostavnija. I dalje se zanesemo, moramo ponekad malo zauzdati silne ideje, nastojimo pronaći uravnoteženost ne odustajući od toga da damo sve od sebe kako bi baš svi dioničci bili zadovoljni. Iako iza nas nije dug put, iza nas je jako puno posla, uloženog znanja, iskustva i ljubavi prema cijeloj toj priči. Možemo reći da slavimo prvi rođendan od naše prve zajedničke Beep Up konferencije. Postali smo prepoznatljivi, prilaze nam mnogi sjajni ljudi; no isto tako odgovorni smo prema cijeloj priči i znamo kako je još puno posla pred nama. Sto posto iskreno, nismo savršeni, ali smo svoji i trudimo se.

S obzirom na geslo “Sto posto iskreno”, pitat ću vas i o vašim pogreškama. Da možete vratiti vrijeme, biste li nešto promijenili u tom drugom izdanju Beep Up konferencije?

Uvijek bismo nešto promijenili, vjerujte nam. Iako smo bili beskrajno sretni, prije svega jer su naši govornici bili divni — zanimljivi, spontani, iskreni; uzvaniči zabavljeni od prvog do zadnjeg trena, energija je bila odlična — imali smo nevolja s mikrofonima. Iako smo ih naručili više, jedan nije radio, jedan je odzvanjao; naravno, sve smo priznali i dobro se namijiali. Isto tako, kako volimo unijeti svoj potpis u sve što radimo, a i bavimo se tim dijelom posla u svojem poslovnom životu, od početka moderiramo naše konferencije. Program nije ni minute kasnio, no nama je stvaralo mali stres što nismo imali vođu protokola dok smo bili na pozornici. Iako je sve prošlo glatko, shvatili smo da je projekt ipak malo prevelik da baš svaki djelić držimo u svojim rukama.

Po vašem mišljenju, koliko je važno pričati o pogreškama i krivim potezima u poslovnom svijetu?

Iznimno je važno. Uspjesima se svima pohvaliti, PR industrija je tu napravila svoje i svi imamo priliku čuti uspješne priče, što je sjajno i poželjno. No nerijetko i te uspješne priče leže na neuspjesima; oni su sastavni dio života i bitno je priznati da nije sramota pogriješiti, da nekad ne možemo uspjeti od prve. To daje vjetar u led na onima koji razmišljaju o poduzetništvu, ali i onima već etabriranima koji možda razmišljaju o nekim novim potvratima. Tu se stvara iskrena energija, dobre poveznice i vrijedne životne pouke koje se ne zaboravljuju.

Za Beep Up konferencije redovito vlada veliko zanimanje, i od strane publike i samih sudionika. U čemu je tajna vašeg uspjeha; kako izvlacite priznanja od svojih sugovornika, kako ih uspijete navesti da govore “bez dlake na jeziku”?

Na tržištu ima puno zanimljivih konferencija na koje se i sami odazivamo. Vjerujemo kako smo uspjeli pronaći originalan format koji je možda nedostajao. Zahvalni smo što su to od početka prepoznali naši govornici — smjeli i svoji, uspješni s velikim poslovnim i životnim iskustvom. Oni su privukli publiku na početak, a mi smo, ustrajno gradeći brend na, usudili bismo se reći, neki svoj način komunicirali našu priču i doprili do publike. Obzirom da pomnivo biramo naše govornike vodeći se i osjećajem, nikad ne posumnjamo da će biti iskreni i zanimljivi, a kako mi moderiramo cijelu priču, govorimo otvoreno, kao u nečijem dnevnom boravku. Stvara se ugodno ozračje u kojem ne nedostaje interakcije, smijeha i

želje za ponovnim okupljanjem. Jako nas veseli kad otkrijemo neku novu priču i novog govornika kojem je naša konferencija prva, a nakon toga kreće niz nastupa.

Po kojem ključu birate sugovornike? Čini mi se kako pokušavate pokriti sve od, uvjetno rečeno, klasičnog poslovanja do poduzetnika novog doba kao što su influenceri?

Upravo tako. Pokazali smo priče influencera ili, kako kažete, poduzetnika modernog doba, iza čijeg uspjeha stoji puno rada, a nekim je bilo teško zamisliti što uspjeh sve uključuje. Ušli smo u njihovu svakodnevnicu, izazove, sve čari posla, poneku skrivenu želju. Slušamo priče vlasnika kompanija koje možemo vidjeti na naslovnicama poslovnih medija. Oni s nama dijele gdje su pogriješili, neki su doživjeli poslovne poraze da bi kasnije narasli i zapošljavali velik broj ljudi. Tu su i mali poduzetnici koji govore o početničkim pogreškama i strahovima. Uključili smo i javni sektor, kao i korporacije koje prate poduzetnike na putu i isto su jako važne. Želimo pokazati svu šarolikost tog životnog poziva i pokazati kako jedino suradnjom možemo uspjeti.

Koliko je vremena potrebno da bi se pripremila jedna takva konferencija i koliko ljudi radi na njezinom priređivanju?

Kako ni meni ni Emanuelu ovo nije formalan posao, već poslovni hobi koji je ubrzo postao više od toga te postaje važan dio naše svakodnevice, teško je izračunati sate i dane, no naša zaposlenost traje cijelu godinu. Nekad je to u obliku dugih telefonskih razgovora, pisanja zamisli u kasne sate, angažmana oko naših komunikacijskih kanala, što je opet posao za sebe... Tu je i potraga za govornicima putem svih raspoloživih izvora informacija – interneta, LinkedIna, prijatelja, poznanika..., kao i dogовори s njima. Naravno, obzirom na sve bogatiji format, ne možemo pobjeći ni od posla oko sponzora i partnera konferencije kojima smo iznimno zahvalni što su prepoznali naš trud i format konferencije, kao i činjenicu da se uviyek trudimo na originalan način uključiti ih u program i popratiti sadržajem na svim našim komunikacijskim kanalima i putem medijskih partnera. Onda dolazi slaganje lokacije, pića, ića, goodie bagova, PR-a, snimanja... Zapravo, kad

FOTO: PRIVATNI ARHIV

sve nabrojim, jako sam ponosna, jer sve radimo nas dvoje, naravno, uz manju ali važnu pomoć svih prijatelja projekta. Na sam event uključimo i malu logističku podršku na lokaciju, koju ćemo u budućnosti povećati.

S druge strane, što bi bile najveće zapreke s kojima se susrećete prilikom organizacije takvog događanja; na što treba pripaziti?

Veliki smo entuzijasti i želimo ispričati što više dobrih priča, pa svakako moramo paziti da ne pretjeramo sa sadržajem u tom vremenski limitiranom jednodnevnom formatu, jer ako je bitno da se vremenski okviri poštuju i da ostavimo vremena za druženje. Isto tako, imali smo situaciju da, vodeći se dobrim poslovnim odnosom iz prošlosti, za jednu uslugu nismo potpisali ugovor, te je uslijed određenih organizacijskih promjena u njihovoj provedbi došlo do velike logističke promjene koju smo morali riješiti doslovno u zadnji tren. Sve je ispalo dobro, no možda ponekad, usprkos svoj pozitivi i dobrom iskustvima, trebamo biti malo više formalisti.

Koje sve kanale promocije koristite? Znam da imate i vlastiti podcast...

Koristimo Instagram, TikTok, LinkedIn, a podcast... Priča s podcastom "Bez dlake na jeziku" je baš posebna. Emanuel je sve počeo s podcastom, da bih ga ja nastavila kao dio projekta u sklopu edukacije za digitalni marketing, a onda je on postao jako važan i prilično uspješan. Prve epizode bile su iznimno uspješne, svaki podcast ima oko 20.000 pregleda na YouTubeu, a isječci na Instagramu i TikToku imaju više od 300.000 pregleda, dok su neki od njih ostvarili i milijunske pregledne. Ljudima se očito sviđa iskrenost. Sada ga nastavljamo graditi dalje i

primamo prijave zanimljivih govornika, naravno, i onih koji žele integrirati svoj brend u našu priču.

Na svakoj konferenciji uvodite i nešto novo. Koje su bile novosti na posljednjem izdanju i što sve pripremate u budućnosti?

Uvodimo posebna izdanja ne odstupajući od početne Beep Up ideje. Imali smo jako uspješno izdanje na temu turizma u Splitu u ožujku – Beep Up Voyage, a nedavno smo u Zagrebu okupili i genijalne priče o obiteljskom poduzetništvu u ediciji Beep Up Family. Što se sadržaja tiče, on je sve bogatiji, a svako novo izdanje ima poneki novitet. Primjerice, uz kratke prezentacije, intervjuje jedan na jedan i panel rasprave, uveli smo i kvizove između uspješnih poduzetničkih parova, mini plesnu točku, nagradne natjecaje... Lagano lokacijski širimo krug i pokazujemo kako se dobre poduzetničke priče skrivaju diljem Hrvatske te se i kod nas može uspjeti. Možda se ne uspije od prve niti druge, no i u tome je čarolija poduzetništva.

Završno, koji su planovi za dalje? Kad možemo očekivati sljedeću konferenciju "Beep Up – sto posto iskreno"?

Prije svake konferencije zaključimo kako ćemo malo odmoriti, da bismo već na dan novog izdanja smislili novu temu, novi datum... U interakciji s inspirativnim ljudima nastaju izvrsne zamisli, pa nas tako 19. listopada u Zagorju očekuje "Beep Up – Se ti bum povedal", s jedinstvenim lokalnim šarmom. Uskoro ćemo objaviti više pojedinosti, no ono što svakako možemo obećati su originalne, sto posto iskrene priče uz puno zabave i smijeha, na način kako to naše lijepo zeleno Zagorje zna.

VEDRAN HARČA

FOTO: PIXABAY

NERETVANSKE MANDARINE

ZBOG EKSTREMNIH VRUĆINA UROD MANDARINA U 2024. GODINI MANJI JE ZA PEDESET POSTO

UZGAJIVAČI NISU ZABRINUTI JER JE KVALITETA PLODOVA BOLJA NEGO LANI

Mandarine su pune vitamina C i odličan su izvor antioksidansa, a moguće ih je kupiti tijekom cijele godine. Vrijeme berbe tog voća su jesenski i zimski mjeseci, a mnogi smatraju da su tada i najkvalitetnije. Trenutačno u Hrvatskoj traje još jedna sezona berbe, a ova godina je znatno drugčija od prethodne.

Prošle godine su nam iz Udruge proizvođača agruma i povrća Neretvanska mladež rekli da su imali iznimno veliki urod tog voća, što je stvorilo nevolje za proizvođače, jer nisu imali dovoljno kvalitetne radne snage, a godina im je bila

teška i zbog niske otkupne cijene mandarina. Ove godine nam kažu da je stanje puno bolje, iako je urod znatno manji.

"Moglo bi se reći da je urod mandarina ove godine otprilike na pedeset posto u odnosu na prošlu godinu. Pretpostavljam da su na to najviše utjecale klimatske promjene. Ovo ljeto imali smo ekstremno visoke temperature, ali uglavnom je to zbog toplog proljeća. Ipak, moram priznati da je kvaliteta odlična. Plodovi su krupniji nego prošle godine. Suša je svakako utjecala na urod općenito, jer četiri mjeseca nije bilo kiše. Vjerojatno bi bilo bolje da nije

bilo veliko sušno razdoblje", rekao je za *Financije.hr* Matko Babić, tajnik Udruge Neretvanska mladež.

Kaže da će zbog manjeg uroda i veće kvalitete biti malo bolja cijena, a za proizvođače je dobro što će biti i manji troškovi berbe. Istiće da ove godine neće biti stresa tijekom berbe i da će se mandarine lakše prodati nego prošle godine, kad je tržište bilo napunjeno zbog velikog uroda.

"Lani je bio prevelik urod i troškovi berbe su bili veliki, a cijena je bila izrazito niska, tako da je zarada bila nikakva", ispričao nam je Babić.

U 2023. godini nam je rekao da mandarine moraju imati najmanju zaštitnu cijenu, kao što smo imali do ulaska u Europsku uniju, ili nekakvu drugu sličnu mjeru kojom bi se zadržala pristojna cijena, kako bi proizvođačima u Hrvatskoj bilo bolje. Tada je objasnio i da će se vjerojatno količine morati reducirati za oko pedeset posto da bi ostatak mandarina imao uobičajen plasman na tržište. S obzirom na to da je ove godine urod manji za pedeset posto, ne iznenađuje da je stanje bolje.

Kako bi imali bolju zaradu, proizvođači mandarina u posljednje vrijeme najviše uzgajaju rane sorte ovog citrusnog voća, a to su Zorica rana, Iwasaki i Chahara. Babić nam je rekao da je popularna i Kawano wase, u Neretvi poznata kao ruska. Manje se uzgajaju kasnije sorte kao što su Saigon, Mandarina stara, Kuno i Seto.

Tajnik Udruge Neretvanska mladež objasnio nam je da se ranije sorte lakše i brže beru, jer su dani duži i vrijeme toplije, a i cijena ranijih sorti je uglavnom veća, pa se zato uzgajaju više nego kasnije sorte.

"Smatram da je Zorica popularna jer je nekada bila najranija sorta, pa se najviše sadila, a Chahara je odmah iza nje. Što se tiče ruske, ona ima najkvalitetnije plodove. Dolazi u sredini berbe, ali je najkvalitetnija", rekao je.

Trenutačno se otkupna cijena za prvu klasu mandarina kreće od 65 do 70 centi, a za drugu je od 20 do 30 centi. Prošle godine je pak bila manja nego u 2022.

"Cijena je dobra, ali naravno da uvjek može biti bolja. Nadamo se da neće padati i da će zarada na kraju biti u redu; jer ako cijena padne, onda će to biti loše s obzirom na manji urod", rekao je za *Financije.hr*.

Naglasio je da je uzgajivačima ove godine najteže bilo sušno razdoblje, i dadao da se kiša nikako ne može nadoknaditi navodnjavanjem. Naveo je da su imali sreće zbog dobre kvalitete voća, jer bi bez toga bila katastrofa s obzirom na prepolovljen urod. Razdoblje suše uništilo je mnoge usjeve. Poljoprivrednici diljem Hrvatske zbog toga strahuju i traže pomoć Europske unije, i nadaju se da će sljedeća godina biti puno bolja.

Babić nam je otkrio da je ove godine zasadio trinaest hektara mandarina, te da je u Hrvatskoj ukupno oko dvije tisu-

će hektara zemljišta pod mandarinama. Količina zemljišta varira, jer se dio mandarina sadi, a dio vadi, tako da se razlika obično kreće oko jedan ili dva posto u posljednjih pet godina.

"Tehnički se količina zemljišta pod mandarinama ne povećava, jer se stare vade, a nove sade. Možda u nekim godinama i pada", ispričao nam je.

Dodao je da mandarine zahtijevaju puno ručnog rada, pa je zbog toga uzgoj svake godine sve skupljci i teži, a proizvođači uveliko ovise i o klimatskim promjenama koje su svake godine sve izraženije.

Prema podacima Državnog zavoda za statistiku (DZS), u Hrvatskoj su se u 2017. godini mandarine uzgajale na 1.721,78 hektara, a u 2018. godini je površina pod mandarinama činila 96,3 posto površine pod agrumima. Dakle, čini se da su se ipak u posljednjih nekoliko godina povećale površine na kojima je zasađena ta voćka, ali nije bilo značajnog rasta.

Babić svoje mandarine ne bere za otkup na veliko, nego ih prodaje na štandovima, tako da kod njega berba traje duže, a zasad je obrao oko trideset posto mandarina. S druge strane, oni koji beru za otkup obrali su oko pedeset ili šezdeset posto.

"Prodaja za sada ne ide baš najbolje, ali nije ni loša. Još je previše toplo, tako da i vremenske prilike utječu na sve. Osim toga, trgovaci centri prodaju drugu klasu po malim cijenama, tako da zbog toga imamo lošu reklamu. Ljudi kupe tu drugu klasu i razočaraju se, pa onda više ne žele kupovati ni ovu dobru", uzrujan je Babić.

Razlika između prve i druge klase mandarina je uglavnom u veličini. Postoje točne dimenzije prema kojima se određuje u koju klasu spadaju. Tijekom otkupa koriste se kalibratori koji razvrstaju mandarine, i tako se bira klasa. Prva klasa su mandarine većih dimenzija, koje su određene po europskom standardu.

Zanimljivo je da u drugu klasu, kako nam je objasnio Babić, ne idu samo sitne mandarine, nego mogu ići i one koje su prekrupne, ali takvih ne bude puno.

Pri kupnji mandarina nije lako odbратiti one najbolje, a kako se ne biste razočarali, trebate obratiti pozornost na nekoliko pojedinosti. Iz Podravke kažu da treba paziti na koru tog citrusnog

voća i izbjegavati plodove s oštećenom korom. Osim toga, kupcima savjetuju da biraju "plodove koji su teški za svoju veličinu, jer je to jamstvo da sadrže više soka i da su nedavno ubrani".

Tajnik Udruge Neretvanska mladež ističe da je sve relativno i da ništa ne može služiti kao točna odrednica kvalitete mandarina, pa čak ni boja ploda.

"Nekada su bolje one zelenije, a nekada one koje su potpuno narančaste. Mandarine obično dodatno sazrijevaju u otkupnim centrima. Svaka uglavnom ima istu boju kad izlazi na tržište, ili su žute ili narančaste. Trebate ih kupovati kad vidite da je svježa roba, jer je to najbolje. Gledajte da nisu trule ili uvenule, i tada će sve biti dobre", savjetuje Babić.

Prošle godine proizvođači mandarina su se borili sa sredozemnom voćnom muhom i govorili da će zbog toga u Neretvi biti milijunske štete, a predviđali su da će se posljedice osjetiti i u sljedećim godinama. Još nije poznato hoće li zbog toga poljoprivrednici i u ovoj godini bilježiti štetu.

"Sredozemna voćna muha veliki je štetnik u priobalnom dijelu Hrvatske, poglavito u Dubrovačko-neretvanskoj, Splitsko-dalmatinskoj, Šibensko-kninskoj, Zadarskoj i Istarskoj županiji, jer ugrožava proizvodnju i uzgoj velikog broja voćnih vrsta. U Dubrovačko-neretvanskoj županiji, osim doline Neretve, najugroženija područja su Dubrovačko primorje i poluotok Pelješac", piše na internetskoj stranici Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i ribarstva.

U 2023. godini donesen je Akcijski plan o poduzimanju mjera za sprečavanje širenja i za suzbijanje sredozemne voćne muhe (*Ceratitis capitata* – Wiedemann) u dolini rijeke Neretve za razdoblje od 2023. do 2025. godine.

"Tim akcijskim planom određuje se način sustavne provedbe fitosanitarnih mjera za suzbijanje sredozemne voćne muhe, imajući u vidu njezino iskorjenjivanje kao krajnji dugoročni cilj", istaknuli su iz Ministarstva.

U planu su naveli da je mandarina jedan od najvažnijih voćnih izvoznih proizvoda u Republici Hrvatskoj i da "neretvanska mandarina od 2015. godine ima status proizvoda zaštićene označke izvornosti te zaštićene označke zemljopisnog podrijetla na razini Europske unije".

 VLADANA KOVACHEVIĆ

RIJEDAK POTEZ UPRAVE

SOLARIS JE JEDAN OD NAJVJEĆIH TURISTIČKIH LANACA U DRŽAVI. ZAŠTO SE ONDA POVLAČI SA ZAGREBAČKE BURZE?

IZA OVOG POTEZA KRIJE SE MNOŠTVO IZAZOVA S KOJIMA SE SUSREĆE HRVATSKO GOSPODARSTVO DOK POKUŠAVA SUSTIĆI RAZVIJENA ZAPADNA TRŽIŠTA KAPITALA.

Odluka Glavne skupštine Solarisa s kraja rujna ove godine o povlačenju svih 617.719 dionica sa Zagrebačke burze prošla je poprilično tih i bez većih proklamacija o pogrešnom potezu vlasnika. Odluka je glatko prošla na skupštini, vjerojatno i zato što Ugo Grupa u vlasništvo Veljka Župana ima preko 78 posto dionica. Za povlačenje dionica Solarisa s burze bilo je 494.483 glasova ili 96,58 posto udjela u zastupljenom kapitalu, dok je protiv bilo 3,42 posto dioničara i njima će u roku od tri mjeseca isplatiti „pravičnu naknadu“ u iznosu prosječne cijene dionice u tri mjeseca prije odluke o povlačenju.

Solaris u obrazloženju navodi da je iz povijesnih podataka o trgovanju dionicama Društva uvrštenim na uređeno tržište kojim upravlja Zagrebačka burza d.d., Zagreb vidljivo kako je volumen trgovine i broj transakcija koje uključuju dionice Društva zanemariv, da su dionice Društva raspoređene u modalitet trgovine za niskolikvidne dionice te da Društvo ne ostvaruje značajne koristi od održavanja uvrštenja dionica Društva na uređenom tržištu niti se ima namjeru u skorije vrijeme financirati putem tržišta kapitala, dok su troškovi koji proizlaze iz održavanja uvrštenja dionica Društva i osiguravanja usklađenosti poslovanja Društva s zahtjevima za uvrštena društva značajni, u interesu je optimizacije poslovanja Društva da se dionice Društva povuku s uvrštenja na uređenom tržištu.

I tu dolazimo do jednog od osnovnih problema trgovanja na Zagrebačkoj burzi. Solaris d.d. je u 2022. i 2023. godini, prema podacima bonitetne kuće CompanyWall, imao preko 48 milijuna eura prihoda te preko 400 zaposlenih i svejed-

Ivana Gažić,
Predsjednica
Uprave
Zagrebačke
burze

no nema dovoljno prihoda iz trgovanja na burzi da bi im to bilo isplativo.

Praktički svi stručnjaci s kojima smo pričali oko ulaganja na burzi kažu da je veliki izazov nagovoriti male investitore na ulazak u trgovinu dionicama. Po pitanju finansijske pismenosti oni koji prodaju biznis često ne znaju što bi s dobivenim novcem. I onda odu u nekretnine i turizam, to je najčešći obrazac u Hrvatskoj, ispričao nam je Danijel Pevec iz Alpha Capitalisa.

Predsjednica Zagrebačke burze Ivana Gažić nam je svojevremeno rekla: „Veliki problem u Hrvatskoj je taj što mi imamo nešto što zovemo free float, koji je nizak. Vidjeli ste da imamo INA-u i Zagrebačku banku, koje imaju dionice velike vrijednosti, koje rijetko mogu kupiti mali investitori. I onda imate velike institucionalne i strateške investitore, kao što su INA, MOL, mirovinski fondovi,

dok nama zapravo treba puno malih investitora koji će onda međusobno trgovati i stvarati tu likvidnost. Prema tome, naša je želja da imamo što više dionica koje će prikupljati kapital.“

„Finansijska pismenost je zasigurno veliki problem. U nekim stranim državama, u kojima se građani moraju brinuti za mirovinu sami, u višim razredima srednje škole je jedan od predmeta ekonomija i osnove financija. Mi za sve finansijske proizvode imamo nisku razinu finansijske pismenosti. To, primjerice, možemo reći i za police osiguranja. Sjećate se kad se dogodio potres? Čak 99 posto ljudi nije imalo osiguranje od potresa. Jako se malo brinemo za svoju starost, jer očekujemo da će to umjesto nas učiniti država. Mi puno radimo na finansijskom opismenjavanju, ali to se mora provoditi sustavno. Djecu se treba odgajati od najranije dobi da razumiju

FOTO: PIXSELL

što je tekući račun, što je žiro račun, što je investicija... Prema tome, to je na neki način i državni projekt. S Ministarstvom finansija trenutno radimo na novoj strategiji razvoja tržišta kapitala u kojoj će se, vjerujem, na razini Vlade Republike Hrvatske osvijestiti da građani moraju imati bolju finansijsku pismenost." — rekla je Gažić.

S druge strane imamo Valamar koji redovno nosi epitet jedne od najtraženijih dionica u Hrvatskoj. Prema podacima Zagrebačke burze, dionicama Valamar Riviere d.d. u 2023. godini ostvaren je promet od 23.840.299 eura i time je zasjela na treće mjesto dionica po prometu na ZSE. Tvrтka je u prošloj godini ostvarila 299.488.406,36 eura prihoda uz dobit od 24.945.219,25 eura, prema podacima bonitetne kuće CompanyWall. Popularnost dionica Valamara možda leži i u činjenici da je lako dostupna malim investorima jer košta oko pet eura. Dioničari su u travnju odlučili o isplati dividende u visini od 0,22 eura po dionici, što je deset posto više nego u prethodnoj godini.

Doc. dr. sc. Antonija Zubović i Ines Zubović Jardas, sada izv. prof. dr. Sc, još u travnju 2018. godine objavile su znanstveni rad na temu povlačenja vrijednosnih papira s burze. Istraživanje je pokazalo da je povlačenje vrijednosnih papira s uređenoga tržišta česta korporativna akcija. U ispitivanom periodu od 1. srpnja 2013. godine do 31. prosinca 2017. godine na Zagrebačkoj burzi proven je ukupno 51 postupak delistinga. Najveći broj postupaka povlačenja

FOTO: TZ GRADA ŠIBENIKA

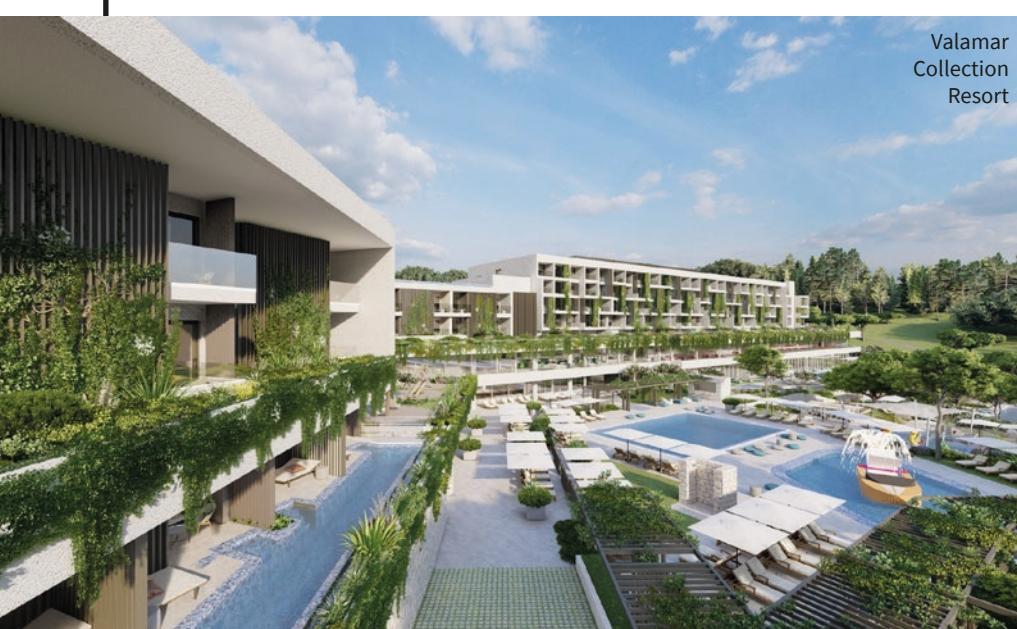
dionica s uvrštenja uslijedio je nakon otvaranja stečajnog postupka (u šesnaest slučajeva). Ujedno je uočeno da se korporativna akcija delistinga najčešće provodi nakon dovršetka postupka preuzimanja, pri čemu nerijetko prethodi i postupak istiskivanja manjinskih dioničara iz društva. U vezi s nadležnošću za donošenje odluke o delistingu, autorice napominj da je Njemačka krenula novim putem u uređenju te korporativne akcije, koji se u velikoj mjeri razlikuje od hrvatskih rješenja. Dok hrvatsko pravo čvrsto stoji na stajalištu da je riječ o odluci čije je donošenje u nadležnosti glavne skupštine, njemački je zakonodavac to pitanje stavio u nadležnost uprave i eventualno nadzornog odbora ako bi se zahtijevala i njegova suglasnost. Autorice

ce smatraju da donošenje odluke o delistingu treba biti u rukama glavne skupštine. To se može potkrijepiti stajalištem da je glavna skupština organ na kojem dioničari ostvarivanjem svoga prava glasa sudjeluju u formiranju volje društva. Tako je u nadležnost glavne skupštine stavljen i donošenje odluke o uvrštenju dionica na uređeno tržište.

Iako se povlačenjem dionica s uređenog tržišta ne zadire izravno u upravljačka i imovinska prava dioničara, svakako se smanjuje likvidnost dionice kao finansijskog instrumenta, pa to itekako može utjecati na odluku dioničara o držanju dionica društva, osobito na onog dioničara koji ulaže kratkoročno.

Pozitivan primjer prikupljanja kapitala kroz emisiju dionica zasigurno je Bosqar Invest koji je plasirao dionice po cijeni od 250 eura. S uspjehom finalizacijom ponude novih dionica, BOSQAROVA ukupna tržišna kapitalizacija porast će na 294,6 milijuna eura - računajući na temelju ukupnog broja od 1.178.438 dionica po cijeni od 250 eura po dionici - što je rast za više 8x u odnosu na inicijalnu javnu ponudu dionica (IPO) 2019. godine, kada je društvo imalo tržišnu kapitalizaciju od 30 milijuna eura, objavili su u priopćenju. "Jako smo zadovoljni ishodom ponude novih dionica. Ostvareni uspjeh ukazuje na rastuće povjerenje tržišta u BOSQAR INVEST kao vodeću poslovnu grupaciju u ovom dijelu Europe", rekao je Darko Horvat, predsjednik Uprave BOSQAR d.d.-a.

RAIF OKIĆ

Valamar
Collection
Resort

FOTO: VALAMAR

ISTRAŽIVANJE SVEUČILIŠTA CAMBRIDGE

MOŽE LI UMJETNA INTELIGENCIJA UPRAVLJATI VELIKIM TVRTKAMA?

DO DANAS JE BILO JAKO MALO EMPIRIJSKIH PODATAKA O TOME KAKO BI UMJETNA INTELIGENCIJA (AI) FUNKCIONIRALA KAO IZVRŠNI DIREKTOR U STVARNIM SCENARIJIMA, OSOBITO U USPOREDBI S LJUDSKIM ODLUČIVANJEM U SLIČNIM UVJETIMA. ISTRAŽIVANJE PROVEDENO NA CAMBRIDGE JUDGE BUSINESS SCHOOL, KOJE SIMULIRA AUTOMOBILSKU INDUSTRIJU, PRIKAZUJE DA UMJETNA INTELIGENCIJA POBOLJŠAVA LJUDSKE SUDIONIKE U DONOŠENJU STRATEŠKIH ODLUKA O TRŽIŠNOM UDJELU I PROFITABILNOSTI.

Na prvi pogled, mišljenje da umjetna inteligencija može zamijeniti CEO-e može se činiti jako upitnim. Prije svega zato što je umjetna inteligencija sklona značajnim pogreškama te generiranju netočnih ili pogrešnih informacija. To nisu kvalitete koje se obično povezuju s učinkovitim vodstvom, posebno u ulozi koja zahtijeva balansiranje s interesima mnogih sudionika, analiziranje povijesnih trendova, otkrivanje suptilnih promjena na tržištu i donošenje strateških odluka koje oblikuju budućnost tvrtke. Između ostaloga, postavlja se i šaljivo pitanje: Ako bi nam umjetna inteligencija šefovala na poslu, koga bi onda zaposlenici krivili za njihove neuspjehe?

Bez obzira na to, generativna umjetna inteligencija već mijenja industrije koje zahtijevaju i preciznost i kreativnost. Primjerice, AlphaFold je napravio revoluciju u savijanju proteina s neviđenom preciznošću, transformirajući polje biofizike, dok OpenAI-jev Codex može generirati čitave softverske programe iz jednostavnih ljudskih uputa, unapređujući mogućnosti softverskog inženjeringu. To su složeni, teški zadaci koji su prije samo nekoliko godina izgledali znatno iznad sposobnosti umjetne inteligencije.

Snage i slabosti umjetne inteligencije bit će u potpunosti otkrivene tek kad se testira u širokom rasponu. Poduzet je prvi korak u tom smjeru, s velikim eksperimentom u stvarnom svijetu, otvarajući vrata dubljem istraživanju potencijalne uloge i utjecaja umjetne inteligencije unutar CEO pozicija. "Uspon umjetnih izvršnih direktora (CEO-a) mogao bi poremetiti tradicional-

no strateško savjetovanje i interne strateške odjele. Tvrtke poput McKinseya mogu nadopuniti ili čak zamijeniti svoje usluge sustavima umjetne inteligencije prilagođenima sustavima njihovih klijenata."

Kako je taj eksperiment izgledao?

Eksperiment je trajao od veljače do srpnja 2024., uključivši 344 sudionika (studente dodiplomske i diplomske studija sa sveučilišta srednje i južne Azije, i više rukovoditelje u južnoazijskoj banci) i GPT-4.0, suvremenim velikim jezični model (LLM) koji je stvorio OpenAI. Vodili su ga vrhunski stručnjaci u tom području: Hamza Mudassir, osnivač Strategize.inc i predavač strategije na Judge Business School na Sveučilištu Cambridge; Kamal Munir, prorektor i profesor strategije na Sveučilištu Cambridge; Shahzad Ansari, profesor strategije i inovacija na Judge Business School na Sveučilištu Cambridge i Amal Zahra, istraživačica umjetne inteligencije u Strategize.inc.

Sudionici su se kretali kroz gamificiranu simulaciju osmišljenu da replicira vrste izazova u donošenju odluka s kojima se suočavaju glavni izvršni direktori, uz različite metrike koje prate kvalitetu njihovih izbora. Simulacija je bila grubi digitalni blizanci američke automobiličke industrije, koja uključuje matematičke modele temeljene na stvarnim podacima o prodaji automobila, tržišnim pomacima, povijesnim strategijama cijena i elastičnosti, kao i širim utjecajima poput gospodarskih trendova i učinaka Covid-19 (igru je razvio startup iz Cambridgea u Engleskoj, Strategize.inc).

Igrači su donijeli mnoštvo korporativnih strateških odluka putem sučelja igre, po rundi. Svaki je krug predstavljao fiskalnu godinu, a ta je struktura omogućila sudionicima da se pozabave strateškim izazovima tijekom nekoliko simuliranih, međusobno povezanih godina. Igra je stoga imala više od 500.000 mogućih kombinacija odluka po rundi, i nije imala fiksnu pobjedničku formulu. Cilj igre bio je jednostavan: trebalo je "preživjeti" što je dulje moguće, a da vas virtualna ploča ne blokira, a istodobno povećati tržišnu kapitalizaciju. Prvi faktor ocjenjivanja je određen skupinom jedinstvenih ključnih pokazatelja uspješnosti (KPI) koje postavlja uprava, a drugi je vođen kombinacijom održivih stopa rasta i slobodnog novčanog toka. Taj je cilj poslužio kao realna zamjena za mjerenje učinka izvršnih direktora u stvarnom svijetu.

Nakon što su ljudski sudionici završili svoj red, predali su kontrolu GPT-4.0. Zatim su usporedili izvedbu GPT-4.0 s četiri ljudska sudionika: dva najbolja učenika i dva rukovoditelja. Rezultati su bili i iznenadjujući i provokativni, dovodeći u pitanje mnoge pretpostavke o vodstvu, strategiji i potencijalnoj ulozi umjetne inteligencije u donošenju odluka na najvišim razinama poslovanja.

Tko je u konačnici bolji?

U ovom eksperimentu učinak GPT-4.0 kao izvršnog direktora bio je dugo vremena zadovoljavajuć. LLM je dosljedno nadmašivao najbolje ljudske sudionike u gotovo svakoj metriči. Dizajnirao je proizvode kirurškom preciznošću, povećavajući privlačnost uz održavanje strogog nadzora troškova. Dobro je reagirao na tržišne signale, držeći svoje konkurente s umjetnom inteligencijom na rubu, i izgradio toliko snažan zamah da je premašio tržišni udio i profitabilnost najuspješnijeg studenta tri runde unaprijed.

Međutim, postojala je kritična pogreška i GPT-4.0 je brže blokirala virtualna ploča nego učenike koji su igrali igru. Zašto? AI se borio s događajima poput kolapsa tržišta tijekom pandemije Covid-19. Istraživači su isprogramirali te nepredvidive tržišne šokove da pomaknu potražnju kupaca, sruše razine cijena i napregnu opskrbne lance. Studenti s najboljim učinkom usvojili su dugoročne strategije koje su ih uzele u obzir. Izbjegavali su krute ugo-

Hamza Mudassir, osnivač Strategize Inc.

FOTO: PRIVATNI ARHIV

inteligencijom s vrijednostima tvrtke i društvenim dobrom ključno je za sprečavanje neželjenih posljedica.

Prekid strateškog savjetovanja

Uspon "umjetnih izvršnih direktora" mogao bi poremetiti tradicionalno strateško savjetovanje i interne strateške odjelle. Tvrtke poput McKinsey mogu pronaći svoje usluge nadopunjene, ili čak zamjenjene sustavima umjetne inteligencije prilagođenim ekosustavima njihovih klijenata.

Zaključak

Unatoč svojim dojmljivim performansama, umjetna inteligencija (AI) ne može — a kako sada izgleda neće nikada ni moći — u potpunosti preuzeti odgovornosti izvršnog direktora na tržistima koja služe ljudima. Međutim, umjetna inteligencija može značajno unaprijediti postupak strateškog planiranja i pomoći u sprečavanju skupih pogrešaka. Prva generacija umjetne inteligencije uspješno upravlja s mikrostrategijom na funkcionalnoj razini tehnoloških divova poput Amazona i Googlea, baveći se zadacima poput uskladištanja cijena i upravljanja oglašnim inventarom.

Automatizirajući analize velikih količina podataka i modelirajući složene scenarije, AI omogućuje ljudskim vođama da se usredotoče na strateško promišljanje, empatiju i etičko donošenje odluka, a to su zasigurno područja u kojima se ljudi ističu. Najveća snaga generativne umjetne inteligencije nije u zamjeni ljudskih izvršnih direktora, već u unapređenju postupaka donošenja odluka. AI tako omogućuje ljudskim izvršnim direktorima donošenje boljih odluka nego što bi to sami mogli.

Neizvjesnost zasigurno vlada našim umovima, ali se ipak čini da je budućnost vodstva u hibridnom obliku, gdje umjetna inteligencija nadopunjuje ludske sposobnosti, a izvršni direktori se usmjeruju na dugoročnu održivost svojih poduzeća, viziju i glavne vrijednosti. Adaptabilnost i fleksibilnost su ključne odlike budućih lidera. Tako da će oni koji će napredovati i biti u skladu s vremenom biti izvršni direktori koji vladaju ovom sinergijom, koristeći prednosti umjetne inteligencije u donošenju odluka. Ne kao suparnika, već kao partnera.

SUZANA VEZILIĆ

vore, minimizirali rizike zaliha i oprezno upravljali rastom, osiguravajući fleksibilnost u okolnostima kad su se tržišni uvjeti mijenjali. Njihova je strategija bila jasna: očuvati prilagodljivost, a ne juriti za agresivnim kratkoročnim dobitcima.

GPT-4.0 se, s druge strane, nakon niza ranih uspjeha, posvetio kratkoročnoj optimizaciji, nemilosrdno maksimizirajući rast i profitabilnost, sve dok tržišni šok nije prekinuo njegov pobjednički niz. AI može brzo učiti i ponavljati u kontroliranom okruženju, što ga čini manje idealnim za suočavanje s vrlo razornim događajima koji zahtijevaju ljudsku intuiciju i predviđanje. Zanimljivo je i to da su u istu zamku upali i najviši rukovoditelji; njih je, kao i GPT-4.0, virtualna ploča brže blokirala od učenika. I GPT-4.0 i rukovoditelji podlegli su istoj manji, a to je pretjerano samopouzdanje u sustav koji nagrađuje fleksibilnost i dugoročno razmišljanje, jednako kao i agresivnu nepomišljenu ambiciju.

Koji su zaključci tog eksperimenta?

Unatoč svojim ograničenjima, GPT-4.0 je pokazao dojmljive performanse. Iako je u virtualnoj igri bio blokiran češće od ljudskih igrača, još uvjek se održavao protiv najboljih i najpametnijih među 344 sudionika. Doneseni su sljedeći zaključci ovoga eksperimenta:

Generativna umjetna inteligencija ključni je strateški resurs

Ignoriranje generativne umjetne inteligencije u korporativnoj strategiji više nije održivo. Taj eksperiment pokazuje da čak i nepodešeni modeli mogu ponuditi jedin-

stvene i kreativne pristupe strategiji kad ih se pravilno zatraži, generirajući snažne rezultate. Ako generativna umjetna inteligencija može pomoći tvrtkama da učinkovitije maksimiziraju vrijednost za dioničare, zašto se onda opirati?

Kvaliteta podataka je ključna

Da bi umjetna inteligencija briljirala u korporativnoj strategiji, potrebni su joj podaci visoke kvalitete. GPT-4.0 se u tom eksperimentu pokazao dobro, jer je imala pristup bogatim podacima iz simulatora. Međutim, mnoge tvrtke ne generiraju dovoljno podataka u smislu brzine, količine, istinitosti i raznolikosti. Izgradnja robusne podatkovne infrastrukture ključna je prije uvođenja generativne umjetne inteligencije u sustav.

Učinkovitost nasuprot riziku

Dok učinkovitost vođena umjetnom inteligencijom može stvoriti značajne dobitke, ona također dolazi s rizicima. Agresivne strategije za maksimiziranje cijene dionice od strane ljudskih rukovoditelja, bez dovoljnog nadzora, mogu dovesti do katastrofalnih ishoda.

Pitanja odgovornosti

Gotovo je nemoguće pozvati AI na odgovornost na isti način kao i ljudskog izvršnog direktora. Brisanje sustava ne poništava štetu od pogrešnih odluka, postavljajući kritična pitanja o odgovornosti i javnoj zaštiti. Uspostavljanje transparentnih zaštitnih ograda koje osiguravaju uskladištanje odluka vođenih umjetnom

TRANSPORT KOLAREC

Taborgradska ulica 51
49216 Desinić
098/250-735
info@transport-kolarec.hr

Zagrebačka 2
49243 Oroslavje
049 492 619
095 370 2004

TRGO-VODO

Trgovina vodomaterijalom i
opremom za centralno gijanje

Preko 1000 artikala
renomiranih proizvođača

info@trgo-vodo.hr
bozidarivanic5@gmail.com

www.trgo-vodo.hr

VARGAS D.O.O.

**KOMPLETNE KNJIGOVODSTVENE
I RAČUNOVODSTVENE USLUGE
POREZNO SAVJETOVANJE**

Palinovečka ulica 43
10000 Zagreb

098/9329-287
sekvoja05@gmail.com

MORAMO POVEĆATI PROIZVODNUJU HRANE

ŠTO NAM JE DONIJELA ČETVRTA POLJOPRIVREDNA REVOLUCIJA?

PETA POLJOPRIVREDNA REVOLUCIJA BITI ĆE OBLIKOVANA KOMBINACIJOM TEHNOLOŠKIH INOVACIJA, ODRŽIVIH PRAKSI I SOCIJALNO-EKONOMSKIH PROMJENA, KAKO BI SE OSIGURALA PROIZVODNJA HRANE NA EKOLOŠKI PRIHVATLJIV, PRAVEDAN I DUGOROČNO ODRŽIV NAČIN.

Budući da je zbog globalnih potreba za povećanim prinosima usjeva postojeća poljoprivredna mehanizacija postala nedovoljna, stvorila se potreba za unapređenjem poljoprivrede uz korištenje naprednih tehnologija i umjetne inteligencije. Prema procjenama stručnjaka, do 2050. godine svjetska populacija mogla bi doseći deset milijardi, što bi zahtjevalo povećanje proizvodnje hrane za pedeset posto. Uzvši u obzir takav rast i sve intenzivniju borbu protiv posljedica globalnog zatopljenja, koje negativno utječe na poljoprivredne prinose, tehnološki stručnjaci razvijaju inovativne tehnologije s ciljem povećanja proizvodnje usjeva. To je potaknulo nastanak četvrte poljoprivredne revolucije, koja je u posljednjem desetljeću značajno prido-

nijela napretku u toj industrijskoj grani. U nastavku ćemo opisati važnije inovacije spomenute poljoprivredne revolucije.

Kratka povijest poljoprivrednih revolucija

Kad već spominjemo četvrtu revoluciju, postavlja se pitanje koje su bile prethodne tri i kako su one utjecale na čovječanstvo.

1. Prva poljoprivredna revolucija (*neolitska revolucija*)

Razdoblje: oko 10.000 godina prije Krista. *Ključne inovacije:* prijelaz s lova i sakupljanja na naseljene poljoprivredne zajednice. Uzgajanje biljaka (primjerice, pšenice, ječma) i životinja (primjerice, ovaca, goveda). *Utjecaj:* doveo do razvoja stalnih naselja, uspona civilizacija i ko-

načnog rasta gradova.

2. Druga poljoprivredna revolucija (*Britanska poljoprivredna revolucija*)

Razdoblje: 17. do 19. stoljeće. *Ključne inovacije:* kretanje u ograđenom prostoru, rotacija usjeva, selektivni uzgoj i novi poljoprivredni alati. *Utjecaj:* povećana poljoprivredna proizvodnja koja je pridonijela rastu stanovništva i postavila temelje za industrijsku revoluciju.

3. Treća poljoprivredna revolucija (*Zelenja revolucija*)

Razdoblje: 1940. do 1960. *Ključne inovacije:* visokorodne sorte usjeva, kemijska gnojiva, pesticidi i moderne tehnike navodnjavanja. *Utjecaj:* značajno povećanje proizvodnje hrane, smanjena glad i poboljšana sigurnost hrane u mnogim zemljama u razvoju; iako je također dovelo do zabrinutosti za okoliš zbog iscrpljivanja tla i povećanog onečišćenja.

4. Četvrta poljoprivredna revolucija (*precizna i digitalizirana poljoprivreda*)

Razdoblje: kraj dvadesetog stoljeća do danas. *Ključne inovacije:* korištenje digitalnih tehnologija kao što su GPS, dronovi, senzori, AI, robotika i analitika podataka u poljoprivredi. *Utjecaj:* veća

FOTO: PIXABAY

trebne poljoprivredne postupke.

Hoće li biti moguće povećati proizvodnju hrane za pedeset posto?

Iako će spomenuta tehnologija igrati ključnu ulogu, ne smijemo zanemariti druge čimbenike koji su također potrebni za postizanje tog cilja. Ostali važni čimbenici, kojima i sami možemo doprinijeti, uključuju:

1. Smanjenje otpada od nepojedene hrane

Cetvrtina proizvedene hrane se izgubi prije konzumacije. Planiranje obroka, pravilno skladištenje hrane, iskorištanje ostataka, praćenje rokova važenja hrane i doniranje viška pomoglo bi u smanjenju tog problema. Kompostiranje otpada je važno za smanjenje štete na okolišu. Edukacija i svijest u zajednici ključni su za održivo smanjenje otpada.

2. Bolje iskorištanje postojećih poljoprivrednih zemljišta

I sami možemo povećati kvalitetu proizvodnje putem agrotehničkih mjera (organska i zelena gnojidba, zaoravanje ostataka, plodored, sprečavanje spaljivanja). Uz pravilnu rotaciju usjeva i zelenu gnojidbu (sadnja biljaka koje obnavljaju tlo preko zime), zemljišta će biti bolje iskorištena i očuvana.

Koja su očekivanja buduće pete poljoprivredne revolucije?

Peta poljoprivredna revolucija će vjerojatno nastupiti do 2040. godine, i od nje se očekuje da bude odgovor na spomenute globalne izazove poput klimatskih promjena, rastuće stanovništvo svijeta i potrebe za održivijom proizvodnjom hrane. Od nje se očekuje:

1. *Regenerativna i ekološka poljoprivreda:* Usmjereno na obnovu tla i ekosustava zbog smanjenja negativnih utjecaja poljoprivrede na okoliš. To uključuje tehnikе poput poljoprivrede bez oranja, agrošumarstva i korištenja prirodnih ciklusa hranjivih tvari. Za razliku od oranja, koje oslobođa ugljični dioksid iz tla, poljoprivreda bez oranja pomaže u zadržavanju ugljika, pridonoseći ublažavanju klimatskih promjena.

2. *Bioraznolikost i genetska optimizacija:* Primjena naprednih tehnika uređivanja gena za stvaranje kultura otpornijih na klimatske promjene, bolesti i štetnike,

učinkovitost, smanjena uporaba resursa (primjerice, vode, gnojiva), poboljšani prinosi usjeva i povećana održivost; iako postavlja pitanja vezana uz vlasništvo nad podacima, pravednost i utjecaj na okoliš.

Istaknut ćemo najzanimljivije tehnološke inovacije četvrte poljoprivredne revolucije

Autonomni samovozeći traktori: Tački samovozeći traktori opremljeni su GPS-om, senzorima i umjetnom inteligencijom, što im omogućuje obavljanje zadataka poput oranja, sjetve i žetve uz najmanje moguće ljudsko sudjelovanje. Omogućuju postavljanje sjemena na optimalnu dubinu i razmak, poboljšavajući prinose usjeva uz smanjenje otpada na najmanju mjeru.

Dronovi: Koriste se za praćenje usjeva, prskanje i mapiranje. Dronovi daju najtočnije podatke o zdravlju usjeva, uvjetima tla i promjenama na polju.

Pametni sustavi navodnjavanja: Automatizirani sustavi navodnjavanja opremljeni senzorima i IoT tehnologijom prilagođavaju potrošnju vode na temelju

podataka o vlažnosti tla, vremenskih uvjeta i potreba biljaka, smanjujući rasipanje vode.

Robotski kombajni berači: Roboti koji mogu samostalno brati usjeve, posebno osjetljivo voće i povrće, smanjujući troškove rada i umanjujući štetu na proizvodima.

Vertikalni poljoprivredni sustavi: To su integrirani sustavi koji često uključuju automatizaciju za zadatke kao što su sadnja, navodnjavanje i žetva unutar kontroliranih okruženja, omogućujući cjelogodišnju proizvodnju.

Automatizirani strojevi za plijevljenje korova: Takvi roboti koriste AI i strojno učenje za prepoznavanje i lasersko uklanjanje korova bez oštećenja usjeva.

Sustavi za praćenje stoke i upravljanje farmom: Nosivi uređaji i senzori prate zdravlje, aktivnost i lokaciju stoke, dajući podatke u stvarnom vremenu za poboljšanje dobrobiti životinja i upravljanja farmom.

Senzori za tlo: Raspoređeni po svim poljima, takvi senzori mjere uvjete u tlu — kao što su pH, vlažnost i razine hranjivih tvari, dajući podatke za točno po-

ANALIZE: MORAMO POVEĆATI PROIZVODNJU HRANE

uz očuvanje bioraznolikosti. Iako su obećavajuće, potrebno je razmotriti etičke i sigurnosne posljedice takvih metoda.

3. *Biotehnologija i laboratorijski uzgoj hrane:* Laboratorijski uzgoj mesa, proteina iz mikroorganizama i fermentacija za proizvodnju alternativnih izvora proteina mogu igrati ključnu ulogu u nadolazećoj poljoprivrednoj revoluciji.

4. *Zatvoreni i vertikalni uzgoj:* Vertikalne farme, zatvoreni sustavi i urbana poljoprivreda omogućuju proizvodnju hrane u kontroliranim uvjetima, bliže urbanim područjima, smanjujući potrebu za dugotrajnim transportom i dodatnim resursima.

5. *Klimatska prilagodba i otpornost:* Razvoj tehnologija i pristupa prilagođenih ekstremnim vremenskim uvjetima bit će ključan za održavanje stabilne proizvodnje hrane, usprkos klimatskim promjenama.

Zaključak

Kao i sve prethodne revolucije u ljudskoj povijesti, i predstojeća poljoprivredna revolucija snažno je povezana s razvojem tehnologije i umjetne inteligencije, no teško bi mogla uspjeti bez ključne uloge ljudi koji moraju sudjelovati na humaniji i racionalniji način.

Svaka takva promjena drastično je promjenila poljoprivredu i imala duboke društvene posljedice. Ključno je da poljoprivrednici aktivno prihvataju nove tehnologije i moderniziraju se na vrijeme, uz redovitu podršku države pri nabavi opreme i edukaciji.

Predviđanja o potrebi povećanja proizvodnje hrane za pedeset posto izazivaju zabrinutost. Takav ubrzani rast mogao bi krenuti u pogrešnom smjeru, što moramo izbjegići. Ipak, svijest da možemo barem malo doprinijeti pozitivnim promjenama ohrabruje, a tehnološki napredak uvelike olakšava takav postupak.

SUZANA VEZILIĆ

ZTB GRADNJA

Ulica Ivana Severa 5 42000 Varaždin
042 629 386, 098 444 624
ztbgradnja@gpzagorje.hr www.ztbgradnja.hr

VISOKOGRADNJA I NISKOGRADNJA

ŽIŽAK GRADNJA

ZAVRŠNI GRAĐEVINSKI RADOVI

Livadice 45 52100 Medulin 091 987 2806 zizakgradnja@gmail.com

VENTFAS
VENTILIRANE FASADE

Matije Gupca 6 40317 Podturen
+385 98 240 097
+385 99 411 1178
ventfas@ventfas.hr
www.ventfas.hr

POLJOPRIVREDNE LJEKARNE
UGOVARANJE POLJOPRIVREDNE PROIZVODNJE
OTKUP POLJOPRIVREDNIH PROIZVODA
SUŠENJE I SKLADIŠTENJE ŽITARICA

Industrijsko-sportska zona bb 40318 Domašinec

+385 (40) 863 863 +385 (40) 863 864 (Fax)

vlado@ck.t-com.hr

www.vlado.hr

POSTAVLJANJE OPLOČNIKA I KAMENA
HORTIKULTURA
POSTAVLJANJA OGRADA
IZRADA DVORIŠNIH KANALIZACIJSKIH SUSTAVA
I SUSTAVA ODVODNJE VODE
IZGRADNJA PARKIRALIŠTA I BICIKLISTIČKIH STAZA

Braće Radić 100 40000 Belica
098 777 002

info@zec.hr
www.zec.hr

PRILICA ZA RAVNOMJERNI RAZVOJ

ZRAČNI PROMET ISPLAĆUJE NAJVEĆE PROSJEĆNE PLAĆE, ALI I DALJE OVISI O TURISTIMA

TIJEKOM LJETA PROMET U HRVATSKIM ZRAČNIMA LUKAMA VIŠETRUKO RASTE USPKOS SVIM IZAZOVIMA. BEZ JASNE I JEDINSTVENE STRATEGIJE NA RAZINI DRŽAVE, TEŠKO JE OČEKIVATI VELIKE PROMJENE.

Zračni promet u Hrvatskoj generalno ima najviše prosječne plaće. Prema podacima Državnog zavoda za statistiku prosječna mjesečna isplaćena neto plaća po zaposlenome u pravnim osobama za srpanj 2024. isplaćena je u djelatnosti Zračni prijevoz, u iznosu od 2.248 eura. U statistiku ulaze zaposlenici nekoliko tvrtki za prijevoz putnika i tereta, počevši od najpoznatijih Croatia Airlines ili Lufthansa, do relativno novih kao što je ETF Airways koji je ušao u izbor 99 najuspješnijih malih tvrtki prema izboru portala Financije.hr s više od 30 milijuna prihoda u 2023. godini.

DZS je sredinom listopada objavio i podatke o prijevozu putnika i tereta u zračnim lukama gdje su prezentirali veliki rast u obje kategorije, ali i iznimnu sezonalnost.

U kolovozu 2024. ukupan promet putnika u hrvatskim zračnim lukama iznosi je 2.193.000, što je za 12,7 posto više nego u kolovozu 2023., kada je ostvaren promet od 1.946 tisuća putnika.

Najveći promet putnika ostvarila je zračna luka Split, 724 tisuće, što je porast od 7,0 posto u odnosu na kolovoz 2023., kada je prevezeno 676 tisuća putnika. Slijedi zračna luka Dubrovnik, s 529 tisuća prevezeni putnika, što je u odnosu na kolovoz 2023. porast od 19,5

posto, te zračna luka Zagreb, s 437 tisuća prevezenih putnika, što je porast od 14,5 posto.

Najznačniji međunarodni putnički promet ostvaren je sa zračnim lukama Njemačke, 391 tisuću putnika, što je za 9,1 posto više u odnosu na kolovoz 2023. Slijede zračne luke Ujedinjene Kraljevine, s 359 tisuća prevezenih putnika, što je u odnosu na isto razdoblje prošle godine više za 7,9 posto, te zračne luke Francuske, sa 196 tisuća prevezenih putnika, što je za 11,7 posto više.

Ukupan broj slijetanja i polijetanja zrakoplova u zračnim lukama u kolovizu 2024. iznosi je 20.774, što je porast od 12,3 posto u usporedbi s kolovozom 2023., kada je broj slijetanja i polijetanja iznosi 18.506.

Ukupan promet tereta u zračnim lukama u kolovozu 2024. iznosi je 932 tone, što je porast od 40,4 posto u usporedbi s kolovozom 2023., kada je promet tereta iznosi 664 tone.

U razdoblju od siječnja do koloviza 2024. u hrvatskim zračnim lukama ostvareno je 98.791 slijetanje i polijetanje zrakoplova, što je porast od 12,4 posto u odnosu na isto razdoblje 2023. U istom je razdoblju ukupno ukrcano i iskrcano 9.400.000 putnika, što je porast od 16,4 posto. Ukupan promet tereta u

zračnim lukama u razdoblju od siječnja do kolovoza 2024. porastao je za 20,7 posto u odnosu na isto razdoblje 2023. te je iznosio 7.252 tone.

Grafikon pokazuje koliko hrvatski zračni promet ovisi o ljetnoj sezonu. Tako je, prema podacima DZS-a, kroz Zračnu luku Dubrovnik u siječnju ove godine prošlo oko 15 tisuća putnika, a kroz splitski aerodrom je prošlo manje od 30 tisuća putnika. Split je među rijetkim koj je imao pad prometa u siječnju u odnosu na godinu ranije kada je prevezena 31 tisuća putnika.

HRT je nedavno u reportaži iz pulskog zračnog luka napomenuo da aerodrom zimi kao da utone u zimski san. Očekuje se da će do kraja godine kroz Zračnu luku Pula proći oko pola milijuna putnika, iako lokalna turistička zajednica daje do milijun i pol eura. „Brojke govore da imamo povećanje od 20 posto. Porast prometa nije u koracima kakav je u drugim zračnim lukama, ali radimo na tome“, naglasila je za HRT Nina Vojnić Žagar, direktorica Zračne luke Pula.

Prije pandemija koronovirusa, kroz Pulu je prolazilo oko 800.000 putnika na godišnjoj razini. Zadar, koji je bio izravna konkurenca, imao je otprilike iste brojke da bi sada ostvarivali otprilike dvostruko veći promet.

Zračna luka Pula

FOTO: AIRPORT PULA

za, 10 posto veći promet nego u istom razdoblju prošle godine. Unatoč rastu prometa putnika na Zračnoj luci Rijeke tijekom kolovoza i lipnja ove godine u usporedbi s istim mjesecima prošle, promet u srpnju ostvaren je u manjem broju u odnosu na isti mjesec 2022. za osam posto, te je sukladno tome, kao i činjenici da je predsezona bila lošija zbog kasnijeg početka letova Ryanaira (tek u lipnju), ostvaren ukupan promet putnika za razdoblje od 1. siječnja do 28. kolovoza manji za pet posto u usporedbi s istim razdobljem 2022. U navedenom razdoblju zabilježen je značajan porast prometa putnika s britanskoga tržišta od čak 300 posto, s dvjema linijama za London Ryanaira i easyJeta, kao i s nizozemskog tržišta za 50 posto“

Oporbena vijećnica Iva Rinčić postavila je retoričko pitanje gdje se otkriva važan izazov rastu manjih zračnih luka. „Zračna luka Rijeka je ključna za građane Primorsko-goranske županije i grada Rijeke stoga se pitam postoji li politička volja da se stanje popravi i zaustave negativni trendovi? Zašto župan i gradonačelnik Rijeke nisu tražili od države da prenesu vlasništvo i preuzmu odgovornost?“

Država je fokusirana na cestovni i željeznički promet, što je i logično jer Europska unija ulaže ogroman novac u takav način prijevoza, i za očekivati je da će neki modusi prijevoza patiti. Država je još 2014. godine u Strategiji prometnog razvoja do 2030. godine priznala da je cestovni promet najvažniji za Hrvatsku. „Međunarodni putnički promet u Hrvatskoj relevantan je uglavnom za cestovni promet. Ostali vidovi prometa međunarodnim putnicima važni su samo za određene skupine (pomorski promet turistima te zračni promet turistima i poslovnim putnicima). Kako bi se unaprijedila uloga Hrvatske kao tranzitne zemlje u pogledu međunarodne mobilnosti i kako bi se poboljšalo njeno pozicioniranje kao glavnog turističkog odredišta, nužno je poboljšati međunarodnu pristupačnost za putnički promet dovršavanjem poveznica koje nedostaju na glavnim tranzitnim koridorima, modernizacijom luka i zračnih luka u glavnim turističkim i poslovnim središtima te unapređenjem njihove pristupačnosti.“

RAIF OKIĆ

Tijekom ljeta, zbog tako ogromnog povećanja broja putnika i letova, očekivano je da dođe i otkazivanja brojnih letova. Primjerice, krajem lipnja bilo je kašnjenja i otkazivanja letova iz Zagreba za Solun, iz Dubrovnika za Zagreb, kao i na letovima prema i iz njemačkih zračnih luka.

Među razlozima kašnjenja i otkazivanja letova, istaknuo je Hini stručnjak za avioindustriju Tonči Peović i nedostatak kapaciteta uslijed poremećaja opskrbnih lanaca kod proizvodnje aviona, pa termini isporuka kod većine proizvođača nisu ispoštovani ili se kasni mjesec dana i više, a kompanija je počela prodavati karte u trenutku kada je isporuka obećana.

Problem je i prizemljenje određenog dijela flote Boeingovih aviona, a važnom Peović izdvaja i situaciju s aviomotorima kod kojih su ugrađivani dijelovi s 3D printera.

Takvi se motori moraju kompletno pregledati što može potrajati i do sto dana, čime se kompaniji uz neisporučene na vrijeme obećane nove zrakoplo-

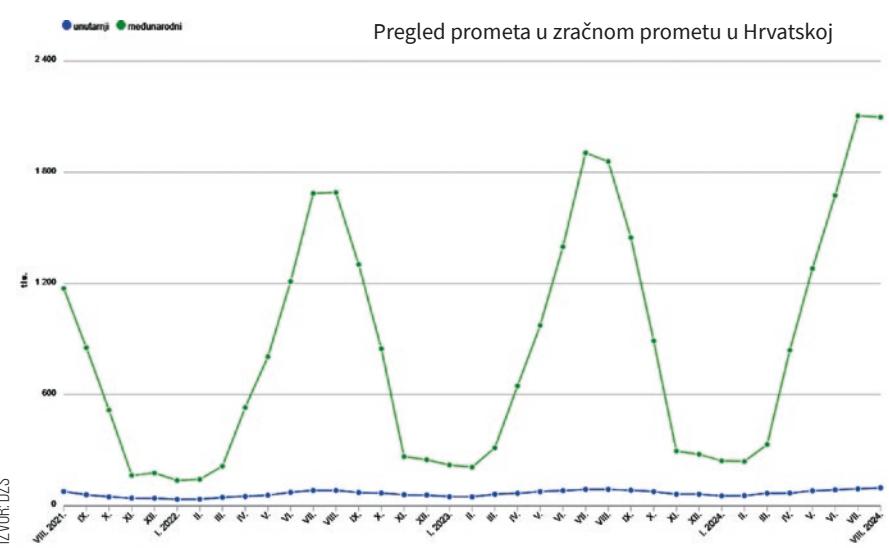
ve smanjuje kapacitet za letove, a i kod redovnih servisa povratak zrakoplova u flotu ovisi o tome što se tijekom servisa otkrije i koliko ima posla.

Zračna luka Rijeka je s 37,8 tisuća putnika na razini kolovoza u minusu od 6,5 posto, a njih 112 tisuća u osam mjeseci za 5 posto je manje nego lani u isto vrijeme.

Ministar prometa Oleg Butković prije nekih godinu dana je na izravno pitanje o ulaganjima u riječku zračnu luku odgovorio poprilično općenito. Izjavio kako treba učiniti sve napore da se najprije osmisli što zapravo ova destinacija, kad govorimo o Primorsko-goranskoj županiji i svim gradovima i općinama, želi biti. „Država će sigurno, kao i ove druge zračne luke, da ne govorim sve investicije koje radimo u ovom kraju, podržati sve da Zračna luka Rijeka bude bolja i da se i ona modernizira“.

Na upit novinara Novog lista o prometu, iz riječke zračne luke su priznali da stanje nije idealno. „Zračna luka Rijeka ostvarila je u kolovozu, do 26. kolovo-

Pregled prometa u zračnom prometu u Hrvatskoj

An advertisement for TETRAGRAM PROJEKT. On the left, a black circle contains the text "TETRAGRAM" in large gold letters, with "PROJEKT" below it. Below this, smaller text reads "VODEĆI REGIONALNI BROKER INVESTICIJSKIM PLEMENITIM KOVINAMA". On the right, there is a close-up image of several gold coins and gold nuggets. One coin is clearly visible, showing the profile of a king and the text "SOUTH AFRICA". Another coin shows a lion and the text "AUGERRAND". To the right of the coins is a gold bar labeled "Heraeus Feingold 999,9". At the bottom left, contact information is provided: "Svetice 19 10000 Zagreb", "01 236 58 57 098 209 236", "info@tetramgram.hr", and "www.tetramgram.hr www.plemenit.hr".

Alfa&Omega

KNJIGOVODSTVENE USLUGE

Josipa Jurja Strossmayera 31
31000 Osijek

031 283 254 098 956 28 71
alfa.i.omega.osijek@gmail.com

ASG

AUTOMATED SYSTEMS GEC D.O.O.

AUTOMATIZACIJA PROIZVODNIH PROCESA

Hrastovljan 32, 42230 Hrastovljan

+385 98 176 3741

d.novak@asgec.eu

info@asgec.eu

www.asgec.eu

AUTOMATIZACIJA POSTROJENJA ZA AUTOINDUSTRIJU

+385 99 4699 055
+385 98 892 068

Splitska Ulica 2 21420 Bol
www.bartulovic-puljic.com

Bartulović-Puljić projektiranje

PROJEKTIRANJE NADZOR

POPULIZAM ANTE PORTAS

VELIKA ANALIZA O UTJECAJU SVIH VRSTA POPULISTA NA EKONOMIJU

HRVATSKA NIJE IZRIJEKOM SPOMENUTA U ISTRAŽIVANJU, ALI JE U JEDNOM RANIJEM RADU FRANJO TUĐMAN PROGLAŠEN „GRANIČNIM POPULISTOM“

Do 2020. godine, medijska tvrtka Zoltana Varge ostvarivala je godišnji prihod od 66 milijuna dolara od gotovo 45 naslova - uglavnom ženskih časopisa i lifestyle brendova. No, poslovanje u Mađarskoj postajalo je sve teže. Vlada premijera Viktora Orbána upravo je blokirala potencijalno unosno spajanje njegovog online poslovanja. Je li to bilo zato što je jedan od njegovih medija bio politički website? Nedavno je primio dvije ponude za kupnju tvrtke, iako nije bila na prodaju. Čuo je priče o drugim tvrtkama koje su bile pod pritiskom kroz regulaciju, porezne istrage ili prisilnu prodaju političkim insajderima. Je li to ono što je on doživljavao? Hoće li, poput drugih mađarskih poduzetnika, na kraju tih prodati svoju tvrtku i napustiti zemlju, pitaju se u ekstenzivnom istraživanju autorica Rachel Kleinfeld i Roberto Stefan Foa.

Rachel Kleinfeld, dr.sc., viša je suradnica u Carnegie Endowment for International Peace, gdje savjetuje vlade, međunarodne organizacije i privatne institucije o demokraciji i vladavini prava. Autorica je izvještaja.

Roberto Stefan Foa izvanredni je profesor politike i javne politike na Sveučilištu Cambridge.

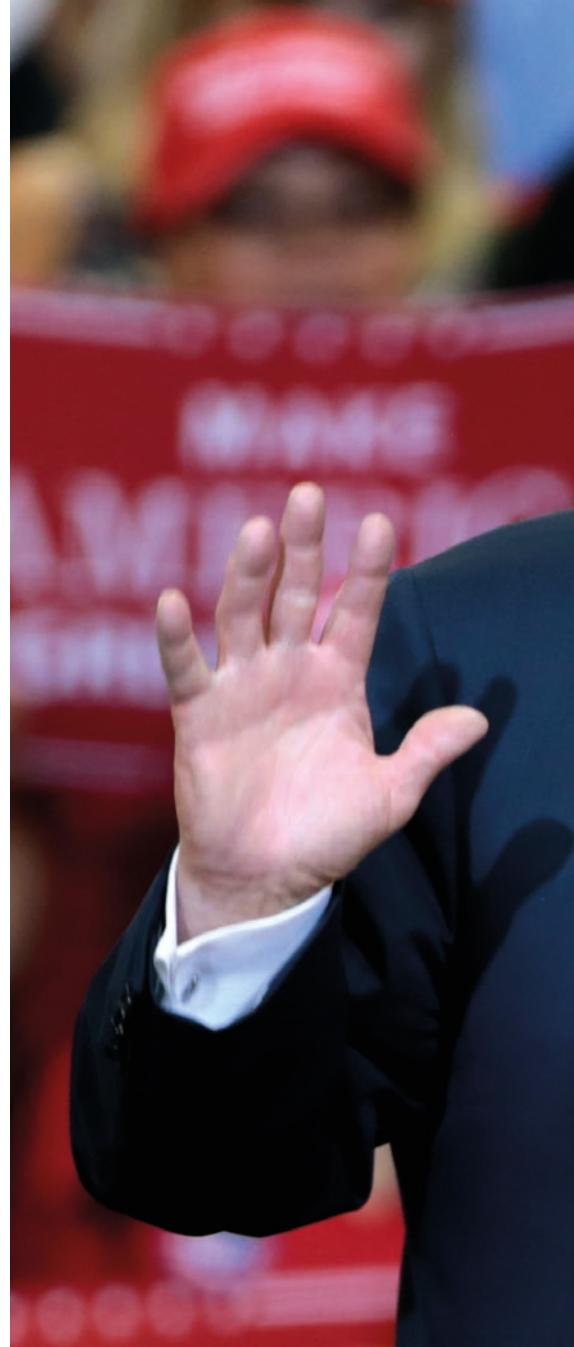
Mađarski poduzetnici su isprva smatrali Orbána populistom "sigurne" vrste, piše u njihovom članku objavljenom u Harvard Business Review. Njegove su kampanje bile društveno podijeljene, ali je također naglašavao dobro upravljanje, tržišne reforme i rast privatnog sektora. Orbánov populizam nije bio vatrema vrsta ljevice, poput venezuelanskog Huga Cháveza ili argentinske Cristine Fernández de Kirchner, čije su nepomišljene ekonomske mjere poslale kreditni rizik u nebo, potkopale povjerenje ulagača i uništile nacionalne valute. Umjesto toga, bio je to populizam onoga što su

neki smatrali podnošljivijim, desničarskim stilom - koji se poigrava polarizacijom radi pobjeđivanja na izborima, ali se drži razumnih pro-business politika nakon toga. Ili se barem tako činilo.

Vargina dilema u Mađarskoj ilustrira općenitiju poantu za tvrtke diljem svijeta. Dok tvrtke općenito preziru populiste ljevice, kada se radi o onima koji tvrde da su pro-business, njihovi osjećaji su često konfliktni. Bilo da se radi o mađarskom Orbánu, indijskom Narendra Modiju ili talijanskom Silviju Berlusconiju, takve figure isprva ostavljaju dojam "can-do" rješavatelja problema koji su, u najmanju ruku, sposobni obaviti posao. Menadžeri i izvršni direktori smatraju njihov drski stil bez uvijanja grubim, ali izravnim. Populisti se igraju s tom percepcijom, predstavljajući se kao potencijalni "CEO-i na čelu države", često koristeći svoj prethodni poslovni uspjeh kao primjer onoga što bi mogli postići na javnoj funkciji, govore autori.

Iako postoje mnogi pokazatelji poslovnog rasta i uspjeha - prihodi, dobit, društveni utjecaj, zadovoljstvo zaposlenika ili kupaca - cijena koju su ulagači spremni platiti za vlasništvo je pokazatelj koji je teško osporiti. Za ovu analizu, autori su pregledali dnevne podatke s burze iz Refinitiva uspoređujući ukupne prinose (u američkim dolarima, uključujući dividende) za sve zemlje za koje su imali podatke (razvijene i glavna tržišta u razvoju), kako bi vidjeli kako su se tržišta ponašala pod ljevičarskim i desničarskim populistima, kao i kada su politički "umjerjenaci" tjesno pobijedili (poput Emmanuela Macrona u Francuskoj protiv Marine Le Pen 2017. ili Joea Bidena protiv Donalda Trumpa 2020.).

"Populisti" su identificirani koristeći kriterije raširene u političkoj znanosti i temeljene na vanjskim projektima koje su autori savjetovali. Populisti su u ovim

kriterijima definirani kroz tri faktora: 1) centriraju političku strategiju koja dijeli njihovu populaciju između dobrih i pravednih "ljudi" i elite ili nezaslužne manjine; 2) tvrde da su jedini ili najbolji predstavnici "naroda", i 3) definiraju demokraciju kao zahtjev da vlada služi volji "naroda" i ne prihvata ograničenja od neovisnih institucija, nadzora ili neotuđivih prava.

Da bi uzeli u obzir prirodu tržišnog određivanja cijena koje gleda unaprijed, istraživači su prikupili podatke počevši šest mjeseci prije nego što je nova vlada izabrana i završavajući ili 1) šest mjeseci prije izbornog poraza ili 2) do lipnja 2024. (za one koji su ostali na vlasti). Da bi osigurali pravednu usporedbu, pratili su relativne, a ne absolutne prinose - odnosno, kako se indeks zemlje ponašao u odnosu na ekvivalentna tržišta tijekom

Bivši američki
predsjednik
Donald Trump

FOTO:FLICKR

identičnog vremenskog razdoblja, kori-
steći ili globalni indeks za razvijene eko-
nomije ili specifični indeks za tržišta u
razvoju prema potrebi.

Istraživanje pokazuje da, daleko od
stvaranja bogatstva privatnog sektora,
prinosi na dionice pod desničarskim po-
populistima često pokazuju loše rezultate.
U prosjeku, oni podbacuju za oko četvrtinu
tijekom prvog mandata u odnosu
na referentne vrijednosti, a za polovicu
nakon desetljeća. Dok rane godine često
vide kratko nadmašivanje, vrijednosti
na kraju zaostaju, što se može vidjeti iz
primjera Mađarske, Poljske i Filipina.

Iako su cijene dionica važan pokaza-
telj za javne tvrtke, one ne odražavaju
nužno širi prosperitet društva. Ipak, ove
mjere otkrivaju sličnu sliku. Nedavna
studija u *American Economic Review*
proučavala je ekonomski performanse

pod populističkom vladavinom tijekom
mnogo dužeg razdoblja, obuhvaćajući
punih 120 godina. Istraživači su otkrili
da nakon trogodišnjeg medenog mjeseca,
takvi vođe proizvode godišnje zao-
stajanje rasta od 1%. Nakon 15 godina,
zemlje vođene i ljevičarskim i desničar-
skim populistima ostaju s nacionalnim
prihodima 10% nižim od očekivanog.

Autori tog rada, Manuel Funke, Mo-
ritz Schularick i Christoph Trebesch, su
Franju Tuđmanu proglašili desno orien-
tiranim granično populističkim vođom,
pozivajući se na istraživanja

Izvan glavnih učinaka na ekonomski
rast, autori studije također procjenjuju
da 15 godina populističke vladavine
ostavlja nacionalni dug do 10% viši nego
inače, s inflacijskim pritiscima kao re-
zultatom. Istraživački tim je ispitao ovaj
učinak koristeći mjesečne podatke o

potrošačkim cijenama iz Svjetske ban-
ke Global Database of Inflation kako bi
vidjeli kako se indeksi cijena mijenjaju
od trenutka kada populisti preuzmu
dužnost pa sve do 12 mjeseci nakon
njihovog odlaska, čime su obuhvaćeni
i zakašnjeli učinci. Analiza je pokazala
da u prosjeku, ljevičarski populisti vide
porast inflacije unutar dvije do četiri go-
dine. Desničarski populisti počinju bo-
lje, ali proizvode sličan rezultat do kraja
svog drugog mandata.

Istraživanje je pokazalo da populistič-
ki vođe stvaraju ove ekonomski učin-
ke iz nekoliko razloga. Odgovor može
izgledati očit za ljevičarske populističke
vođe, koji imaju tendenciju nuditi vladine
poklone svojim pristalicama, trošiti
na promašene projekte i zanemariti fin-
ancijsku disciplinu i povjerenje ulaga-
ča. Ali desničarski populisti počinju s

Mađarski
premijer
Viktor Orbán

FOTO: ANNICKA HAAS

mjerama naklonjenim biznisu kao što su porezne olakšice i deregulacija, u početku šaljući rast i tržišta naviše. Analitičari su identificirali nekoliko ključnih promjena koje se događaju tijekom vremena i koje proizvode rezultate koji na kraju štete ekonomiji i korporacijama.

Prvi izazov koji su identificirali je da jednom kada se održe više od nekoliko godina, ove politike koje potiču rast neizbjegno proizvode inflaciju, kreditni rizik i valutnu nestabilnost. Veća opasnost, kako su istraživači otkrili, dolazi u tome kako vođe reagiraju jednom kada se ovo tržišno djelovanje raspade. Umjesto vraćanja proračunskoj disciplini ili prekidanja toka lakog novca, oni često pribjegavaju mjerama povezanim s populistima ljevice, kao što su izazivanje neovisnosti središnje banke, namatanje kontrole razmjene ili ograničavanje slobodne trgovine. Kada to ne uspije, analitičari su identificirali treći poteškoću: populistički vođe pokušavaju maskirati svoje neuspjehe sabotiranjem agencija koje proizvode neovisne podatke kako bi mogli tvrditi svoju vlastitu verziju "činjenica".

Neki poslovni lideri prepoznaju trendove, dok mnogi grijese oslanjajući se na pojednostavljene političke podjele. S vremenom populisti preuzimaju kontrolu nad institucijama koje su ranije bile neovisne, poput središnjih banaka i sudova, te potkopavaju tijela koja mogu osporavati njihove tvrdnje, poput neovisnih statističkih institucija. Ovi postupci dovode do jačanja polarizacije i slabljenja vladavine prava, stvarajući slaba institucionalna ograničenja. U takvim uvjetima gospodarstva počinju pokazivati volatilnost, inflaciju i šokove na burzama, a neovisne institucije koje bi trebale ispraviti situaciju bivaju marginalizirane. Primjer za to je Erdoganovo potiskivanje Središnje banke Turske ili prijedlozi u SAD-u da se umanji uloga Federalnih rezervi. Populisti često izbjegavaju političke kanale, donoseći odluke na temelju osobnog instinkta, što vodi povećanoj korupciji i podriva slobodno tržišno natjecanje, ugrožavajući dugoročno poslovno okruženje.

Mađarska pod vodstvom Viktora Orbána predstavlja upozoravajući primjer populističke vlasti. Nakon povratka na

vlast kao populist, Orbán je preuzeo kontrolu nad privatnim sektorom, prisilio banke na restrukturiranje hipotekarnih kredita i nametnuo brojne poreze raznim sektorima. Nacionalizirao je brojne tvrtke i učinio političko okruženje nepredvidljivim. Kao rezultat, korupcija je porasla, a Orbánovi saveznici su profitirali. Populističke politike narušile su vladavinu prava i slobodno tržišno natjecanje, stvarajući nepovoljno okruženje za poslovanje i strane investitore. Viktor Orbán prvi put je preuzeo dužnost 1998. kao pro-poslovni, desničarski čelnik koji je nastavio ekonomske programe štednje prethodne vlade. Birači su ga zbog toga kaznili. Vratio se nakon mandata izvan ureda, ponovno rođen kao populist. U roku od osam godina, on je uglavnom okončao privatni sektor kao sferu odvojenu od vlade. Za svoj drugi mandat Orbán se kandidirao kao konzervativac - ali njegov prvi potez bio je prisiliti banke da redenominiraju hipoteke, koje su se često držale u stranim valutama koje su poskupile nakon finansijske krize 2008. Zatim je prisilio banke da plate novi "krizni porez" od 20% i proširio te ka-

znene poreze na 12 novih sektora kada su vladi bila potrebna sredstva. Istodobno je ograničio cijene koje su mnoge regulirane korporacije mogle naplaćivati. Oba su poteza bila vrlo popularna među glasačima bez novca. Tvrte koje su se žalile suočile su se s propagandom da zarađuju "višak profita". Zapravo, mnogi više uopće nisu mogli ostvarivati profit, stisnuti između povećanog poreznog opterećenja i ograničenja cijena koje je odredila vlada. Bili su prisiljeni prodati ih vladi. Tako je Orbán pod pro-poslovnom krinkom nacionalizirao polovicu bankarskog sektora, kao i lance restorana, prikupljanje otpada, filmsku produkciju, telekomunikacije i druga ključna polja — preuzevši 200 kompanija do kraja svog drugog mandata. Kreiranje politike postalo je nestabilno - preko noći je uveo nove poreze za mala poduzeća, bez javnog savjetovanja. Njegova većina u zakonodavnom tijelu donijela bi hrpu zakona odjednom, neki od njih retroaktivni, stvarajući nepredvidivost i nestabilno političko okruženje. Kao i svi populisti, Orbán je težio moći, a ne ideologiji. Dok se predstavljao kao vođa desnice, bezbrižno je trošio vladin novac prije izbora, više puta donio jednokratne poreze kako bi nadoknadio proračunske deficitne, izgradio prestižne projekte Bi-jelog slona i stavio 5% svih mađarskih radnika na državni platni popis dati mu malo kontrole nad njihovim — i njihovim obiteljima — glasačkim izborima. Dok je primjenjivao ekonomski propise i zakone kako bi omogućio konkurentsku prednost favoriziranim tvrtkama i pojedincima, korupcija je rasla. Utvrđeno je da će tvrtke bliske njemu imati šest puta veću vjerojatnost da će pobijediti na javnim natječajima do 2021. nego što bi to bilo na konkurentnom tržištu. Izvješće Transparency Internationala iz 2022. rangiralo je Mađarsku kao državu s najviše javne korupcije u EU-u. Orbánovi bliski prijatelji postali su neizmerno bogati. Ali blizina vlasti nije bila jamstvo da će bogatstvo potrajati.

Poslovni čelnici koji su mislili da su saveznici mogli bi jednako brzo pasti u nemilost; mnogi bi bili prisiljeni prodati kako bi se znalo da je Orbán taj koji kontrolira. Nakon što je nacionalizirala polovicu banaka, njegova je stranka imala značajan utjecaj na kreditnim tržištima i koristila se kreditima, poreznim regu-

FOTO: FUDCKR

latorima, zdravstvenim i sigurnosnim zahtjevima i nabavom kako bi pomogla nekim tvrtkama i kaznila druge. Tržišta od IT-a do plastike postala su iskrivljena kada su saveznici ili članovi obitelji ušli u sektor. Kao što je objasnio mađarski poslovni konzultant, "Vlada odlučuje tko će pobjeđivati, a tko gubi." To je mišljenje ponovio i Varga, koji je napredovao širenjem svog medijskog carstva po srednjoj Europi - ali ne i u Mađarskoj, gdje je stroga kontrola govora to učinila nemogućim. "Mislim da je razlika u usporedbi s Poljskom [u tome što Mađari] imaju manje nade — u Mađarskoj uopće nema rasprave", rekao je.

Što tvrtka može učiniti? Ako su populisti toliko loši za biznis, zašto se o tome češće ne govori u korporativnim krugovima? Ovisno o njihovoj lokaciji, mnogi vođe strahuju od posljedica. U Poljskoj, na primjer, tijekom osmogodišnje vladavine populističke Stranke prava i pravde (PiS), više članova Poljskog poslovnog okruglog stola uhićeno je zbog zločina bijelih ovratnika, zadržano bez jamčevine, zatim oslobođeno nedjela i pušteno nekoliko mjeseci kasnije. Da bi vodili iskrene razgovore, poljski poslovni ljudi štali su vani ili ostavljali telefone u drugoj prostoriji. Neki su preselili svoje obitelji u inozemstvo i zadržali dvije putovnice u slučaju da se stvari dodatno pogoršaju. U područjima gdje populizam još nije zavladao, poslovni čelnici mogu racionalizirati da su sve opcije

jednako loše i jednostavno biraju manje od dva zla.

Ali to zanemaruje jedinstvene opasnosti koje predstavljaju populisti. Dva lidera mogu obojica nuditi politike koje im se ne sviđaju - ali ako je jedan u velikoj mjeri predvidljiv i slijedi pravila, dok je drugi nepostojan i prijeti da vladavinu zakona podredi njihovoj volji, razlika je u vrsti, a ne u stupnju. Konačno, iako su tvrtke navikle procjenjivati politički rizik u inozemstvu, one mogu imati slijepu točku kada se radi o opasnostima koje leže bliže kući, gdje mogu pretpostaviti veći kontinuitet s onim što znaju ili da će biti na vrhu bilo čega nastaje struktura moći. Korporacijski čelnici u posljednje dvije skupine posebno trebaju staviti rizik populističke vlade kroz interni proces pravnog, financijskog i reputacijskog planiranja scenarija.

Što je još važnije ako se nalaze u sedam vrsta poslovanja koje su najviše izložene poremećajima pod populističkom vladom prema Brookingsovoj znanstvenici Vanessa Williamson.

To uključuje poduzeća koja se oslanjavaju na osobno poslovanje ili turizam; oni u znanosti, medicini i obrazovanju, ili u medijima, zabavi i komunikacijama; oni koji su visoko izloženi vladinim odlukama; oni koji se oslanjaju na javna ulaganja ili usluge; oni koji ulažu na dulji vremenski horizont; i oni koji se oslanjaju na visokoobrazovanu radnu snagu.

RAIF OKIĆ

NAJVEĆA FINANCIJSKA PROPAST

SAM BANKMAN-FRIED JE PROKOCKAO MILIJARDE, ALI STEČAJNI UPRAVITELJ KOJI JE RIJEŠIO I ENRON SAD VRAĆA NJEGOVE DUGOVE

ČITAVA KOMPANIJA OSTAT ĆE ZAPAMĆENA KAO SAVRŠENO OPRAVDANJE STROGIH REGULACIJA FINANCIJSKOG TRŽIŠTA PRAKIČKI SVUGDJE U SVIJETU.

Još jedan direktor FTX-a završio je u zatvoru i time se „pohvalio“ na LinkedInu. Ryan Salame (31) zatražio je više vremena za liječenje, navodeći da se još uvijek oporavlja od ozljede zadobivene od ugriza psa u lipnju. Kada je prvi put zatražio odgodu u srpnju, zahtjev je odobren, isprva odgađajući Salameovu kazanu predaju.

U svojoj nedavnoj presudi sudac Kaplan primijetio je da je Salame imao koristi od „izuzetno velikodušnih odgoda“. Također je doveo u pitanje istinitost prethodnih izjava Salamea koji je pomogao u vođenju FTX-a sa Samom Bankman-Friedom.

Sud je primijetio da se operacija koju je Salame rekao da mu je trebao zbog ugriza psa „izgleda uglavnom kozmetička i nije hitna“, također su primijetili da je izgledao „neozlijedeno“ tijekom nedavnog intervjua s Tuckerom Carlsonom. U njemu je Salame raspravljao o temama kao što je borba protiv saveznih vlasti zbog proganjanja njegove romantične partnerice—kripto lobistice Michelle Bond.

Otprilike u isto vrijeme su američke vlasti objavile da je postignut sporazum s vjerovnicima FTX-a te da će u dogledno vrijeme isplatiti do 16,5 milijardi dolara potraživanja.

Za jednu od najvećih propasti u sektoru kriptovaluta bilo je potrebno tek oko tri godine. FTX Trading Ltd. su 2019. pokrenuli Sam Bankman-Fried i Gary Wang da bi 2022. proglašili bankrot i završili u raljama američkog pravosuđa. Bankman-Fried je osuđen na 25 godina zatvora i morao se odreći 11 milijardi dolara imovine. Wang se nagodio s vlastima u zamjenu za svjedočenje protiv svojih bivših suradnika.

Ubrzo nakon svog osnutka, FTX je brzo preuzeo dominantnu poziciju na tržištu kroz visokoprofilne akvizicije posrnulih konkurenata, kao što su Liquid Global,

LedgerX i Blockfolio. FTX je koristio agresivne marketinške kampanje, kao što su oglasi za Super Bowl ili prava na imenovanje arene Miami Heata. Valja napomenuti da su ikone sporta poput Toma Bradyja ili Shaquillea O'Neilla javno podupirale FTX. Ove marketinške kampanje obećavale su da ljudi mogu staviti svoj novac na te račune i zaraditi veće prinose nego u štednji u prosječnoj banci.

Sud je za stečajnog upravitelja imenovao Johna J. Rayja III, poznatog po upravljanju gašenja energetskog diva Enrona. U svom prvom izvještaju vjerovnicima je iznimno kritično opisao zatećeno stanje.

„Unatoč javnoj slici koju je nastojala stvoriti o odgovornom poslovanju, FTX Grupa je bila pod čvrstom kontrolom male skupine pojedinaca koji nisu pokazivali malo interesa za uspostavljanje odgovarajućeg okvira nadzora ili kontrole. Ti su pojedinci gušili neslaganje, miješali i zlorabili korporativna i korisnička sredstva, lagali trećim stranama o svom poslovanju, internu se šalili o sklonosti da izgube trag milijunima dolara u imovini i time uzrokovali kolaps FTX Grupe jednako brzo kao što je rasla. U tom smislu, iako je neuspjeh FTX Grupe novina u neviđenom razmjeru štete koju je prouzročio u tek nastaloj industriji, mnogi njegovi uzroci su poznati: oholost, nekompetentnost i pohlepa.“

Nakon preuzimanja kontrole, Dužnici su otkrili sveopći nedostatak zapisa i drugih dokaza u FTX grupi o tome gdje i kako se fiat valuta i digitalna imovina mogu pronaći ili im se moglo pristupiti, te opsežno miješanje imovine. To je od dužnika zahtijevalo da počnu od nule, u mnogim slučajevima, jednostavno kako bi identificirali imovinu i obveze ostavine, a još manje kako bi zaštitili i povratili imovinu kako bi se maksimizirala vrijednost imovine.

Ovaj izazov je uvećan činjenicom da su Debtors preuzeli usred golemog kibernetičkog napada, koji je i sam proizvod nedostatka kontrole FTX Grupe, koji je iscrpio imovinu u vrijednosti od približno 432 milijuna dolara na dan bankrota i zaprijetio daleko većim gubicima bez mjera Dužnici su odmah implementirani kako bi osigurali računalno okruženje.“

Kad je FTX proglašio bankrot krajem 2022., prijavljeno je da je nestalo oko 8 milijardi dolara sredstava klijenata, ne uključujući dugove prema ulagačima i drugim vjerovnicima. Rayev tim od tada je povratio imovinu u vrijednosti od 14,7 do 16,5 milijardi dolara, djelomično prodajom preostale imovine FTX-a, poput udjela u tvrtki za umjetnu inteligenciju Anthropic. Riječ je bilo o gotovo trideset milijuna dionica Anthropic-a vrijednih oko 884 milijuna dolara. Bankman-Fried i suradnici uložili su oko 500 milijuna dolara 2021. godine u tu kompaniju u zamjenu za 8 posto vlasničkog udjela.

Dva tuceta kupaca udjela uključuje ATIC Third International Investment, tehnološka investicijska tvrtka u potpunom vlasništvu vlade državnog imovinskog fonda Abu Dhabija, Mubadala koji je kupio udio od 500 milijuna dolara. Neki drugi državni fondovi su naišli na odbijenice. Neimenovani izvori su izjavili za CNBC da je Saudijska Arabija specifično izdvojena zbog mogućih sigurnosnih rizika.

Sam Anthropic stoji iza modela umjetne inteligencije Claude, a osnivači su neki od važnih sudionika u stvaranju temelja OpenAI i ChatGPT-a koji su napustili sponnutu tvrtku zbog straha od zlouporabe umjetne inteligencije.

Dogovor postignut sa stečajnim sudom omogućio je FTX-u da otplati klijentima prije drugih neosiguranih vjerovnika putem države, pojasnio je BBC sredinom listo-

dionike na kripto tržištu.

6. studenog: Konkurentska mjenjačnica kriptovaluta Binance objavljuje da tvrtka planira prodati sve svoje udjele u FTT-u. Cijena FTT spremnika.

8. studenog: Osnivač i izvršni direktor Binancea Changpeng Zhao rekao je da je njegova tvrtka potpisala pismo namjere za kupnju FTX-a jer je manja burza proživljavala "značajnu krizu likvidnosti". Taj bi dogovor, međutim, ovisio o uvidu u knjige FTX-a. Cijena bitcoina pada 13%.

9. studenoga: cijene kriptovaluta padaju i nakon što su pobliže pogledali financije FTX-a, Binance se povukao i rekao da neće biti akvizicije. "U početku smo se nadali da ćemo moći podržati klijente FTX-a u pružanju likvidnosti, ali problemi su izvan naše kontrole ili mogućnosti pomoći", rekao je Binance u izjavi. Cijene bitcoina pale su još 14 posto.

10. studenoga: zajmodavac kriptovaluta BlockFi objavio je da "nije u mogućnosti poslovati kao i obično" i da pauzira povlačenja novca klijenata kao rezultat implozije FTX-a.

11. studenog: FTX pokreće bankrot i Bankman-Fried daje ostavku. John Ray III, dugogodišnji stečajni parničar koji je najpoznatiji po tome što je morao čistiti nered nastao nakon kolapsa Enrona, imenovan je novim izvršnim direktorom.

U međuvremenu je isplivalo i kako su Samovi roditelji uživali u njegovim pronevjera. Stečajni odvjetnici FTX-a su podigli tužbu protiv roditelja osnivača rekvazi da su Joseph Bankman i Barbara Fried, oboje profesori na Stanfordu, iskoristili tvrtku kako bi se obogatili na račun kupaca FTX-a.

FTX-ova tužba navodi da su Bankman i Fried od FTX-a posudila onoliko kapitala koliko je trebalo. Kasnije je utvrđeno da je to financiranje uglavnom bilo iz depozita klijenata, a FTX bi rutinski posudio novac iz imovine vlastitih klijenata.

Associated Press je u kronologiji slučaja ovako opisao sudbonosnih devet dana kada je isparilo bogatstvo Bankman-Frieda procijenjeno na nekoliko desetaka milijardi dolara.

2. studenog: Coindesk izvješće da Alameda Research, Bankman-Friedova tvrtka za trgovanje kriptovalutama, drži veliku količinu FTT-a, tokena koji je izdao FTX, što sugerira da su financije njih dvoje isprepletene i da se Alameda suočava s novčanom krizom. Izvješće zastrašuje su-

pada. Neki vjerovnici su se pobunili govorći da isplata potraživanja u gotovini neće odgovarati gubitku kripto valuta koji bi danas vrijedili mnogo više da nisu ukradeni.

Vrijednost bitcoina se više nego utrostručila od studenog 2022.

A otkrivanje svih tih silnih kriptovaluta koje je FTX kupovao u ime klijenata je bilo gotovo nemoguće. Iako je FTX grupa održavala više od tisuću računa na vanjskim platformama za trgovanje digitalnom imovinom u jurisdikcijama širom svijeta, od kojih su mnogi držali značajnu imovinu u različitim vremenskim okvirima, nije imala sveobuhvatan, centraliziran izvor informacija koji bi odražavao svrhu tih računa, ili vjerodajnice za pristup njima. Mnogi od tih računa otvoreni su korištenjem imena i adresa e-pošte koji nisu bili očito povezani ni s jednim entitetom FTX grupe. Drugi računi otvoreni su korištenjem pseudonimnih adresa e-pošte, u imenima lažnih tvrtki stvorenih u te svrhe ili u imenima pojedinaca (uključujući pojedince koji nisu izravno povezani s FTX grupom), pojasnio je John J. Ray III u svom izvještaju.

Vjerovnici su radili na identificirajući pristupu tim vanjskim računima kako bi osigurali imovinu vjerovnika i izvukli povjesne podatke o trgovaju. Dobivanje takvog pristupa zahtjevalo je značajan pregled dokumenata, intervjuje sa sadašnjim i bivšim zaposlenicima i angažman na vanjskim platformama. U mnogim slučajevima računi koji pripadaju Dužnicima zaplijenjeni, zaključani ili zamrznuti, što

 RAIF OKIĆ

TOYOTA ULAŽE DODATNIH POLA MILIJARDE DOLARA U LETEĆE TAKSIJE

Toyota će uložiti dodatnih petsto milijuna dolara u tvrtku Joby Aviation, u sklopu partnerstva čiji je cilj pokretanje komercijalnog poslovanja letećih taksija.

Investicija je namijenjena za podršku certificiranju i proizvodnji letjelice nalik helikopteru koja će se koristiti za taksi usluge,javlja AP. Ukupan iznos koji je Toyota uložila u Joby Aviation iznosi 894 milijuna dolara, što im je donijelo 22 posto dionica te tvrtke.

"Toytino znanje i podrška bili su ključni za naš uspjeh, dok ostvarujemo zajedničku viziju budućnosti zračnog prometa", istaknuo je Joe Ben Bevirt, osnivač i izvršni direktor Joby Aviationa.

Dodao je i da su nedavno napravili svoj treći zrakoplov te se trenutno nalaze u postupku izdavanja četvrtog od pet certifikata. Prošle godine dvije su tvrtke potpisale dugoročni ugovor, prema kojem Toyota treba isporučiti motore i ostale komponente aviotaksijsa.

Leteći taxi ima mesta za četiri putnika i pilota, a s jednim punjenjem može prijeći do 240 kilometara pri maksimalnoj brzini od 320 kilometara na sat.

BRITANSKI DRŽAVNI DUG DOSENUO 100 POSTO BDP-A, PRVI PUT OD 1960-IH

Britanski državni dug dosegao je 100 posto BDP-a, po prvi put u novijoj povijesti, a prošlog mjeseca zabilježen je još jedan veliki proračunski deficit, što je dodatno otežalo situaciju za ministricu financija Rachel Reeves dok priprema svoje porezne i potrošačke planove.

Neto dug javnog sektora, isključujući banke u vlasništvu javnog sektora, porastao je na 100 posto BDP-a, po prvi put otako je počelo mjesечно praćenje 1993. godine, u odnosu na 99,3 posto u srpnju, priopćio je Ured za nacionalnu statistiku.

Dug je, piše BBC, na toj razini bio i početkom 1960-ih, kad se Britanija još uvijek suočavala s finansijskim posljedicama Drugog svjetskog rata.

Posljednjih godina dug je naglo porastao tijekom globalne finansijske krize, a zatim ponovno tijekom pandemije Covid-19.

Slab gospodarski rast od tada također je pridonio povećanju duga kao udjela u bruto domaćem proizvodu. Vlada je u kolovozu posudila 13,7 milijardi funti (15,5 milijardi eura), što je 3,3 milijarde više nego u kolovozu lani. Reutersova anketa predviđala je deficit od 12,4 milijarde funti (14,2 milijarde eura).

Zabilježen je porast potražnje na socijalne naknade i tekuće rashode, što odražava inflaciju višu od uobičajene. Reeves je upozorila da će porezi porasti u njezinom proračunu 30. listopada, ali je isključila povećanja stopa poreza na dohodak, poreza na dobit i poreza na dodanu vrijednost, ostavljajući malo prostora za poboljšanje javnih usluga i poticanje ulaganja.

"Podaci o javnim financijama za kolovoz ističu izazovno fiskalno stanje s kojim se nova vlada suočava uoči svojeg prvog proračuna," rekao je ekonomist PwC-a Gora Suri.

Dosad je vlada posudila 64,1 milijardu funti tijekom prvih pet mjeseci finansijske godine 2024./2025., što je oko šest milijardi više od prognoze koju je Ured za proračunsku odgovornost (OBR) objavio u ožujku. Deficit je posljednja četiri mjeseca također bio viši od njihovih očekivanja.

Isključujući Banku Engleske, dug kao udio u gospodarstvu porastao je na 92 posto, što je još jedan rekord, s 91,6 posto u srpnju.

RYANAIR UKIDA ŠALTERE I PAPIRNATE KARTE; OD IDUĆE GODINE SVE ĆE BITI ONLINE

Izvršni direktor Ryanaira, Michael O'Leary, nudio je planove za ukidanje papirnatih ukrcajnih karata i uklanjanje šaltera za prijavu u zračnim lukama u sljedećih nekoliko mjeseci.

Putnici će se morati prijaviti za svoje letove online ili putem aplikacije, prije dolaska u zračnu luku, a plan je u potpunosti ukinuti šaltere zračne luke do svibnja iduće godine. Putnici koji ne iskoriste tu mogućnost suočiti će se s naknadom od 55 eura u zračnoj luci. Na tiskovnoj konferenciji u Dublinu početkom listopada, O'Leary je rekao da bi ukidanje šaltera za prijavu uklonilo potrebu za naplatom usluge u zračnoj luci. Tim potezom sprječiti će se ukrcaj putnika bez pametnih telefona na letove Ryanaira.

"Želimo se riješiti prijave u zračnoj luci, na isti način na koji smo uklonili šaltere za prtljagu. Radimo na tome da sve bude dostupno u aplikaciji od 1. svibnja 2025. godine, bez potrebe za papirnatim kartama", rekao je O'Leary.

Također je izjavio da, iako je on osobno bio skeptičan prema korištenju aplikacije, ona radi vrlo dobro, pružajući putnicima informacije o izlazima za ukrcaj i o kašnjenjima. Očekuje se da će broj putnika koji koriste aplikaciju porasti sa sadašnjih 60 na 80 posto do kraja godine, a od svibnja više neće biti drugih opcija osim te.

Dodao je da su već postavljene procedure u slučaju da putniku "iscuri" baterija na telefonu, ili da postoji problem sa skeniranjem ukrcajne karte.

NI-VAR FASHION

www.ni-var-fashion.com

@ nivarfashion

⌚ Ni-Var Fashion

**NOGOMETNI SAVEZ
ŠIBENSKO-KNINSKE
ŽUPANIJE**

Bana J. Jelačića 9a
22000 Šibenik
022 218 161
hrojekhns7@gmail.com

CompanyWall business

VAŠ USPJEH JE
NAŠ ZAJEDNIČKI POSAO